

31 забравени любовни романи

Ги Шантпльор

СЛЕД РАЗДЯЛАТА

19

ХЕРТЕС

ГИ ШАНТПЛЬОР СЛЕД РАЗДЯЛАТА

Превод: Радка Крапчева

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

I

Кастелжанти, 5 октомври

Тази сутрин предадох на госпожа Арманд Глориет трите глави, които току-що бях преписала на чисто и с които свършва втората част на романа ѝ „Нежна любов“.

Госпожа Арманд Глориет Амор хвърли само един разсеян поглед върху изрядно изписаните от нейната секретарка листове и не каза нищо.

Когато се осведомих за следващите страници тя отвърна:

— За сега ще останем тук Фридолин. Тежки грижи ме занимават. Имам да пиша писма. Съвършено лични писма.

Стори ми се, че долових върху лицето и онзи загадъчен израз, който добиват хората, когато крият някаква тайна, но същевременно горят от желание някой да им я изтръгне. Но понеже не бях много сигурна в моята психологическа прозорливост, не се реших да задам наслуки въпрос, който можеше да бъде сметнат за нескромнен, в случай, че не беше желан. Все пак тежките грижи, които бяха забулили леко сините очи на Амори дьо Роцорк не бяха попречили на госпожа Армант Глориет да положи обичайните големи грижи за тоалета си. Дългата и, сребристо розова домашна рокля подхождаше чудесно на блестящата и кожа и на богатите и златноруси коси. Дрехата, която бе добре опъната в кръста и падаше надолу в свободни гънки, подчертаваше всички хубости на високата и фигура.

— Как намирате новата ми рокля, Дол? — запита госпожа Глориет.

— Прекрасна! Не съм виждала по-хубав от този оттенък на Зоргте. Вие приличате, госпожо, на някакво голямо цвете. При това, като ви гледам, не зная защо си мисля и за сладолед от ягоди.

Тя започна да се смее.

— Мила Дол, откъде ви идват наум тези сравнения!

Но явно комплиментът ѝ беше приятен, пък и тя знаеше, че е напълно искрен.

Госпожа Глориет е много хубава. Тя е висока, руса — две качества, пред които не мога да не изпадна във възхищение!

Аз съм малка и червенокоса. Толкова малка, че госпожа Арманд се забавлява да ме нарича Дол, което на френски е умалително на името ми Фридолин, но на английски значи кукла. Толкова червенокоса съм, че и най-благосклонно снизходителният човек не би могъл да нарече косите ми „огненоруси“.

— Колко жалко! — въздиша понякога госпожа Глориет, която се отнася към мен като към приятелка. — Ако не бяхте толкова червенокоса и бяхте малко по-висока, вие щяхте да бъдете просто мила, Дол.

А от време на време устните ѝ прошепват утешително:

— Моята златна огърлица би могла да ви послужи за колан, Дол... А краката ви биха се чувствували удобно в приказните стъклени пантофки... При това не е ли чудно, че с тези огнени коси очите ви имат кадифен цвят и по кожата ви няма нито една луничка!

Но днес, погълната от своите „тежки грижи“ и от новия си тоалет, госпожа Глориет дори не обърна внимание на моята незначителна личност. Тя ми върна ръкописа и заключи:

— Разполагайте с времето си, Фридолин...

Значи денят ми принадлежеше. Нямах да го прекарам в работа с или за госпожа Арманд. Как да го използвам най-добре?

Бях разпорила подгъвката на роклята си на бели и сини райета, за да я скъся, трябваше да изгладя бялата си дантелена блуза.

Стиховете на Верлен бяха сложени настрана и отдавна чакаха да ги прочета.

Бих могла също, въпреки ситния дъжд, от който не се боя, щом сложа наметката си и дървените обуца, да се разходя из градината, да се полюбувам на обичаните ми хризантеми и да подновя цветята в салона... Бих могла още да прекарам моя следобед в „Кулата на Рицаря“ с похвалното намерение да довърша подреждането на старите книги, да се наслаждавам с очи и с пръсти на хубавите подвързии, да се забавлявам с пъстрите и наивни картинки до падането на нощта...

Между толкова различни занимания аз избрах нещо друго.

И ето ме сега, с перо в ръка, да изпълвам една след друга тези страници. Защо се залових да пиша? Признавам, защото имам желание да побъбря, а съм съвсем сама.

Прибрах се в любимото си убежище, тази чудновата стаичка на горния край на „Кулата на Рицаря“, където госпожа Арманд ми позволи да настаня моята маса, моите книги и любимите ми предмети. За да стигна дотук, трябва да се изкача по безкрайна извита стълба.

Моето убежище е скромно като килия. Стените на стаичката са варосани. Украсих ги с няколко наивни стари гравюри, с които госпожа Арманд ми позволи да разполагам. В един пъстър сватбен сандък съм прибрала мои книги, писма, дреболии и ръкоделия. Тъмна дъбова маса ми служи за писалище. Изнамерих някаква пукната стара ваза, в която слагам цветя. А прозорецът няма друго перде освен тъмнозелената завеса на стария бръшлян.

„Кулата на Рицаря“ — единствена и жалка останка от замъка, където някога живели благородниците Дьо Бержер — сега влиза в земите на модерното имение Кастелжанти. По времето на Революцията последният потомък на това семейство, стар маниак, който се разорил, купувайки редки книги, забягнал и заровил книжното си съкровище, скътано в железен ковчег, неизвестно къде. Той смятал да се върне скоро, но умрял в изгнание.

Миналата пролет работниците, които били наети от госпожа Глориет и копаели в градината за постройката на хладилник, открили грамаден ръждясал ковчег. Това било съкровището на забягналия благородник.

Госпожа Арманд накарала да го пренесат в приземния етаж на кулата, в помещението, което се нарича библиотека, но където впрочем има твърде малко книги...

Лятно време идваме често тук, защото между дебелите стени цари приятен хлад. До огнището, за да е пълна битовата картина, госпожа Глориет е поставила един чекрък, получен от старата ѝ бавачка, въпреки че тя самата не знае да преде. Аз помолих старицата да ме научи и сега владее това изкуство. Приятно забавление! Старият чекрък като че нашепва отдавнашни приказки и песни.

Пиша, пиша... а дъждът продължава да струи. Истински октомврийски ден. Мъгла се стеле над хълмовете, горите изглеждат лилави... Дъждът сякаш покрива цялата долина с нежен и лек сив воал, под който есенните краски добиват странна прелест. Буковете са станали червени като косите ми, но най-приятни за очите ми са есенните цветя. Какво богатство и разнообразие на цветовете — жълто,

кремаво, лилаво, ръждиво, червено, тъмно, винено, бяло... Сякаш хризантеми и гергини са се надпреварвали да постигнат най-редки и приятни багри.

Обичам есента! На мен тя не ми навява тъга. Струва ми се, че този временен залез на природата е тъжен само за възрастните хора. Без съмнение той им напомня неумолимо техния собствен залез. Но аз, аз съм млада... Когато пролетта и лятото се върнат, ще ме намерят същата. И още дълго, дълго ще бъда така.

Обичам есента дори когато вали. Обичам и живота! И все пак не мога да кажа, че той е бил особено благосклонен към мен.

Останала съм сираче още преди да се появя на бял свят. Баща ми, капитан Доели, разорен поради прекаленото си доверие към мними приятели, умрял от емболия два месеца преди моето раждане. Майка ми угаснала от изтощение в момента, в който ми дала живот. Отгледа ме добрата ми кръстница, избрана от родителите ми. Тя ми даде странното име Фридолин. Слушала го като малка в някаква приказка за феи, то страшно ѝ харесвало, но по-късно тя не си спомняше от приказката нищо друго освен това име.

Моята кръстница живееше в Париж, в една висока къща сред тиха градина в Люксембургския квартал. Тя не беше богата, но малка пожизнена рента ѝ осигуряваше необходимото, а дори и малко повече.

Кръстницата ме научи да обичам песните, да умея да придавам прелест на нещата, да обичам цветята... Госпожица Кенуйе, една учителка, която живееше на нашата улица, се нагърби с тежката задача да ме обучава, но аз не се показах достойна за грижите ѝ.

Бях жива, весела и книгите ми досаждаха. За да ме подкани към повече усърдие, госпожица Кенуйе се опитваше да бъде строга, но аз я размивах с някоя закачлива дума и я омилостивявах с една целувка. Сега това минало ми се струва тъй далечно! Както родителите ми, и добрата ми кръстница ме напусна. Преди да се прости с този свят, тя ме сгоди за своя племенник Луи Нике, мой приятел от детинство, като раздели между нас малката сума, която, поради невероятната си спестовност, бе успяла да скъта за устройване на нашето домакинство.

Тогава бях на шестнадесет години, сега съм на осемнадесет... Луи Нике — Лулу, както го наричахме някога — завърши военната си служба и намери работа в Тур, в една голяма търговска къща. Аз приех наскоро предложението ми начин да си изкарвам хляба и станах

секретарка на госпожа Арманд Глориет, която, усамотяла след смъртта на мъжа си — адвокат Глориет, живееше в имението си и пишеше романи, за да се развлича.

Когато положението на Лулу стане по-добро — надявам се, идущата година, защото Лулу напредва бързо и по общо мнение е роден търговец, — ние ще се венчаем...

И без съмнение ще бъдем щастливи... Чакам бъдещето с доверие, понеже като кръстницата си съм весела по природа, лесно намирам радост в живота и мога, при липса на голямо щастие, да се задоволя без огорчение и с по-малко. Мога да се похваля, че имам способност да илюстрирам с хубави пъстри картини и най-мрачния текст.

Аз пиша, а дъждът продължава да вали. Той звънти по стъклата, сякаш чука с дългите си сиви пръсти. А когато човек се послуша, чува и реката Лоарет, чиито води са се увеличили и разлудели.

Наистина не може да се отрече, че госпожа Глориет е избрала приятно място за своята дейност. О, не кой знае каква дейност, защото стремежите на тази хубава жена са по-скоро скромни. Тя мечтае да минава за елегантна интелектуалка и да бъде слава и гордост само на селището Бержер сюр Лоарет. Госпожа Арманд не иска нищо повече... Никога не съм я виждала загрижена или сериозна... Какви можеха да бъдат нейните „тежки грижи“? Забавно е да пишеш така, като че разговаряш със стара приятелка, но ето че съвсем неволно аз всъщност разказах собствената си история.

„Историята на Фридолин“! Изведнъж, без сама да зная защо, написах това заглавие на първата страница на тетрадката.

Но аз съм едва осемнадесетгодишна, историята на Фридолин не е свършена, тя тепърва започва. Тя прилича на тези романи, които се издават в подлистници и чийто край се узнава малко по малко... В случая животът е, който казва: „Следва продължението.“

Но дали да пиша това продължение? Впрочем защо не Може би моята история ще бъде скучна, лишена от всякакви романтични и изненадващи случки, но какво от това, щом няма да я четете никой друг освен мен!

II

Кастелжанти, 8 октомври

Госпожа Глориет направи посещения в Бержер и колностите. Аз я придружавах.

Едно голямо събитие е предмет на всички разговори.

Комеди Франсез ще даде представление в театъра на Тур.

Ще се представи „Играта на любовта и на Случая“ от Мариво.

По повод това тържество госпожа Глориет разисква умело върху Мариво и неговата любовна психология, тъй както говори много авторитетно за Шопенхауер и Ницше, които положително никога не е чела.

Нейните слова ме изпълват с почуда. С няколко спомени от книга, прегледана бегло предишните дни, или въз основа на няколко реда от статия, зърната в сутрешния вестник, тя може да състави бързо една малка сказка. Госпожа Глориет полага старание да поддържа интелектуалната си слава, но забравя „Нежна любов“, която от няколко дни не се е обогатила с нито една страница. А при това в какво лошо положение е изоставила героинята си! Преди малко, докато двете с госпожа Арманд бяхме наведени всяка над своята работа, аз се осведомих за съдбата на героинята й.

— Госпожо, не забравяйте, че тя лежи безпомощна в снега! Няма ли да отиде някой да я вдигне?

— Да, ще я вдигнат.

Очаквах повече подробности, но госпожа Глориет, обикновено тъй словоохотлива относно романа си, отвърна:

— Да оставим настрана тези празни измислици... Понякога те са ми крайно отегчителни, Фридолин... Те не са в състояние да запълнят нито дълбоката празнота на моето съществуване, нито да залъжат самотата на моето сърце. И понякога се чувствавам тъжна, тъжна до смърт... А при това аз съм едва на двадесет и пет години!

Разбрах какви думи очакваше от мен госпожа Глориет. Жестоко би било от моя страна да я карам да ги чака по-дълго.

— Хубава и млада, каквато сте, вие ще трябва да се омъжите, госпожо. Тогава не ще бъдете вече нито тъжна, нито самотна.

Госпожа Глориет въздъхна.

— Кой знае? Дол, мила, Бог ми е свидетел, че аз оплаквах господин Глориет, най-опитния от адвокатите и най-добрия от мъжете! И все пак колко пъти с него изпитвах това неопределено чувство на мъка, което ме потиска и днес! Колко пъти съм се чувствувала тъжна и самотна... Господин Глориет ме обичаше, Фридолин, но той беше твърде голям реалист, чието сърце мъчно се вълнуваше... Господин Глориет ме обичаше, но никога не ме разбра!

— Може би, госпожо, вие несъзнателно сте упреквали покойния господин Глориет, че не прилича на героите на романите, които по-късно сътворихте.

Госпожа Глориет се усмихна.

— Не — отвърна тя, — човекът, когото бих могла да обичам, ако той изобщо съществува, не прилича на моите герои... Единият от тях е безделник, другият е човек на делото. А аз бих се омъжила само за човек на мисълта, за приятел на бляновете!

Усмивката на госпожа Глориет бе станала съвсем унесена. Лицето ѝ бе придобило тайнствено изражение.

Все пак усещах, че не е дошъл моментът, когато можех да задам някой въпрос, с който да улесня госпожа Глориет да ми повери своите „тежки грижи“.

Но чия история ще разказвам? Дали историята на госпожа Арманд Глориет или тази на Фридолин Десли?

Кастелжанти, 10 октомври

Изглежда, че ще бъде историята на госпожа Глориет... Слънцето се появи отново. Накъсахме рози — последните за сезона. Имаше бенгалски, чайни, ръждиви... Прекрасна жътва!

Времето стана толкова меко и топло, че често се настаняваме на високата тераса, от която виждаме и немирните води на Лоарет.

Днес Розинет, млечната сестра на госпожа Глориет и нейна прислужница, ни донесе кафето, сервирано по ориенталски в малки порцеланови чашки. Бяхме пак на терасата.

Разговаряхме за съвсем случайни неща. После, по желание на госпожа Арманд, взех хармониката си и като си акомпанирах, изпях

няколко от любимите ѝ песни. Беше чуден, спокоен ден.

Не мисля, че госпожа Глориет е особено добра по природа, но във всеки случай тя положително не е лоша. Любезна е и с нея се живее леко. Егоизмът ѝ не дразни, суетата ѝ е проста и лишена от гордост.

Мога да кажа, че госпожа Глориет свикна лесно с моите недостатъци. При това тя цени хубавия ми почерк и вечно доброто ми настроение. Чувствувам, че съм полезна за спокойствието на живота ѝ и за доброто ѝ самочувствие. Аз ѝ желая доброто, а тя не ми желае злото. Нашите отношения на секретарка и „господарка“ са най-добрите и най-приятните, които могат да съществуват.

Днес, докато стояхме на заляната от слънце тераса, госпожа Арманд мечта дълго, като държеше една роза между пръстите си и едва се вслушваше в моите ту весели, ту тъжни песни.

По едно време тя каза съвсем непринудено:

— Доли, аз често съм ви говорила за госпожа Маржинюс, добрата Семплиси, моя вярна приятелка от пансиона.

Учтивият ми отговор беше по-скоро уклончив, защото чувах за първи път това име.

— Семплиси сега е съпруга на известен професор и с нея редовно си пишем писма. Тя живее в Аржентан. Тъкмо днес сутринта получих дълго писмо от нея...

Госпожа Арманд млъкна и започна да се смее. Смехът ѝ беше особен.

— Знаеш ли, Фридолин, това писмо е сякаш начало на роман.

— Не се ли касае за някой млад мъж? — осмелих се да попитам.

— Да, тъкмо за един млад мъж, Фридолин — отвърна госпожа Арманд и вдъхна уханието на розата, която държеше между пръстите си. — Да, за един млад мъж, за един хубав отшелник, който живее самотен някъде си в Нормандия и прекарва от сутрин до вечер в четене и работа. Той бил пламенен поклонник на редките книги и издания, мечтаел само за наука и книги...

Не умея да скривам разочарованията, които изпитвам:

— О, горкият библиотекарски плъх! — възкликнах аз. — Какво са могли да ви кажат за него?

Госпожа Арманд доби много важен вид:

— Извънредно интересни неща, Фридолин... Този работлив човек бил по природа срамежлив и малко саможив. Една болна и тиранична майка била изпълнила целия му живот. Той я обожавал. Преданост и самота изпълвали цялата му младост... Но сега, когато клетата жена умряла, той започнал да страда от своята самота и решил да последва съветите на приятелите си Маржинюс. И се замислил за женитба...

— Струва ми се, че той ще мисли дълго върху този проблем. Трябва да е невероятно скучен човек!

Госпожа Арманд ме погледна със съжаление:

— Мамите се — отвърна тя. — Господин Маржинюс страшно обича смислените разговори и смятам, че една високоинтелигентна личност може да бъде скучна само за глупците...

— Може и да е така, госпожо, но мнението на господин Маржинюс не е в състояние да промени моето... Коя жена би могла да понася такъв книжен плъх.

— Коя жена ли, Фридолин?... Една издигната жена, която не би се страхувала да живее сред самотата на човека, чийто ум, култура и вкусове ѝ позволяват да разбере един интересен мъж и да споделя живота му. Естествено жена с подобни качества, при това тя трябва да бъде хубава и елегантна, не се среща всеки ден и навсякъде... Но все пак госпожа Маржинюс смята, че не е невъзможно да се намери този идеал...

Тук госпожа Арманд сведе скромно очи и додаде:

— Госпожа Маржинюс е помислила за мен, Фридолин.

Тъй като очаквах това признание, не останах много изненадана. Понеже госпожа Глориет посрещаше винаги със снизхождение моята откровеност, и този път не се постарях да скрия мислите си.

— О, госпожо — възкликнах аз, — изборът на госпожа Маржинюс не ме учудва, защото вие сте наистина прекрасна във всяко отношение... Но вие ще умрете от скука, ако живеете затворена в старо имение заедно с онзи вманиачен отшелник и цялата му прашна наука!

— Защо не вярвате, Фридолин, че бих могла да се чувствавам добре в обществото на един съвършен мъж? Впрочем защо да стоя затворена? Този, за когото говорим, е богат, много богат... С него аз ще мога да пътувам, а това е удоволствие, което настоящите ми скромни

доходи не ми позволяват. Освен това без съмнение моето влияние ще опитоми този самотник. Аз дори разчитам да имам един от най-интересните салони в околността, да събирам в него всички видни местни хора, а малко по малко да привлека и литературни знаменитости от Париж... Не сте ли чели колко големи писатели и философи са живели далеч от градовете в своите имения, където са се стичали техните поклонници... Вземете Волтер например, Метерлинк, Ростан...

— Казаха ли ви, госпожо, дали този учен е поне хубав момък?

— Мразя „хубавите момчета“, Фридолин... Но въпросният господин е, изглежда, много изискан, макар и малко неловък и не особено свикнал с обществото...

Не можах да не свия устни и да не поклатя неодобрително глава. Наистина не можех да си представя госпожа Глориет омъжена за този младеж без младост, вечно наведен над стари книги и вехтории!

— Бъдете сигурна, моя мила — каза тя, — че препоръчаният от Маржинюс господин струва повече от господин Луи Нике...

Отговорът ѝ ме засегна малко, но естествено не го показах.

— Луи Нике — отвърнах спокойно — ми харесва такъв, какъвто е... Но струва ми се, че ако имах вашата красота, вашето богатство и вашите вкусове, аз бих пожелала по-блестящ избраник.

Но госпожа Глориет, която бе решила този ден да ми повери всичките си планове и блянове, след като поигра известно време с розата, подзе наново:

— Фридолин, вие се подигравате на този млад мъж, без да го познавате...

— О, госпожо — отвърнах аз закачливо, — а вие му се възхищавате, без да го познавате повече от мен!...

— Все пак аз съм по-добре осведомена от вас, мила. И знаете ли какво, Доли, сега ще ви разкрия още една тайна. Северен Жувенел — така е името на въпросния господин — се е решил на този уреден от приятелите му брак, но иска преди това да ме види и да ме опознае. Поводът за срещите ни е чудесен. Госпожа Маржинюс е комбинирала всичко. Вие знаете, че аз не разбирам нищо от стари книги и нямам представа каква стойност имат тези, които намерихме в градината. Дори исках да ги прегледа някой осведомен човек. И ето сега този човек ще бъде господин Жувенел! Така неговото идване в Бержер сюр

Лоарет и неговите чести посещения в Каstellжанти ще бъдат напълно оправдани... Впрочем неговото желание е било аз да не знам нищо за хубавите проекти и в моите очи той да бъде наистина само един познавач на стари ръкописи, но естествено Семплиси ми каза всичко... Кажете, Фридолин, не е ли това една чудесна игра?

— Намирам я най-вече неблагоприятна... Не се ли страхувате, госпожо, че този млад мъж може да бъде погълнат от вашите книги до такава степен, че да забрави за вас и да не забележи, че вие сте по-прекрасна и по-сладкодумна и от най-интересната книга?

— Много обичате да се шегувате, Дол — забеляза госпожа Глориет, без да се разсърди. — Напротив, аз по-скоро вярвам, че в края на краищата господин Северен Жувенел ще бъде доста затруднен да даде точно мнение за книгите ми, защото ще се занимава повече с моята личност, отколкото с библиотеката ми!

— Ако не бъде тъй, госпожо, господинът наистина ще заслужава да го наричам бухал, защото явно ще бъде сляп пред светлината!

Опиянена от мисълта за завоеванието, което ѝ предстоеше да направи, госпожа Глориет изглеждаше по-хубава от всякога. Слънцето блестеше върху богатата ѝ коса и в радостните ѝ очи. Светлина се излъчваше от нейната свежа хубост...

— Фридолин — промълви тя замислена, — колко странен е животът! Колко малко трябва, за да се преобрази неговата сивота и еднообразието! Тези дни един млад мъж Ще дойде тук... И ако той ми хареса...

Госпожа Глориет залюля леко хубавата си глава. После заключи:

— Мисля, че той ще ми хареса, Фридолин...

Личи си, че ще описвам историята на госпожа Арманд Глориет... Бих искала да е хубава история, сантиментална и забавна, малко невероятна, изпълнена с недоразумения, с измами и заблуждения, с ревност, въздишки, цветя, целувки, серенади, отвличания... И с много любов!

Да, бих искала да бъде една от онези истории, които се харесваха в някогашните романтични времена!

III

Кастелжанти, 12 октомври

Моят годеник ме посети. Беше намусен и това не ми хареса. След моите упреци се постара да бъде в добро настроение, което скоро ме накара да съжалявам за предишната му мълчаливост... През целия ден нашият разговор приличаше на дует, в който гласовете се разминават. Едва към края постигнахме известна хармония. На раздяла си стиснахме ръка като добри приятели, каквито сме от години.

— Държах се глупаво, Лулу...

— Не, Линет, аз се държах идиотски... Или по-скоро — животът е глупав...

— Довиждане, добри ми Луи.

— Довиждане, моя малка Фридолин.

Казват, че любовта е сляпа... Струва ми се, че се лъжат. Любовта вижда чудесно и недостатъци, и пороци, и най-малките несъвършенства на любимото същество, само че им намира известен чар. Откривам ли аз някакъв чар в несъвършенствата на Лулу Нике?

Горкият Лулу, когато го видя след кратка раздяла, изпитвам особена изненада. Той като че не е вече приятелят ми от детинство, а някакъв непознат човек, когото зорко преценявам... Тогава неговото доволно лице ми се вижда тежко и прекалено силно оцветено. Каdifената мекота на очите му ме дразни. Неговата обмислена елегантност дразни вкуса ми, както и непрекъснатото му старание да употребява модните думи и изрази.

Горкият Лулу! Зная, че го обичам! Но впрочем обичам ли го?... Обичам ли го с тази любов, която се описва по романите? Дали когато се оженим, и аз няма понякога да се чувствавам самотна и тъжна край него, както госпожа Арманд до господин Глориет, който бил превъзходен човек?

Но, не... тези дни слушах толкова много да се говори за любов, че главата ми се е завъртяла малко!

Както казва самата госпожа Глориет, тя е интелектуалка, а аз съм само едно невежо момиче, просто и невзискателно, готово да обича

разумно, без да изисква невъзможното, да живее в спокойствието на един буржоазен живот, при който всички дни си приличат.

А Лулу Нике е добър момък, сериозен, почтен и съвестен. И весел! Весел като мен, като мен той се забавлява от най-дребни неща...

Лулу Нике е годеникът, който ми избра моята кръстница... Той можеше да предпочете пред мен някое богато момиче, но ето че ме обича такава, каквата съм. Дали презрението на госпожа Глориет ме прави малко снизходителна към него? Странно...

Кастелжанти, един часът в полунощ

Знаменитото представление на „Играта на любовта и на Случая“ се състоя в театъра на Тур. Госпожа Глориет и аз присъствахме, настанени в голяма ложа. Толкова съм развълнувана от изживяното удоволствие, че не мога да спя и затова се залових да пиша.

Не познавах тази пиеса, но много ми хареса. Героинята Силвия заема бонето и престилката на своята прислужница, за да приеме момъка, който са ѝ избрали за жених, и така да го опознае по-добре. Но бъдещият годеник, от своя страна, се представя като прислужник. Така, мамейки се взаимно, двамата млади се обикват само заради личните си качества.

Изложена с две думи, пиесата не представлява нищо, но Мариво, като истински вълшебник, е направил от нея неоспорим шедьовър. Госпожа Глориет е на моето мнение.

— Знаеш ли, Доли — въздъхва тя, — Северен Жувенел с желанието си да ме опознае и обикне, без преди това аз да знам какви са намеренията му, ми прилича на героя... Как бих искала да бъда обикната като героинята под някакъв скромнен образ, а не като госпожа Арманд Глориет!

Усмиввам се. Госпожа Глориет е непоправимо романтична. При това сега всичките ѝ мисли се въртят около господин Северен Жувенел... Дано той да не я разочарова!

Кастелжанти, 14 октомври

Това е най-романтичното, най-невероятното, най-смешното, най-ексцентричното хрумване!

Госпожа Глориет иска, както в „Играта на любовта и на Случая“, ние двете с нея да разменим ролите си при посещението на Северен

Жувенел. Госпожа Глориет иска въпросният господин да се влюби в нея само заради хубавите ѝ очи и красивата ѝ душа. Исква да го накара да загуби до такава степен ума си, че да забрави приятелските съвети и да поиска ръката на една бедна девойка, на една малка секретарка.

А каква изненада, когато впоследствие научи коя е тя!

Тази сантиментална хитрост пленява госпожа Глориет. Тя желае на всяка цена да я приведе в изпълнение.

— О, Доли, каква забавна и прекрасна комедия би било! Мислих цялата нощ за това... За нашия учен гост вие ще бъдете Арманд Глориет, господарката на Каstellжанти, а аз ще бъда Фридолин Десли, ваша приятелка и секретарка... Вие сте мила и духовита, спокойно може да заемете моето място. Северен Жувенел няма да намери нищо странно в това, но малко по малко ще започне да се учудва, че аз съм на вашето място... Доли, ще му се сторите миличка, но бързо ще схване, че не сте създадена за него... Вие нямате нито характера, нито интелигентността, които могат да го привлекат. Вие сте весела, Доли, той е мълчалив и замислен, вие обичате шума и движението, той харесва само тишината и спокойствието, а вие сте повърхностна. Той е дълбок, извънредно културен, а вие винаги сте учили и чели безразборно, ръководена в повечето случаи само от прищевките си... Тъкмо когато той ще очаква от вас някоя разумна дума, вие ще му се изсмеете под носа. Тогава, разочарован в тайните си надежди, той ще открие до вас, в сянката, тази, която сякаш е създадена, за да бъде жена на един интелектуалец!... Естествено вие ще настоявате аз да съм винаги край вас. Не се съмнявам, че той скоро ще открие моето духовно превъзходство, което всички ми признават. Но Арманд или Фридолин, аз ще си остана Амори дьо Рошторт! Честта на литературните ми творби искам да бъде моя във всякакъв случай. При това вие ще натоварите младата секретарка да придружи господин Северен Жувенел в библиотеката и да му покаже откритите книги. Общите грижи и общото занимание ще сближат тези две същества. В сърцето на мъжа ще започне мъчителна борба... но страстно влюбен, той ще пренебрегне всякакви долни интереси и ще предложи любовта и името си на бедната Фридолин, която ще му каже: „Аз се наричам Арманд Глориет...“ Ах! Фридолин, това ще е най-прекрасното приключение! Няма ли да сте доволна да съдействате за подобна развръзка?

Госпожа Глориет продължи да ме убеждава да се съглася да ѝ съдействам и накрая заключи:

— Фридолин, вие сте ми най-добрата приятелка. Не ми отказвайте първата услуга, която искам от вас. Не забравяйте, че се касае за моето щастие. Не бихте ли искали, когато ме напуснете, да ме оставите щастлива и обичана?

Аз упорствувах. Намирах смешна тази комедия за днешните времена и не го скрих. При това тя може би нямаше да се хареса на Северен Жувенел, защото мъжете не обичат да бъдат мамени. Изтъквах още, че сигурно и двете няма да играем добре ролите си, че цялата ни игра би била безполезна, в случай че на госта му е предварително описана външността на домакинята, че в края на краищата възможно е Северен Жувенел да предпочита ниските пред високите и червенкосите пред русите и че поласкана от вниманието му, мнимата госпожа Глориет би могла да се влюби в него...

Госпожа Арманд намери отговор на всичко. Тя беше сигурна в добрия край на приключението. Увери ме, че не познавам мъжете; че и двете ще изиграем чудесно ролите си; че прислужниците били вече предупредени за предстоящата комедия; че Северен Жувенел бил твърде разумен, за да се влюби в една малка лудетина, а аз — твърде луда, за да мога някога да се влюбя в когото и да било.

Накрая очите на госпожа Глориет се напълниха със сълзи.

— Доли — каза тя, — причините, поради които отказвате да изпълните молбата ми, не са основателни. Доли, моя малка Доли, съгласете се, моля ви! Аз поемам отговорността за всичко... Ако кажете „не“...

Тя не се доизказа, защото заплака.

Останах поразена, понеже не придавах на цялата работа особено значение и упорствувах повече за да подразня госпожата, отколкото поради някакви сериозни причини.

Но щом тя държеше толкова на играта, бях готова да ѝ се подчиня. В края на краищата цялата работа беше доста забавна...

— Добре, госпожо — отвърнах. — Ще изпълня желанието ви. Ще се постарая да не му харесам.

Госпожа Арманд ме целуна.

— Фридолин, вие сте ангел! Да, мила, единствената ви задача ще бъде тази да не му се харесате, а за да постигнете това, достатъчно ще

бъде да се покажете такава, каквато сте... Това ще бъде съвсем лесно, Доли, ще видите!

Тя ме обсипа с трогателни милувки. После се занизаха весели кроежи.

— Доли, очаквам всеки ден писмо от Семплиси Маржинюс, която трябва да ми извести пристигането на Северен Жувенел два-три дни по-рано, за да мога да се приготвя... Ние ще се приготвим, нали, Доли! Аз не мога да ви дам моите рокли, нито да използвам вашите, но ще нося най-простите спортни дрехи, които имам, а вас ще ви посъветвам да сложите на роклите си някои от моите гарнитури и украшения, които ще направят тоалетите ви по-тежки... Доли, ние трябва да уговорим всичко за първата среща... Знаете ли, господин Жувенел притежава от другата страна на Тур много хубаво имение, наследство от някаква леля, струва ми се. Може би гой ще пожелае да ни приеме в тази вила... Къщата била чудесна и градината — пълна с цветя.

Бъбрихме така целия ден. „Нежна любов“ не напредва и героинята продължава да лежи в снега... Но аз започвам да мисля, че госпожа Арманд Глориет има много по-богата фантазия от Амори дьо Рошторт. Не мога да отрека, че нейната история започва живо да ме интересува.

IV

Кастелжанти, 16 октомври

Както след представлението на Комеди Франсез, и сега трябва да пиша, за да задоволя нуждата си да разговарям с някого. Продължавам да разказвам историята на госпожа Арманд Глориет, но преди това не мога да не отбележа, че животът е изпълнен със странни и непредвидени събития.

Започвам с една интимна подробност. Имам навик да си мия косата с лайкучка! Тъкмо днес извърших тази церемония, а после се възползувах от хубавото време, за да се изсуша на слънце.

Бях сложила една стара рокля от ръждива коприна, за да не похабявам по-новите си дрехи. Настаних се в горния край на градината, близо до зида, в който една малка вратичка извежда към близката гора. Изтегнах се на тревата и отметнах косите си настрани. Толкова приятно беше да лежиш така под чистото небе!

От време на време лек ветрец се промъкваше между пъстрата шума на дърветата. Червени, жълти, оранжеви листа падаха по роклята, по косите, по лицето ми... Имах чувството, че се сливам с тях и се превръщам в откъснато от вятъра есенно листо, което се припича на слънце.

Косите ми съхнеха, ставаха леки и сякаш поглъщаха още повече светлина.

Трябва да съм се унесла в лека дрямка, защото изведнъж се стреснах от нечий глас:

— Изглежда, че съм се заблудил... Бихте ли могли да ме упътите, малката?

Аз не бях сама! Някакъв глас говореше зад мен... Един от тези ниски мъжки гласове, които като че са по-мъжествени от другите.

Скочих веднага на крака с доста ядовито изражение на лицето.

— О! Извинете, госпожице...

Неканеният гостенин изглеждаше смутен. Той беше доста висок, слаб, с широки рамене. Лицето му беше тясно и правилно и — нещо съвсем необичайно за днешните времена — този млад мъж имаше

брада, макар и ниско подстригана. Косите му бяха тъмни, очите също. Беше късоглед, защото се напрегна, за да ме види, сякаш заслепен от светлината.

Ядовитото ми изражение не се смекчи ни най-малко. Бях страшно ядосана, задето ме бяха изненадали в това одеяние и с разпуснати коси.

Въпреки че държането ми не беше особено насърчително, младият мъж продължи:

— Заблудил съм се. Не познавам тази местност и тази гора... Влязох тук, понеже вратата беше открената... Моля ви да ме извините, госпожице... Далеч ли съм от Кастелжанти?

Тогава една мисъл ми мина през ума... И изведнъж човекът с късогледите очи ми се стори странно подобен на бухал!

— Ще отида да предупредя госпожа Глориет! — отвърнах аз веднага, без да се осведомявам повече, и се спуснах през градината.

Посетителят ме настигна:

— Бъдете така добра да вземете картичката ми и да кажете на госпожа Глориет, че ѝ нося новини от нейната приятелка госпожа Маржинюс...

Скоро влетях като вихрушка при госпожа Глориет.

— Госпожо — извиках аз задъхана, — той е тук!

Подадох ѝ визитната картичка, на която беше написано толкова пъти произнасяното име: Северен Жувенел.

После, на един дъх, разказах цялото приключение и заключих:

— Всичките ни планове рухнаха!

Госпожа Глориет запази пълно спокойствие — като голям военачалник в часа на битката.

— Защо? — възрази тя. — Напротив, всичко се нарежда чудесно. Аз ще сляза в салона и ще приема господин Жувенел, ще му кажа, че госпожа Глориет го моли да почака един момент, понеже не е готова... Така аз ще мога да го занимавам...

— Ами... аз?

— Вие, малка моя, ще отидете да се облечете и после ще пристигнете усмихната, като се извините, без много да се престаравате. Господин Северен ще помисли, че на госпожа Глориет ѝ е станало неприятно, задето е била изненадана в такъв неблагоприятен

вид и затова е предпочела да не каже веднага името си, а да прекрати колкото е възможно по-бързо тази първа среща...

Малко по-късно, следвайки точните напътствия на госпожа Глориет, аз слязох тържествено, облечена в къса тъмносиня рокля от копринено кадифе с една тежка брошка на младата ми господарка. Косите ми бяха сухи, пламтящи и по-непокорни от всякога.

Бухала — така ще го наричам вече — и госпожа Глориет бяха седнали един срещу друг в уютния салон. При моето появяване те станаха почтително. Полагах големи усилия да вляза с необходимото достойнство и важност, макар че усещах ужасно и мъчително желание да се изсмея.

Бухала се приближи към мен и промълви нещо неразбрано. Подадох му тържествено ръка и отворих уста, за да отговоря. Но тогава избухнах в смях... Страшен, неудържим смях, който трая повече от една минута и не ми даде възможност да произнеса нито дума.

Бухала също се усмихваше и това го правеше да изглежда много, много млад. Той положително не беше на повече от тридесет години... Изведнъж открих, че и очите му не бяха черни, а сини, съвсем сини и че тъмните ресници изменяха така цвета им...

Когато най-последно можах да си поема дъх, се почувствувах страшно засрамена. Станах не по-малко стеснителна от моя гост.

— О, господине! — промълвих аз. — Вие ще си съставите много лошо мнение за мен!

Доколкото си спомням, той не го отрече, а само се усмихна, сякаш сам не знаеше вече какво да добави. Аз продължих:

— Бях си мила косата, господине, разбирате ли... и я суших на слънце... Затова бях така... разбирате ли...

Той отвърна:

— Разбира се, госпожо.

Подканих го да седне и вече с напълно възвърнато спокойствие започнах да разисквам върху времето, което беше хубаво... но малко хладно... Това трая доста дълго. Госпожа Арманд, която гореше от желание да блесне, подхвърли няколко подобрани думи за меланхолията на есента и цитира стихове от Ламартин.

После говориха за намерените стари книги, след което никой вече не знаеше какво да каже. И Бухала стана.

На сбогуване си спомних за нарежданията на госпожа Глориет и го помолих да сподели нашата скромна вечеря. Той прие поканата. И вечерта, понеже мнимата госпожа Глориет имаше да пише някакво писмо, пак мнимата секретарка прие госта. Аз се появих по-късно.

Разговорът този път бе по-оживен. При това винаги когато усещах да губя почва под краката си, госпожа Глориет ми се притичваше умело на помощ.

Отначало говорихме за Маржинюс. Понеже не ги познавах, задоволих се само да разпитвам ловко за тях. Скоро обаче господин Северен Жувенел заговори наново за съкровището от стари книги, което бяхме намерили. Тогава аз се възползувах от случая да изтъкна качествата на моята секретарка.

— Вижте — казах аз, — госпожица Десли ви слуша очарована. Тя обича страстно книгите, но аз нищо не разбирам!

„Госпожица Десли“ даде израз на своята страст към книгите, макар че не смятам тя да е по-начетена от мен в тази област. Схванах го и по смътните отговори, с които тя се изплъзваше, когато господин Жувенел ѝ задаваше по-точни въпроси.

Настъпи мъчителна тишина. Но когато господин Жувенел ме запита: „Вие пишете романи, госпожо?“, почувствувах, че сме спасени и едва не нададох вик на радост.

— Нямам тази дарба — отвърнах аз. — Авторката на очарователните творби, които сте чели, е госпожица Фридолин Десли, която пише под псевдонима Амори дьо Рошторт.

— Не съм чел тези романи — призна Бухала. — Изобщо чета малко романи, но за въпросните книги ми е говорено.

Госпожа Глориет, очарователна в простата си сива рокля, взе думата със скромнен вид:

— Единствената заслуга на тези романи е тяхната искреност — каза тя. — Те бяха изпратени на госпожа Маржинюс от госпожа Глориет, която, за да се пошегува, не посочи автора им... Много ми е неловко, че са ѝ ги приписали...

Северен Жувенел отвърна учтиво:

— Но защо, госпожице?... Тя може дори да е поласкана...

Госпожа Арманд остана очарована от тази забележка.

— Аз пиша и други неща... — въздъхна тя. И продължи в този дух.

Понеже напоследък вечерите бяха хладни, бяхме запалили в камината буен огън. Седнах край огнището, за да гледам пламъците, които непрекъснато строяха и разрушаваха приказни кули, тъчаха воали, протягаха червените си дяволски езици, пееха тихо, полека, като само от време на време се разнасяше по-силно пращане, което ме караше да потръпвам.

Не слушах вече нищо от това, което говореше госпожа Арманд. Не зная и аз самата за какво мислех... Стреснах се, сякаш се събудих от сън, когато Бухала се приближи към мен и се спря до ниската лампа, под която бе поставена изящна дантелена покривка. Той се взря внимателно в старата дантела.

Как госпожа Глориет се бе заинтересувала от тази скъпа старинна вещ, купена наскоро и чийто произход и възраст тя искаше да узнае, едва ли ще науча някога. Но тъкмо когато мислено ѝ се надсмивах, че искаше мнението на такава сериозна личност за толкова несериозна вещ и използваше дълбоките и тежки познания на един учен, за да узнае произхода на някаква си дантела, чух този учен да заявява невъзмутимо:

— Това е дантела от Аржентан, от времето на Луи XVI, ако не се лъжа... Вижте чудесния ефект, който се получава от разнообразието на основните мрежи... Впрочем това е присъщо за тези дантели...

Любезно, като човек, който знае всичко и е готов да осведоми и другите, гостът продължаваше да говори и да сравнява дантелите от Аржентан с дантелите от Алансон. При това той изложи набързо и цялата история на дантелите...

Госпожа Арманд не преставаше да чурулика:

— Ах, колко интересно!... Колко интересно! Изведнъж, без сама да зная защо, вдигнах нетърпеливо рамене и станах от мястото си:

— А на мен не ми се вижда никак интересно... И после, аз не вярвам, че хубавите дантели са работени от обикновени работнички... Дантелите ги тъчат феи, водни кончета или някакви сребърни паяци. Те работят във въздуха, над водата и при лунно осветление... Така мисля аз.

Чувствувах, че това, което казах, беше много глупаво. Госпожа Глориет доби смутено изражение и възкликна:

— О, госпожо!

Северен Жувенел се усмихваше:

— Положително вие имате право, госпожо, само че водните кончета и феите не откриват тайните си на простосмъртните. И тогава клетите хора говорят каквото им мине през ума, само за да не изглеждат съвсем невежи.

Отговорът му ми се видя много остроумен. Явно Бухала не беше глупав, но бе стеснителен и нямаше навик да общува. А освен това беше и късоглед и облечен без никакво чувство за елегантност...

Въпреки някои моменти на мъчително мълчание и въпреки моите недомислия, госпожа Глориет се показва очарована. Преди всичко Северен Жувенел е прекрасен: той отговаря напълно на нейните мечти!

— Забелязахте ли профила му, Фридолин? И колко беше хубаво това, което той каза за дантелите... Има чудесни очи, нали?... И какво изискано държане! Ах, той беше много, много добре... Но аз също, нали, Фридолин?... Чувствувам, че му харесвам... А що се отнася до вас, моя мила, трябва да ви поздравя. Играехте ролята си с истинско съвършенство. Никога не се надявах, че ще се покажете тъй естествена...

Тя млъкна, после се засмя тихо и добави:

— Колко забавно! Преди вечеря, когато бяхме сами, Северен Жувенел ми каза: „Мислех, че госпожа Глориет е висока и руса...“ Аз отвърнах: „Предполагам, че госпожа Маржинюс ви е казала това, за да се пошегува, а може би и от приятелство... защото, като му кажат «ниска и червенокоса», човек не може да си представи хубава жена.“

Прекъснах госпожа Глориет, като се провикнах ядосано:

— Защо сте казали така?

— Но това е самата истина, Фридолин!... Впрочем аз добавих: „Човек трябва да види госпожа Глориет, за да разбере колко е очарователна.“ Не беше ли уместна тази забележка?

— Тогава... какво каза господин Жувенел?

— Не каза нищо, моя мила... Какво искате да каже? Млъкнах. Беше късно и нашият разговор спря дотук. Какво бих искала да каже? Знаем ли и аз!

Но все пак той би могъл да каже нещо...

V

Кастелжанти, 17 октомври

Госпожа Глориет се събуди със страшно главоболие. Неописуемо отчаяние! Объркано положение! Още от осем часа тя изпрати да ме повикат. Намерих потънала във възглавниците, сред полумрак и миризма на етер и одеколон.

— Фридолин, какво ще правим? Нали знаете, той ще дойде тази сутрин.

— Много просто, госпожо... Ще изпратим една от прислужниците, за да го предупреди да не идва, понеже госпожа Глориет е неразположена.

— Но това е невъзможно, мила. Той ще помисли, че е претърпял неуспех, че го отпращаме и може да си замине веднага за Нормандия. Казват, че бил много чувствителен!

— Тогава оставете го да дойде и да се рови на воля из книгите в библиотеката. Щом е дошъл тук за това... А като знае, че вие сте болна, той няма да се учуди, че не го каним на обяд и ще отиде да се храни в хотела, където е отседнал.

— Да, но кой знае дали в хотела някой злополучен разговор няма да му открие нашата хитрост.

— О, не допускам Бухала да бъде тъй бърлив, че да разговаря с когото и да било!

— Да, но той е достатъчно учтив, за да отговаря, ако го заприказват, а само една-единствена дума би била достатъчна, за да рухне всичко... О, Фридолин, колко жалко тогава за моите хубави блянове!

— За щастие вие имате само силно главоболие, госпожо, а то не е смъртна болест! Имайте малко търпение! Утре ще бъдете отново свежа и бодра...

— Утре — може би... но днес!

Госпожа Глориет ми поиска одеколон и докато поставях на челото ѝ добре напоен компрес, тя продължи:

— Фридолин, дете мое, бъдете добра... Беше уговорено, че днес сутринта господин Жувенел ще дойде в библиотеката, за да му предам намерените книги. Бъдете там на мое място. И после, мила, поканете го на обяд... Съгласете се, че за да бъде всичко съвсем реално, на главоболието на вашата секретарка трябва да се погледне като на нещо второстепенно... Най-после тя е само една секретарка!

И с обичайния си оптимизъм добави:

— Кой знае? Може би няма да е зле да го накарам да съжалява малко за мен, Фридолин?...

После, след като се замисли за миг, тя ми се усмихна умилително:

— Доли, миличка, разбрахме се, нали? Отвърнах смутено:

— Неприятно ми е, госпожо... Много ми е неприятно, не мога да го скрия от вас. Не зная какво да разговарям, с учени хора и струва ми се, че няма да мога дума да продумам, когато остана насаме с този господин. Сигурно ще стоим един срещу друг и ще се гледаме безмълвни като риби. Убийствено ще бъде!... Уверявам ви, убийствено!

— Доли, мила кукличке, не утежнявайте мъката ми! Ще приемете Северен Жувенел и ще го поканите на обяд! И на вечеря...

Все още стоях навъсена, но в края на краищата трябваше да отстъпя. След малко Бухала щеше да дойде.

Отидох да го чакам в библиотеката. Понеже приземният етаж на кулата е доста влажен, бяха запалили огън в камината. Настаних се да пиша на писалището от тъмен дъб.

Намерените в градината книги са наредени на дълга маса. Много от тях имат прекрасни подвързии от тъмна кожа, украсени със златни фигури. Една от най-старите книги е с дървени корици, обвити с кожа и обковани с мед. Има също и подвързии от кадифе, слонова кост и от метал, украсени с емблеми и гербове. Някои са изработени по много особен начин: представляват мозайка от разноцветни кожени късчета.

Обичам тези стари, изящно подвързани книги. Странно благородство лъха от тях.

* * *

Северен Жувенел дойде. Сметнах за необходимо да му кажа поради какви причини ме намираще в библиотеката:

— Горката ми секретарка има страшно главоболие!

— О! Съжалявам...

— Тя е очарователна, нали?

— Да, очарователна.

— Тя е една изключителна жена... Щастлива съм, че вие сте схванали истинската ѝ стойност.

Господин Жувенел изпадна във възторг пред старите книги. Като ги гледаше, докосваше и отгръщаше със страхопочитание, с нежност и с предпазливост, които не бих могла да опиша, той проявяваше детинска радост, която ме забавляваше и изненадваше.

Изреждаше едно след друго имената на книгите, на авторите, на илюстраторите. Беше изпаднал в крайна възбуда. Очите му блестяха възторжено. Според него намерените в градината книги наистина бяха едно неопценимо съкровище.

Слушах го и се усмихвах. Щом забеляза усмивката ми, той каза:

— Извинете, госпожо, но пред тези чудеса всеки искрен любител на книгите би проявил възторг, който няма да отстъпва на моя...

— Вашите думи биха звучали като музика в ушите на човека, който е събрал и скрил това съкровище. Какво ли би било, ако неговата сянка ги чуе, когато идва да броди тук! — отвърнах аз.

Той ме помоли да му разкажа историята на този негов далечен събрат. Разказът ми го трогна.

На свой ред Северен Жувенел ми говори надълго и нашироко за намерените книги и заяви, че след като привърши изследванията си, ще ми представи писмен доклад, в който ще изложи подробно качествата на всяка една от тях и стойността им.

— Не мога да ви предложа нищо повече освен преценката на един разпален любител — каза той. — Но господин Маржинюс ме увери, че сега засега вие не желаете нищо повече.

После господин Жувенел се извини, задето ме занимаваше толкова дълго с неща, от които той се интересуваше, и ме запита дали аз самата обичам книгите.

Отвърнах съвсем честно:

— Зависи... Ето на, тези стари книги ме плениха с богатите си и хубави подвързии, с чудните си илюстрации. Обичам също книгите и

заради съдържанието им, но не съм като приятелката си, понякога сериозните книги ме отегчават.

Северен Жувенел се усмихна на моята откровеност. Когато се усмихва така, очите му стават съвсем сини и лицето му изглежда още по-младо.

— Тогава — каза той, — ако се озовете в една грамадна библиотека, където могат да бъдат задоволени всички вкусове, какво бихте избрали? Някой роман?

— Може би... романите ме забавляват. Но по-скоро бих избрала някоя книга с хубава и скъпа подвързия, със старинни образи и със стихове, които говорят за любов.

Преди да се отдалеча, хвърлих поглед наоколо, за да се уверя, че всичко е наред.

Огънят гореше буйно, цялата камина бе радостно осветена. Един слънчев лъч минаваше през прозореца и играеше по килима и мебелите. На писалището, във вазата, бяха поставени едри бели маргарити.

— Приятно ще ми бъде да работя тук — забеляза Северен Жувенел... — Каква задушевност цари в тази стая!

— О! Колко съм доволна, че сте на моето мнение — възкликнах аз. — Тази кула е най-любимото ми място в Кастелжанти. Обичам старите постройки, а малкият замък е прекалено нов. Уверявам ви, не живея там, защото ми харесва.

— Да, за вас той е свързан със спомени...

Надявам се, че той не видя изражението на недоумение и учудване, което се изписа по лицето ми.

— ...Спомени за господин Глориет — довърши той със съчувствие.

Съвзех се веднага и отвърнах:

— Точно така.

Настъпи мълчание. Огънят в камината шумолеше.

— Моля за извинение — продължи господин Северен Жувенел, — задето ви напомних някои тъжни мигове от живота ви! Вие сте толкова млада, госпожо, за да познавате смъртта и скръбта... толкова млада!

Той се усмихна и добави:

— Винаги съм склонен да ви кажа „госпожице“, но успявам навреме да се поправа...

— Вчера, в градината, когато изсушавах косата си, вие ми казахте „малката“. Помислили сте ме вероятно за момиченце... А може би и за циганче поради старата ми рокля... Права ли съм?

— О! Отначало помислих, че сте горска фея, която, за да се пошегува, се е превърнала в пъстро есенно листо...

Засмях се неволно.

— Колко забавно! Малко преди да дойдете вие, аз си представях, че съм отвеяно от вятъра листо, което се грее на слънце и което всеки миг вятърът може да отнесе.

— И не ви ли беше страх?

— Да бъде отнесена? О, не... напротив...

Господин Жувенел пак се усмихна. Често отговаря така — само с усмивка. Струва ми се, че в такива случаи той не знае точно какво да каже и отвърща по този мълчалив, но любезен начин.

Сега го оставих изцяло на любимото му занимание сред спокойната атмосфера на старата кула... Следвайки нарежданията на госпожа Глориет, го поканих на обяд и той прие.

Естествено той вижда, че аз съм прекалено малка и прекалено червенокоса и че госпожа Глориет — истинската — е много хубава... Но все пак не мисля, че той ме намира грозна.

Същия ден, следобед

Северен Жувенел съвсем не е тъй скучен, както си го представях. Аз не му изглеждам така внушителна и важна като госпожа Глориет, не го смуцавам... Сега, когато се познаваме по-добре, ние разговаряме чудесно и без никакво затруднение. Темите за разговор се нижат една след друга, без самите ние да знаем как. Обядвахме с охота в светлата столова с весели гирлянди по стените и пъстри съдове и чинии по полиците.

Като ни гледаше човек, седнали така пред масата, на която блестяха порцеланови, кристални и сребърни прибори, наистина можеше да помисли, че аз съм госпожа Арманд и че мъжът срещу мен е моят съпруг. При това и двамата имахме вид на младоженци, и то на доволни от съдбата си...

Пак говорихме за книги и за подвързии, но и за още куп други неща.

Госпожа Глориет ми бе повтаряла хиляди пъти, че аз не трябва да играя никаква роля и трябва да бъда по-скоро безлична или най-много да направя неблагоприятно впечатление.

Затова без никакво угризение на съвестта, а и защото ми беше приятно да го правя, дадох воля на всичките лудешки мисли, които можеха да минат през главата ми. Господин Жувенел започваше да се смее все по-често и по-често на думите ми... Той има здрав и звучен смях, който сякаш го смущава, както понякога изглежда смутен от ръцете и краката си и не знае къде да ги дение...

Горкият човек! Каква мъка е да се чувствуваш винаги тъй стеснителен и неловък, когато при това не си нито глупав, нито грозен!

Но струва ми се, че стеснителността се преодолява с малко упражнения и малко воля.

Казах го на господин Жувенел и той доби неопишуемо отчаян вид:

— Вие ме намирате недодялан и неловък, нали, госпожо?

— Да, малко — отвърнах аз, — намирам ви най-вече неловък.

Изречението му стана още по-отчаяно, но все пак накрая той намери сили да се засмее.

— А вие, господине, не намирате ли, че съм крайно невъзпитана?
— заинтересувах се, смутена на свой ред.

— О, не, госпожо, не!... Напротив, намирам ви добра и снизходителна...

Тогава той ми описа усамотеното си съществуване, посветено изцяло на болната му майка. Накрая заключи:

— Природата може би ме е създала див и необщителен, но и аз самият не съм се опитал да ѝ се противопоставя. Пък трябва да призная, че и обстоятелствата съвпаднаха с вродените ми заложби... Обичта, която моята майка хранеше към мен, беше голяма, но ревнива... Така влечението ми към заседнал живот ме отдалечи още повече от света... След като приключих военната си служба, пътувах из Германия и Италия, но винаги сам, без да завързвам никакви запознанства. Пътувах, както живях... и както живея...

— Къде живеете?

— В имението си в Прийоре, което се намира в близко съседство със селото Сент Обен де Боа. Но не е далеч и Аржентан. Там имам добри приятели — господин и госпожа Маржинюс и един лекар, един адвокат, архиварят на града...

— Значи все сериозни хора?

— Страхувам се, госпожо — забеляза Северен Жувенел, — да не би вие да имате същото мнение за скучните хора, каквото имате за... скучните книги.

Не отвърнах нищо, само се засмях.

— Но едно нещо постоянно ме изпълва с учудване — продължи гостът ми. — Госпожа Маржинюс ви беше описала толкова... — Поколеба се, доби още по-стеснителен вид и дори се изчерви. — ... Толкова различно от това, което вие сте всъщност — завърши той.

Сега аз също се почувствувах обхваната от непреодолимо стеснение. Понякога тази блудкава комедия, този облог, а направо казано — лъжа, започва да ме обърква и дразни.

Шега, игра... добре! Но все пак на мен тази игра ми струва твърде много.

От време на време се случва съвсем да я забравя, но скоро някоя дума ми я припомня и тогава с мъка продължавам комедията. Ето и в този случай трябваше да направя усилие, за да добавя:

— Госпожа Маржинюс не престава да живее със спомените за малката Арманд от пансиона, но тя ме е виждала много рядко като госпожа Глориет... А нали знаете, хората се променят толкова бързо!

Ако имах желание да узная дали Бухала съжеляваше, или се радваше за тази промяна, щях да остана много разочарована, защото той се задоволи да ми се усмихне и сините му очи светнаха любезно.

И понеже никак не обичам, когато госпожа Глориет отсъства, да говоря надълго и нашироко за семейство Маржинюс, заприказвах за имението Прийоре и за околността му.

Лицето на господин Жувенел просия.

— О, моето Прийоре положително би ви харесало, госпожо, щом обичате старите жилища!

— Има ли просторни и величествени зали и малки, спокойни килии?

— Не... не си представяйте нищо манастирско. Къщата, в която живея, е построена сред гората. От нея не лъха никаква тържественост,

но тя е приятна с хубавите си пропорции. Ще ви изненада изящната изработка на вратите, на прозорците и на някои скулптурни украшения. Вътре всичко е старо, но прекрасно — поне на мен ми се вижда така... Облицовката на стените, мебелите, килимите... Баща ми, който е бил художник-любител, е събрал какви ли не чудеса вътре. Аз съм решил да му бъда верен последовател и да не внасям в дома си нищо, което не е хубаво.

— О — възкликнах аз очарована, — имате право. Прийоре би ми харесало.

Но изведнъж ми се стори, че пренебрегнах твърде много интересите на хубавата си секретарка и че бе дошъл моментът да направя някой ловък намек. Ето защо подхвърлих:

— С какво удоволствие би ви слушала горката ми болна приятелка! Тя се интересува извънредно много от старинни неща, както от всичко, което е красиво и художествено. Тя разбира това, което аз мога само да чувствавам.

— Но някои неща се разбират напълно само при условие че предварително са били почувствувани — забеляза учтиво господин Жувенел.

Чудно! Като се вземе под внимание точният смисъл на думите, господин Жувенел отговаря напълно на краткото описание, което давах за него семейство Маржинюс. И все пак аз съвсем не си представях Северен Жувенел такъв, какъвто го виждам сега... Но трябва да призная, не бих могла да кажа по какво се различава от мъжа, когото си представях.

Той ме напусна скоро след като станахме от масата, за да отиде в библиотеката, а аз побързах веднага да се кача при госпожа Глориет, но тя спеше.

VI

Същия ден вечерта, шест часът

Целия следобед прекарах в безделие и не можах да си избира никакво занимание. Взех една книга, която отдавна исках да прочета, но не успях да се съсредоточа...

Към четири часа прислужницата дойде да ме предупреди, че госпожа Глориет се е събудила и ме запитва наивно:

— Вярва ли госпожицата, че госпожата ще се омъжи за този господин? Аз пък казвам, че той не е човек за нея...

— Но, Розинет — отвърнах аз, — госпожата трябва да знае много по-добре от нас кой ѝ подхожда и кой не. Впрочем господин Северен Жувенел е напълно достоен за нея... Той е много умен и много учен човек!

Розинет отвърна с почти пророчески тон:

— Много учен мъж не би могъл да изпитва удоволствие от хубавите неща, които казва госпожа Арманд, защото без съмнение той ще има още по-хубави в собствената си глава... Госпожата ще досажда на този момък. Те ще си досаждат взаимно, госпожице, слушайте какво ви казвам аз!

Госпожа Глориет ме посрещна с отчаян стон.

— О, Доли, да знаете как страдам! Главата ми гори... Кажете ми бързо как мина всичко?

— Но... много добре, госпожо! Господин Северен изпадна във възторг пред книгите и...

— О, Фридолин, какво ме интересуват мен книгите? Другото е по-важно... Говори ли той за мен?

— Но... да, госпожо, разбира се... Вашето име бе произнесено много пъти... Господин Жувенел съжаляваше искрено, че сте така неразположена. Той каза, че главоболието наистина е нещо много мъчително...

— Ах, нима каза това, Фридолин?... Но продължавайте... Съжаляваше ли за моето отсъствие? Даде ли да се разбере това по някакъв начин?

— Как да не е съжалявал за вашето отсъствие, госпожо? Но съгласете се, как би могъл, без да постъпи много дръзко, да изрази съжалението си за вашето отсъствие на мен, вашата господарка?

— Да, наистина, така е, мила.

Трябва да призная, че в действителност господин Жувенел говори твърде малко за госпожа Глориет, моята секретарка. Струва ми се, че в подобен случай да мълчиш е вече известен признак... но все пак кой знае... И аз самата не знам какво да заключа от това полумълчание на Бухала.

— Фридолин — подзе госпожа Глориет, — казахте ли на Розинет да поднесе на господин Северен чай и сладкиши?

— Да, госпожо.

— Мила, няма да ви моля да присъствувате на тази малка закуска, но все пак бих ви била признателна, ако бдите тя да бъде добре приготвена и поднесена... Бихте ли имали нещо против да отидете до библиотеката?

— Но, госпожо, щом Розинет...

— Розинет не я бива за нищо. О, Фридолин, колко шум за нищо! Вие би трябвало да се смилите над мен сега, когато страдам тъй ужасно, и да ми спестите всички безполезни ядове и разправии. Нали, мила, за вас ще бъде толкова лесно да отидете до кулата и да надникнете в библиотеката?...

Тя започваше да се нервира.

— Добре, госпожо, ще отида.

— Колко сте мила, Фридолин... Винаги ми отстъпвате. Кажете ми още нещо... Не ви ли досажда прекалено много Бухала?

— Господин Жувенел не беше досаден, госпожо. Когато разговарям с него, се чувствавам много невежа, но струва ми се, че той се старае да слезе до нивото ми и е толкова любезен, че не ме смущава въпреки познанията си...

Госпожа Арманд се засмя някак особено.

— О, мила, вие не казвате вече Бухала!... Изобщо отношението ви към госта е много по-меко. Да не би да сте на път да се влюбите в него? Весело ще бъде!

— Но, госпожо — възкликнах аз, — вие забравяте, че съм годеница!

Наистина тази шега беше глупава и зле подбрана. Тя ме накара да се изчервя и дори да блеснат сълзи в очите ми.

Госпожа Арманд се заля в смях.

— Успокойте се, малка глупачке!... Аз нямам никакво намерение да напакостя на вашия скъп Лулу!

Когато влязох в библиотеката, все още мислех за тази глупава шега и се чувствавах така смутена, сякаш господин Жувенел би могъл да я чуе...

Но той и не можеше да подозира глупавите приказки, казани по повод присъствието му тук. Когато обърна към мен усмихнатото си лице, аз се успокоих веднага.

С лупа в ръка Северен Жувенел изучаваше гравюрите на най-старата и най-ценната от намерените книги: „Корабът на глупците“.

— Бъдете така любезна да погледнете, госпожо — каза Северен Жувенел — Погледнете тези прекрасни рисунки.

Разгледах ги с удоволствие.

През това време чаят бе сервиран на една масичка близо до камината. Самоварът пееше тихо. Нищо не липсваше.

Розинет бе донесла две чаши. Попарих чая, разнесе се приятно ухание. После сложих настрана излишната чаша.

Господин Жувенел като че очакваше нещо.

— Няма ли да пиете чай с мен, госпожо? — запита най-последният.

— Пия всеки ден, господине, но понеже приятелката ми е болна, ще отида да ѝ правя компания. Извинете ме.

Той като че остана огорчен и отвърна:

— О, госпожо, напротив, аз ви моля да ме извините заради този въпрос...

Докато режех кейка, Северен Жувенел взе книгата, която, като влизах, държах разсеяно в ръка и оставих на писалището, за да се занимавам с кейка.

— Ах! „Градината на Инфантата“ от Албер Самен!... Тази книга ли четете? — запита той.

— Да — отговорих с усмивка. — Много ми харесва... Няма хубава подвързия, но е пълна с чудни стихове...

— И се говори за любов! — довърши той. После господин Жувенел взе книгата и като ми я подаде, заяви: — Имате право да я

харесвате...

Късно същия ден

Тази вечер много ми се искаше госпожа Глориет да стане, за да присъства на вечерята, но тя все още се чувствуваше неразположена. А аз съм уморена, уморена от тази роля, която ме карат да играя, или по-скоро — от това име, което нося като чужда и зле прилягаща дреха. Не мога да кажа, че господин Жувенел прави задачата ми тежка. Започва да ми се струва, че го познавам отдавна, много отдавна... Но как госпожа Глориет иска да му говоря умело за нея? Наистина човек би трябвало да бъде крайно взискателен, за да желае да го обикнат чрез посредничество.

Понякога имам желание да изкрещя:

— Не съм госпожа Арманд Глориет! Аз съм само и Фридолин Десли, бедната малка секретарка, „кукличката“...

Струва ми се, че след това ще бъда тъй доволна и тъй спокойна!

Когато госпожа Глориет стоеше до мен, готова всеки миг да вземе думата, положението беше съвсем друго, но сега!...

Горката госпожа Глориет! Все пак понякога добивам такава увереност, че дори и тя би останала изненадана.

Ето на, тази вечер не държах ли една тържествена проповед на Северен Жувенел, за да му докажа, че безцелните и неизползувани изследвания и знания са егоистична работа, едно празно любителско занимание и пръскане на време и сили!

— Какво бихте казали за човек, който събира злато, много злато, хубаво и чисто... и никога не го изразходва... Ако бях на ваше място, господине, не зная точно какво бих правила, но положително щях да се заема с друго... Щях да дам възможност и на останалите да се възползват от това, което съм научила... Щях да пиша книги... И знам ли още какво!...

Сините му очи се усмигнаха.

— Да пиша книги! Но човек трябва да каже нещо в тези книги!... Трябва да има какво да каже!

— Това не е необходимо — отвърнах авторитетно. — И после, човек винаги има какво да каже, когато е учил много и мислил много, когато има установени схващания върху нещата, когато умее да гледа около себе си, когато чувства нещо в себе си... Сигурна съм, че ако

искате, вие бихте могли да напишете книга, и то много добра. При това обещавам ви, че ще я прочета, дори да е много сериозна.

Този път той се смя много и от сърце. Смееше се като голям брат, който се забавлява от думите на малката си сестра, но без какъвто и да е лош умисъл.

Впрочем аз наистина бях казала доста глупости.

Можеше ли да бъде насърчение за Северен Жувенел обстоятелството, че аз щях да прочета книгата му — една книга, която сигурно нямаше да мога да разбера!

Все пак неговият смях звучеше приятно и сякаш разнежено. Изглежда, че това, което бях казала, му бе доставило удоволствие.

— Виждате ли — продължих аз, — струва ми се, че е опасно човек да бъде прекалено скромнен. И после, ако за да напишете една книга, искате да вложите в нея нещо, — което никога никой преди вас не е казал, то значи, че сте прекалено горделив и прекалено суетен... Ако всички хора бяха такива, нямаше да има вече книги... Впрочем не е толкова лошо, защото нямаше да се появят и много глупости. Но и колко жалко за хубавите неща, които нямаше да видят бял свят. Така че, повтарям ви, всяка книга, написана искрено от един човек, който умее действително да вижда с очите си, да слуша с ушите си и да мисли с главата си, може да бъде една оригинална творба, едно полезно четиво.

Северен Жувенел ме слушаше.

— Мислил съм понякога върху тези неща, които излагате така добре, госпожо — въздъхна той.

— Виждате ли! — възкликнах очарована.

— Дори съм правил опити, но чувствавам, че имам нужда да бъда насърчен и подкрепен в усилията си от някой, който би ми вярвал. А аз съм много самотен...

Стори ми се, че сега е най-подходящият момент да подхвърля някой съвет, който ще е от полза за госпожа Глориет.

— Трябва да се ожените — заявих веднага.

— Мисля за това от известно време — каза той.

— Трябва да се ожените за някоя жена, която да ви вдъхне смелостта и самоувереността, които ви липсват.

Той ме погледна с особена тъга.

— Уви, госпожо, лесно е да се каже „трябва“! Отначало мечтите ми бяха съвсем скромни, желях само едно: да обичам жена си!... Но сега мечтите ми са много по-амбициозни: бих искал жена ми, моята любима, да ме обича!... А, изглежда, това е най-мъчното!

Започнах да съжалявам, че се бях впуснала в този деликатен разговор. Но понеже се касаеше за госпожа Глориет, реших да бъда смела:

— Защо да е най-мъчното? — възкликнах аз.

— Защото аз съм стеснителен, неловък... и дори скучен, струва ми се.

Стеснителен и неловък! Уви, беше точно така! Но все пак направих усилие и продължих:

— Струва ми се, че има жени, на които бихте могли да се харесате... Една жена като... моята приятелка Фридолин например. Една сериозна жена — млада, културна, би могла лесно да ви разбере...

Той не отговори. Значеше ли това мълчание „да“? Не зная... Всичко това е глупаво и напразно си блъскам главата.

Надявам се, че не съм го наскърбила много. Не исках! Вярно е, че той е стеснителен и неловък и че отначало го намирах скучен, но не исках да му намекна нещо подобно.

Когато той си тръгна, ми целуна ръка.

Госпожа Арманд се чувства по-бодра. Тя ще слезе утре за обяд. Преди малко, когато отидох да ѝ пожелаая лека нощ, тя ме обсипа с най-различни въпроси. Понеже отговарях уклончиво, отбеляза, че изглеждам „особено“ и ме попита дали и мен не ме боли главата.

Хайде, сега трябва да си лягам и да спя...

Чувствувам се уморена и тъжна... Обзело ме е някакво особено чувство.

За щастие утре госпожа Глориет ще се появи отново на сцената и...

Ах, госпожо Глориет, как бих желала да имам вашето злополучно главоболие и да ви оставя сама да се справяте с капана, който лично заложихте... Ах, как бих искала!...

VII

На другата сутрин, единадесет часът

Не исках да отида в кулата тази сутрин, но се страхувах, че госпожа Глориет ще се учуди от нежеланието ми и господин Жувенел ще се почувства обиден, че се отнасят към него като към чиновник, който идва да свърши работата си и от когото повече не се интересуват. Заварих го да работи. Сините очи ми се усмихнаха веднага, но след няколко минути, когато се наках да си вървя, те се смрачиха.

— О! Защо бързате толкова, вие едва дойдохте, госпожо! Вчера...

Ах, не искам да чувам вече да ме наричат госпожо!

— Дойдох само за да се осведомя как сте, господине, и да се погрижа нищо да не ви липсва... Но имам много работа в къщи, много!

Настъпи мълчание. Той не смееше да настоява да остана, а аз не знаех вече как да изляза или поне какво да кажа, като изляза.

Изведнъж забелязах, че прозорецът беше отворен.

— О! — възкликнах щастлива, че намерих повод. — Не ви ли е студено, господине?... Или вие отворихте прозореца?

Той въздъхна срамежливо:

— Аз го отворих, за да влезе малко слънце, но то се скри, а ето че сега и вие искате да си отидете. Явно днес нямам късмет.

Той се приближи към прозореца. В сводестата рамка се виждаше светлосиньото небе и красивата градина.

— Вижте — каза той, — ето зида и дърветата, пъстрата им шума, меката трева, където веднъж спеше едно крехко есенно листо.

— Веднъж? — повторих аз. — Но това беше онзи ден!

— Онзи ден! Вярно... А струва ми се, че е било отдавна, много отдавна...

Затворих прозореца. Нямах какво повече да си кажем и затова излязох.

Госпожа Глориет е вече свежа и отпочинала. Докато пиеше шоколада си, тя продължи да ми задава онези точни и смешни

въпроси, присъщи за нея, които недоумявах. Понеже моите отговори ѝ се видяха незадоволителни, тя ме погледна:

— Какво ви е, Фридолин? От снощи ми се виждате някак особена...

Особена! Що за хрумване! Няма нищо особено в мен... Чувствувам се само отегчена и уморена, нервна... Пък и кой ли на мое място няма да е в това състояние!

След известно време оставих госпожа Глориет да пие шоколада и излязох от стаята ѝ. Качих се в моята стаичка на върха на кулата. И там, в тихото си убежище, се залових да пиша... Това ме разсейва и успокоява.

Долу, в библиотеката, Северен Жувенел продължава да работи.

Преди малко прислужницата дойде да ми каже, че госпожа Арманд отново се е почувствувала зле и ще стане едва следобед. Значи на обяд ще бъда пак сама.

О, това положение е наистина непоносимо!... Тази нощ ми се мярна една мисъл... обзе ме страх... Но не смея да пиша това, което мисля, това, от което се страхувам.

Късно през нощта

Мъчно ми е, много ми е мъчно... Не зная вече дори точно как стана всичко... Все пак ще се опитам да го опиша. Чувствувам нужда да излея някому мъката си и хартията няма да ми откаже тази услуга.

Може би и аз ще спечеля от това, защото ще добия по-ясна представа за разигралите се събития и ще ги подредя по-добре в клетата си объркана глава.

След обяда минахме в салона... Говорихме малко и някак стеснително.

Северен Жувенел ми каза:

— Да не би да съм ви разсърдил или обидил неволно, госпожо?

— Не — отвърнах смутено.

Той продължи:

— Това би било много тежко за мен. Аз ще си замина скоро и ще отнеса прекрасен спомен за вашия дом и за приема, който ми оказахте. Госпожа Маржинюс се надява, че тази есен вие ще ѝ гостувате за няколко дни. Тогава може би ще ви видя отново.

— О, не зная... Не вярвам. Гласът ми беше малко рязък.

— Искате да кажете, че няма да ви видя? — запита Северен Жувенел.

Стори ми се, че в неговия приятен глас звучеше укор. Тогава — не зная откъде ми дойде смелост — изведнъж взех бързо решение. Не исках повече да остана впримчена в интригата, измислена от госпожа Глориет.

— Господине — казах аз, понеже Северен Жувенел очакваше някакъв отговор от мен, — трябва да ви направя едно признание, но ще бъде много мъчително. Аз не съм госпожа Глориет, аз съм Фридолин Десли — секретарката... А тази, която ви бе представена онзи ден за Фридолин, мнимата Фридолин, която страда от главоболие, не е друга, а самата госпожа Глориет...

Северен Жувенел остана смаян.

Учудването му беше толкова голямо, че не намери какво да каже след моето сензационно разкритие.

— Цялата тази история изглежда много глупава — продължих аз. — Но госпожа Глориет пожела да се забавлява. Нали знаете, понякога жените имат слабост да си сменят ролите. Тя зае моето място, аз заех нейното. Госпожа Глориет пише романи и има силно развито въображение. Играта ѝ харесваше. Тя смяташе, че когато хитростта ни бъде разкрита, вие също ще се забавлявате. Но аз лично не се забавлявах никак — дори и в началото. А сега, сега, когато станяхме такива добри приятели, не можех повече да понасям това неестествено положение. Без съмнение, господине, още от самото начало не трябваше да се съгласявам на тази игра, но понеже моето положение тук е малко по-особено и не можах да се посъветвам с годеника си...

Докато говорех, избягах да поглеждам господин Жувенел. Изведнъж той започна да се смее. Рязък, жесток, отсечен смях, непривичен за него, който ме порази така, че едва не извиках.

— О, поздравявам ви! Не се извинявайте, не, не! — възкликна той. — Комедията е очарователна! Нима е възможно тя да не ви доставя удоволствие?... Да се представяш умело за наивна кокетка, да се преструваш на простичка и невинна, да си играеш ѝ надсмиваш над един добродушен и глупавичък мъж! Да, това е забавно и комично, дори по-комично, отколкото допускате, защото този човек не е дошъл тук само заради ценните стари книги, а защото, уморен от самотата си, е мечтал за другарка в живота. Не ви ли каза той, че желае да се

хареса, да бъде обикнат! Как ли сте се смели над неговата самонадеяност, над неговата наивност и непохватност! И на доверчивостта му също!... Как ще се забавлявате и смеете утре с вашия годеник! Наистина госпожа Глориет може да бъде доволна от вас. Никоя артистка не би изпълнила по-добре ролята си, не би изглеждала така естествена, не би си придавала по-умело такъв искрен вид!

Ироничният гняв, необузданата горчивина просто ме задушаваша. Чувствувах, че хапливите му думи са несправедливи, но не знаех как да им отвърна. Имам ли право впрочем да се браня за сметка на госпожа Глориет, да се извинявам, като обвинявам нея? Не, разбира се. Северен Жувенел не трябваше да узнае в никакъв случай, че в дъното на цялата работа стоеше тъкмо този проект за женитба, който го бе довел в Кастелжанти и който според него е пазен в пълна тайна.

— Това, което казвате, е ужасно! — едва можах да отроня.

Но тъжният ми глас не развълнува ни най-малко обидения мъж.

Грубо, рязко, той повтори:

— Вие сте една безсърдечна кокетка!

Тонът, с който бяха казани тези думи, ги превръщаше в истинска обида.

Колко беше сърдит!

Боже мой! А какво ли щях да кажа на госпожа Глориет?

Първо, тя щеше да ме упрекне, че съм се осмелила да направя това признание, защото госпожа Глориет смяташе, че е нейно право лично да избере начина и часа, в който да го направи. Щеше да се сърди на моята нетактичност и за това, че бях постигнала много лош резултат. Достатъчно беше да погледна сърдитото лице на госта, за да се уверя.

В този миг завесата, която отделя салона, където се намирахме, от будоара на госпожа Глориет, се полюшна леко. Макар и да приписах това едва доловимо движение на слаб полъх на вятъра или на внезапно образувало се течение, усетих, че ме обзема тревога...

— Каквото и да е недоволството ви, господине, ще ви бъда много благодарна, ако го премълчите пред госпожа Глориет — помолих се, като сниших гласа си.

— Смятам, че няма да ми се удаде възможност да изразя недоволството си пред нея — отвърна сухо господин Жувенел, — защото си заминавам още днес!

— Без да видите госпожа Глориет, чийто гост бяхте?

— Аз бях гост на Кастелжанти — отбеляза господин Жувенел, — но вие забравяте, че госпожа Глориет или поне личността, която наричате сега с това име, за мен е само госпожица Десли... Настоящата бърза смяна на положението не ме задължава да се сбогувам със секретарката на госпожа Глориет...

— Добре — отвърнах обидена. — За вас госпожа Глориет се нарича Фридолин Десли, но за мен тя си остава госпожа Глориет. Ако си отидете, без да ви е грижа за нея, тя няма да ми прости в никакъв случай малката измяна, която извърших, за да постъпя честно спрямо вас и която впрочем може би ще ми струва службата.

Уви! Съвсем не мислех за службата си в този час, но знаех, че един кавалер няма да остане безчувствен към подобен довод. При това не преувеличавах ни най-малко страха си от гнева, в който щеше да изпадне госпожа Арманд — обидена, унижена, засегната в най-деликатните гънки на честолюбието си...

— Добре, ще се вслушам в молбата ви и ще променя намерението си — съгласи се господин Жувенел с ледена учтивост, която събуждаше у мен желание да го набия. — Няма да замина днес. Ще прекарам следобеда в Кларанс ле Тур, където имам едно малко имение. А утре ще дойда в Кастелжанти, за да се сбогувам. Съвсем естествено и без никакъв упрек, бъдете уверена... Бележките, които си взех, ще ми позволят да съставя у дома и на спокойствие доклада, който се бях нагърбил да направя и който само ще спечели, като бъде по-добре обмислен и по-добре проверен.

Той стоеше прав пред мен, но не се ръкувахме. Задоволи се само да кимне с глава и да каже:

— Сбогом, госпожице.

Госпожице!... Бях страшно объркана и отчаяна, но ми стана приятно, като чух да ме наричат отново така. Някак почти несъзнателно казах:

— Не мислех да ви сторя зло... Не бихте ли ми простили, господине?

Той се поколеба едва забележимо, толкова незабележимо, че не съм сигурна дали изобщо се поколеба. После отвърна с твърд глас:

— Не!

Дали е сърдит само заради това, че са го надхитрили и е проявил такова внимание към едно незначително момиче, или и на него му е малко мъчно?

Уви! Не бе настъпил краят на моите вълнения!

Следобеда госпожа Глориет стана. Облечена и оздравяла напълно, тя ме прие хладно и намусено.

През целия ден търсеше повод да се скара с мен и трябваше да положа големи усилия и да впрегна цялото си търпение, за да понеса с привидна невъзмутимост нейните безбройни обиди.

Бях решила да не скривам от госпожа Глориет внезапния порив на откровеност, който ме бе подтикнал да открия истинското си име, а също и нейното. Все пак по едно време започнах да се питам дали не беше по-добре да мълча.

Да призная, че господин Жувенел знаеше за измамата благодарение на мен, значеше да събудя страшния гняв на госпожа Глориет, но и още — в случай че проектът за женитба бъдеше наистина изоставен — да я подложа на всички мъчения от едно жалко поражение.

Каквато и да бъдеше сега за нея развързката на приключението — в която не беше нужно вече да играя никаква роля, — не трябваше ли да оставя госпожа Глориет в неведение и по този начин да не ѝ отнемам спокойствието? Ако господин Жувенел заминеше, за да не се върне никога, госпожа Глориет щеше да изпита известно разочарование и яд, които щеше да прикрива, докато се изпарят окончателно.

Но внезапно бе сложен край на всичките ми колебания. Вечерта, съвсем ненадейно, бурята избухна.

Госпожа Глориет се усъмнила в моето „лицемерие“ и заявила, че е все още неразположена и ще стане едва следобед, за да може да ме изненада и изобличи. Скрита в будоара си, тя чула всичко, което Северен Жувенел и аз си бяхме казали. Тя отгатнала още много неща. Да, разбира се, аз съм кокетка, аз съм злоупотребила с доверието на моята благодетелка, играла съм най-подлата игра, за да „се сдобия със съпруг...“

Бих искала да предам точно всички думи на госпожа Глориет, но съм запазила само смътен спомен за тях. Колко раздразнена беше тя!... Опитах се да я успокоя, да ѝ припомня, че за всичко това не бях отговорна единствено аз и че нейното отсъствие ме бе поставило в извънредно тежко положение, което бе изопнало до крайност нервите ми. Уверих я в моята почтеност, в добрите ми намерения... Казах всичко, което ми беше възможно да кажа, но докато говорех, чувствавах колко напразни са всичките ми усилия да бъда красноречива и убедителна.

Най-после, уморена от борбата, реших, че най-добре ще бъде да напусна стаята, като преди това казах на госпожа Глориет, че достойнството ми не ми позволява да слушам подобни думи, макар и да съм само една незначителна секретарка.

— Зная, че сте добра, госпожо — добавих аз. — Зная, че по-късно ще съжалявате за вашата несправедливост.

— А вие, Фридолин, скоро ще имате случай да съжалявате за вашето лицемерие — отвърна тя. — Защото годеникът ви е предупреден. Да, аз му писах веднага след като разбрах всичко, с бързата поща!... Не скривам нищо в писмото си. Вярвам, че утре той ще пристигне тук, малката ми, и ще изяви правата си!

Успях да запазя спокойствие и заявих:

— Моят годеник ме обича и уважава, госпожо. Ако вие сте му казали истината, той не би могъл да ми отпрати никакви строги упреци; ако сте ме наклеветили, той няма да ви повярва.

— Тогава, мила моя — подзе госпожа Арманд съвсем бледа и със съскащ глас, — разберете се с него и се венчайте колкото е възможно по-бързо, защото не мисля, че занапред нашите връзки могат да ни бъдат особено приятни.

Но в какво ме упреква тя в края на краищата? В това, че не можах да накарам Северен Жувенел да я обикне или че... Какво предполага за нас двамата?

Какво допускам аз самата?

Всичко е толкова тъжно и мрачно. Чувствавам сърцето си така тежко, така тежко!

Утре ще разкажа всичко на Лулу... Той е мой годеник и мой покровител. О, той не е учен, той не е любител на разни старинни

художествени неща, но е добър момък и верен приятел. Той ще ме разбере и ще ме подкрепи.

Мъчно ми е, много, много ми е мъчно...

VIII

19 октомври, 11 часът

Трета буря! Трета сцена! Започва вече да ми идва до гуша! Или по-скоро — започвам да придобивам невъзмутимостта на малко, нищожно камъче, върху което вятърът и водата се плъзгат, без да му сторят нищо.

След господин Северен Жувенел, след госпожа Глориет, Луи Нике ме обвини в кокетство, в лицемерие, в измяна и в още какво ли не!

— Не ме ли считааш за достатъчно богат? Сигурно си искала позидигнат мъж от мен?... Интелектуалец, нали! Ах, колко мило!... Но ти трябваше да си направиш сметка, че твоят хубав господин едва ли би се оженил за теб, миличка! Приятно е да въртиш любов с момичета без пукната пара, но само толкова, нищо повече, както ти си се надявала... А аз, който заради теб и за да не пристъпя волята на добрата ми леля, се отказах от богатство!... Аз, който преди седмица се престорих, че не разбирам намеците на шефа си, който почти ми предложи ръката на дъщеря си!... Ах, сега наистина съжалявам, че не се разделихме навреме!

Аз бях възвърнала цялото си хладнокръвие.

— Не съжалявай толкова, Лулу — отвърнах аз, — и не си запушвай ушите, когато шефът ти прави такива блестящи предложения... В дъното на душата си ти не приемаш нито дума от това, което току-що ми каза, но аз никога няма да го забравя... Впрочем не си прави труда да ме молиш да се разделим. Аз в никакъв случай не бих желала да попреча на блестящото ти бъдеще, затова на драго сърце ти казвам, че занапред можеш да се считааш свободен...

Странно е мъжкото честолюбие! Явно беше, че Луи Нике бе търсил този разрыв между нас. Нямаше съмнение, че замаян от блестящите перспективи, които би му разкрила женитбата с дъщерята на богатия търговец, той се бе възползувал от първия предлог, за да развали годеща ни. При все това моето примирение не му беше приятно. Той не можеше да ми прости, че се съгласявах така лесно да

се разделя с него. Връзката се скъсваше, без да му причинява никакво страдание, но той би желал аз да страдам...

Той ме напусна крайно раздразнен, извън себе си.

Тъкмо когато си отиваше, в антрето се озова лице срещу лице с господин Жувенел, който според обещанието си идваше да се сбогува с нас.

— Ако моята годеница ви харесва, господин Жувенел, можете да се ожените за нея. Аз не я искам вече!

Тези думи бяха произнесени на висок глас — без съмнение, за да не изпусна нито една от тях... О, подлец, жалък тип!... Какъв срам!

Не зная какво отговори Северен Жувенел, защото говореше много тихо, но чух неговия глас, който едва приличаше на този, който знаех и който неминуемо човек трябваше да свърже с побелялото от гняв лице. След това чух и шум от бързи стъпки — нещо, което ме накара да предполагам, че горкият Лулу прекосяваше антрето побързо, отколкото обикновено.

И този човек ми е бил годеник!... О, да, какъв срам, какъв срам!

Избягах от салона, преди да се появи господин Жувенел. Вероятно в този момент той разговаря с госпожа Глориет.

Тази сутрин тя сподели намерението си да обясни просто цялата случка в този разговор и да се извини за станалото с такова безгрижие, с такова непринуденост и ловкост, че Северен Жувенел да се види принуден да посрещне всичко със смях.

— Аз ще се проявя като по-добра дипломатка от вас, мила.

Странно, госпожа Глориет е омекнала съвсем и явно се опитва да заглади цялата разправия, но аз не съм склонна да забравям толкова лесно.

Нейният гняв е стихнал. Струва ми се дори, че тя не е, далеч от мисълта, че последната дума още не е казана. По всичко личи, че се надява на една среща насаме и на собствения си чар и все още смята, че има шансове да спечели играта, която аз загубих от нейно име... Има ли право да се надява? В края на краищата тя е госпожа Глориет, тя е такава, каквато госпожа Маржинюс я е описала, а описанията на госпожа Маржинюс се бяха харесали на Северен Жувенел, щом той бе решил да направи това пътешествие.

Без съмнение всичко щеше да се нареди добре. Между госпожа Глориет и Бухала щеше да се породи една свършена любов. И аз...

Съжалявам ли за това, което се случи? Не, о, не!... Уважавах Луи Нике, хранех приятелски чувства към него. Мисълта, че моята кръстница ми го бе избрала за годеник, ме караше да му приписвам всички добродетели, които му липсваха. Едва сега долавям истинския образ на Луи Нике. Не особено лош, честен според предписанията, но прост и дребен по душа и сърце... Как да съжалявам за него? Сто пъти по-добре да остана стара мома, отколкото да се омъжа несполучливо... Вярно е, самотна съм в живота, без подкрепа и средства, но съм млада и ще работя. Не, не съжалявам за Луи Нике. Все пак — тъжна съм много.

* * *

Господин Жувенел току-що си отиде. От прозореца проследих през градината тънкия му силует. Той вървеше, без да се обърне, докато един храст го скри от погледа ми. Тогава си помислих, че никога вече няма да го видя...

Никога вече! Тъжни думи.

Вечерта, същия ден

Измамила съм се! Наистина разказвам историята на Фридолин, моята история! Дали ще е щастлива, дали ще завърши като в приказките?... Уви, не смея още да предричам. Но щастлива или нещастна, каква неочаквана развръзка!

След като господин Жувенел си отиде, госпожа Глориет ме повика:

— Вашият годеник е глупак!

И понеже не разбирах нищо и мълчах объркана, тя продължи:

— Как може да взема насериозно подобни дреболии. Това е нечувана глупост! А вие, вие не съумяхте дори да се защитите. О, поздравявам ви!...

— Той е повярвал на онова, което сте му казали, госпожо, или поне даде вид, че вярва...

— Каква лудост!... Как може такава нещо?

С няколко думи съобщих на госпожа Глориет за малката подлост на Лулу.

Тя като че беше по-ядосана от мен:

— Значи това скъсване е непоправимо?

— Съвършено непоправимо...

— Е, толкова по-зле за вас, малка моя — прошепна госпожа Глориет.

После изведнъж тя се усмихна — малко особена усмивка, каквато добива човек, когато смуче кисел лимон — и каза с променен глас:

— Фридолин, мила, господин Жувенел току-що си отиде... Е, знаете ли, струва ми се, че вие не сте се лъгала, когато казахте, че той е малко смахнат... Той помислил, че, тази глупава история ни е скарала, вас и мен... и най-вече узнал, че вие сте се скарали с Луи Нике, вашия годеник... Тогава, макар че не виждам къде е неговата вина в цялата тази катастрофа, той почувствувал отговорност, твърде тежка за нежната му душа... Упрекнал се, че неволно е причинил вашето нещастие и като видял, че сте останали без защита, без подслон и без хляб, решил да поправи стореното!... Накратко казано, той току-що ми поиска ръката ви.

Изненадата ми беше такава, че останах безмълвна.

— Разбирам вашето учудване — усмихна ми се любезно госпожа Арманд. — Предложението не може да не ви смае... но човек може да очаква всичко от тези занесени учени мъже! Не зная само дали тази женитба — направена при такива обстоятелства — би била желана от вас. Кой знае дали по-късно Бухала, както вие го наричахте, няма да започне да съжالياва за своя красив рицарски порив, за своите угризения... и няма да ви хвърли в лицето горчиви упреци? Няма никакво съмнение, че вие не сте жената на мечтите му, че не сте тази, която той идваше да търси тук... Все пак не бихте постъпили добре, ако забравите действителните преимущества, които ви предлага тази странна брачна комбинация... И мой дълг е, мило дете, да ви ги изтъкна... Северен Жувенел не е никак привлекателен, не е духовит, нито има кой знае какво държане. Но той произхожда от едно извънредно почитено семейство и материалното му положение е великолепно... Ако се омъжите за него, ще бъдете освободена завинаги от парични грижи, от всякакво задължение да работите. Ще бъдете богата, много богата! Ех, право да ви кажа, малцина биха изпуснали подобна партия... Пък и вие, във вашето положение...

Госпожа Глориет продължава да се усмихва кисело. С рядка изтънченост и умение тя разсъждава върху женитбата, която ми се предлага, като има грижата първо да ми изтъкне лошите ѝ страни, а после ми посочва и добрите.

О, какво силно желание имате да откажа, госпожо Глориет!...

Изведнъж почувствувах, че вече съм взела решението си... Дали не ме обхвана горещо, неудържимо желание за разплата? Да, може би... Защото наистина ми омръзна да бъда обиждана, унижавана, клеветена... И после, защо да се съмнявам в искреността и добрите чувства на господин Жувенел?

След кратко колебание вдигнах глава. Бях не по-малко любезна и усмихната от госпожа Глориет.

— Госпожо — казах аз, — вие сте наистина една ценна съветничка. Да, имате право! Подобна женитба при моето положение е неочаквано щастие... След като бях едно бедно момиче без семейство и богатство, след като бях винаги пренебрегвана, сега мога да стана богата, почитана и търсена жена... Не, малцина биха се отказали от подобно нещо. Затова съм готова да последвам вашите разумни съвети и да се омъжа за Северен Жувенел.

Усмивката на госпожа Глориет стана почти болезнена.

— Слушайте, Фридолин — подхвана тя, — бих искала да вземете решението си, без да се влияете от когото и да било. Наистина вчера аз малко се увлякох, бях... да, бях малко несправедлива към вас и съжалявам искрено за това. Но нали ви е известна обичта ми към вас... Забравете впрочем неуместните ми думи и не позволявайте на спомена за тях да ви смуцава... Ако тази женитба не ви харесва, малка моя, вие можете спокойно да останете при мен... И ние ще бъдем все същите добри приятелки, както преди.

Аз продължавах да се усмихвам.

— Благодаря ви много, госпожо, но тази женитба не ми се вижда лоша. Напротив, тя ми харесва... И аз ще се омъжа за господин Жувенел.

— За Бухала?

— Да, за Бухала, госпожо.

— Е, добре, тогава ви поздравявам, мила.

Мълчание.

— ...Северен Жувенел трябва да дойде още днес, за да получи отговора ви — каза най-после госпожа Глориет. — Но предполагам, че неговите съмнения относно естеството на този отговор не са мъчителни и че нетърпението му е съвсем умерено...

Действително той дойде.

След като сама предаде моя отговор на Северен Жувенел, госпожа Глориет ме извика.

Пресилената ѝ усмивка бе изчезнала. Госпожата като че ли не е толкова лоша, колкото изглежда понякога. Пък и в действителност коя жена на нейно място не би постъпила така!

— Ето вашата малка годеница, господин Жувенел!... Наистина вие я дължите отчасти и на мен!

Северен Жувенел беше блед. Изглеждаше по-непохватен от всякога. Но този път в неговата стеснителност имаше нещо студено и напрегнато.

Протегнах му ръка. Той се наведе и я целуна тържествено.

— Госпожице — каза той, — благодаря ви за честта, която ми правите, като приемате моето име.

Отвърнах учтиво:

— И аз ви благодаря за честта, че ми го предлагате.

Възможно ли беше да измислим и двамата две по-глупави фрази? Струва ми се, че не!

Под благосклонния поглед на госпожа Глориет, която нямаше никакво намерение да се оттегли, ние седнахме и поведохме разговор, който не беше по-оживен от този, дето водихме при първото и паметно посещение на Бухала.

Неволно си мислех: „Защо ли госпожа Арманд не я заболи отново глава? Какво ли ще ми каже той, ако останем сами? Ще ми се усмихнат ли сините очи, както ми се усмихваха неотдавна над старите книги?... Ще остане ли гласът му все така невъзмутим, когато ми заговори, или ще потръпне от вълнение?“

Но госпожа Глориет сияеше от здраве и от любезност и нямаше никакво намерение да напусне стаята. След около четвърт час Северен Жувенел се сбогува и съобщи, че заминава за Нормандия, където му предстои неотложна работа. После ме помоли — или по-скоро помоли госпожа Глориет да ме подкани да определя деня на венчавката и добави с леден глас, че за него най-близката дата ще бъде най-добрата.

Така се разделихме.

Доволна ли съм?

Наистина не зная... И все пак? Струва ми се, че съм доволна... Всички недоразумения се изглаждат с малко добро желание, пък и госпожа Глориет няма да бъде вечно край нас!

20 октомври

Госпожа Глориет е очарователна. Тя ме целуна сърдечно.

— Всичко е наред — каза ми. — Знаете ли, господин Жувенел не беше съпруг за мен... Аз търся един по-светски човек, интелектуалец... Надявам се, Доли, че вие ще останете при мен до женитбата ви. Ще ми липсват много, когато си отидете, затова държа да останете при мене колкото е възможно по-дълго...

След известно мълчание тя добави:

— Прислужницата мисли, че аз съм уредила всичко, че женитбата ви се дължи на мен. Същото вярват и всички в градчето... Впрочем това е почти вярно, нали?

Днес е „почти“, а утре вече няма да има никакво съмнение. Щастлив характер има госпожа Глориет!

— Но разбира се — съгласих се любезно аз. Научих, че между госпожа Глориет и Северен Жувенел всичко бе минало най-приятелски. Той изслушал снизходително и с усмивка духовитите обяснения на организаторката на играта, след като бе излял мълниеносния си гняв върху нещастната изпълнителка.

— Само че знаете ли, Фридолин — завърши госпожа Арманд, — бих ви била благодарна, ако скриете от господин Жувенел, че неговите стари проекти са ми били напълно известни. Искам това заради, госпожа Маржинюс, която сигурно не би желала той да узнае, че е издала намеренията му...

Отговорът ми беше бърз и искрен:

— О, госпожо, обещавам ви... Никога годеникът ми няма да узнае за това, поне не от мен...

Горката госпожа Арманд! В края на краищата гневът ѝ беше оправдан!

Когато, без да я предупредя, поддавайки се на внезапно обзелите ме чувства, признах нашата хитрост на Северен Жувенел, аз постъпих доста необмислено... Бях много виновна...

Горката госпожа Глориет!

IX

Кастелжанти, 15 ноември

Изминаха повече от три седмици, откакто съм годеница. Ще се венчая след седмица.

Госпожа Глориет е много добра. Тя се залови отново с романа си и сега пиша пак под нейна диктовка.

Писах в Париж да ми приготвят хубав чеиз, а най-добрата шивачка от градчето ми уши няколко рокли. Всички тези неща ги имам благодарение на сумата, оставена от кръстницата ми. Искам да бъда елегантна жена, за да се харесвам на съпруга си.

Още първите дни получих от годеника си пръстен с един-единствен брилянт и чудно палто от визон. Палтото има същия цвят като косите ми. Питам се дали не е мислел за тях, когато го е избирал?

Приятелско писмо придружаваше тези великолепни подаръци, но то беше кратко и съвсем не такова, каквото желяех. Ето защо пръстенът и палтото не ми доставиха такова голямо удоволствие, каквото се предполага, и дори госпожа Глориет ме упрекна в безразличие... Но ми се стори, че подаръците събудиха нейните съжаления. Затова когато писах на годеника си, го помолих да изчака да се венчаем, за да може лично да ми поднася тези прекрасни подаръци.

Три седмици има, откакто съм сгодена. Оттогава Северен Жувенел не е идвал тук. Когато ми пише, то е винаги по работа, във връзка с документи, актове и прочее...

Обикновено аз му отговарям: „Най-добре ще бъде така, както решите вие... аз не знам.“ И ми е безразлично.

Тъжна съм малко... Нали годеникът трябва да бъде мил, любезен, нежен?... Да прави всичко, за да бъде обикнат.

Преди няколко дни пожелах да му пиша, да го смърря малко, да го помоля да дойде, да му разкрия сърцето си, да му говоря за толкова неща.

Започнах писмото си, едно писмо, което трябваше да бъде много дълго:

„Драги приятелю,

Много ми е мъчно... Бих искала да ви видя. Защо не идвате? Не чувствувате ли, че това би ми доставило радост, не разбирате ли, че това, което привидно ни разделя, е само едно недоразумение? Ако дойдете тук и се обясним, то бързо ще изчезне. Има ли значение това, което се случи! Забравяте ли колко приятни часове прекарахме заедно?“

Но после си помислих: „Не аз, а той трябва да изрече пръв тези думи...“ И прибрах недовършеното писмо.

Няколко дни по-късно пожелах да го продължа и да го завърша, но не го намерих. Вероятно се бе изгубило между другите листове. „Съдбата пожела така“ — заключих аз и не предприех нищо повече.

Кастелжанти, 19 ноември

След четири дни ще се венчавам. Бялата булчинска рокля вече е почти готова.

Годеникът ми ще дойде едва в деня на сватбата.

Странно, защо няма никакво желание да ме види?... Започвам да мисля, че не ме обича.

Госпожа Глориет ме успокоява, както може.

— Той смята, че е негов дълг да се ожени за вас... Не зная защо, но си личи, че се счита принуден от обстоятелствата на тази постъпка... А мъжете не обичат да се чувствуват „принудени“, дори и когато се подчиняват на пресилени и болезнени предразсъдъци... Но бъдещето ви принадлежи.

Тя се старае да ми дава и полезни съвети:

— Мила моя, известно ми е, че той ви смята за голяма кокетка. Докато минавахте за госпожа Глориет, това нямаше значение. Госпожа Глориет, омъжена жена, вдовица, можеше спокойно да се покаже любезна, весела, закачлива, но едно младо момиче!... При това не забравяйте, че Бухала никога не е общувал с млади момичета. Вашето предизвикателно и свободно държане навярно го е поразило... Тъй като е живял дълго с майка си, той трябва да има нейните възгледи и сигурно е имал съвсем друга представа за младите момичета. Недейте забравя, че неприятно сте го изненадали с поведението си. Затова сега

се налага да бъдете смирена съпруга, а дори сдържана и хладна, за да го накарате изведнъж да промени мнението си за вас.

Не отговорих нищо, защото този съвет ми се стори малко странен и обиден. Наистина понякога госпожа Глориет проявява липса на такт!

Не зная доколко нейната благосклонност към мен е искрена, но ми се струва, че може би несъзнателно тя се радва, задето годеникът ми не гори от желание да бъде при мен... О, тя може да бъде спокойна! Наистина по природа съм обичлива, нежна, доверчива и искрена... Аз съм винаги склонна да вярвам, че ме обичат... Но работата е там, че имам много повече гордост, отколкото може да се предполага. Само че си припомням някои неща и не мога да допусна, не мога да повярвам...

Тогавя, след като съм била много сърдита, след като съм си казвала: „Не искам да се омъжа за него, ненавиждам го!“, изведнъж се усмирявам.

„Отсъствието е най-голямото зло...“ Може би когато дойде краят на това зло, ще се оправи и всичко друго.

Кастелжанти, 22 ноември, полунощ

Утре се венчавам.

Имението Прийоре не е още съвсем готово, за да ме приеме... Веднага след венчавката ще отидем в Кларанс ле Тур... Изглежда, че Вилата с върбите е моя... Северен ми я подарява. Там бе занесен чеизът ми, новите ми рокли, изобщо всички неща, които ще са ми нужни в новия живот... Другите са все още тук. Госпожа Глориет ще има грижата да ги изпрати в Нормандия. В един куфар съм наредила грижливо всичко, което носех в моминството си и което не ще нося вече. Не можах да не се развълнувам при мисълта, че тези вещи ще бъдат извадени от госпожа Северен Жувенел; а не от Фридолин Десли.

Годеникът ми пристигна вечерта. Госпожа Глориет присъствува още на първата ни среща и оттогава не ни остави нито за миг сами. Тя твърди, че така било прието в здравите провинциални семейства и ме уверява с усмивка:

— Не бива да скандализираме Бухала!

Трябва да призная, че Северен е любезен и добър, много по-любезен, отколкото в писмата си, но все пак... О, колко жалко, че

госпожа Глориет държи да изпълнява и най-смешните изисквания на приличие!

Същата вечер облякох булчинската си рокля, за да я изпробвам за последен път. В косите си, блестящи и огнени, поставих портокаловите цветове... И така нагласена, се погледнах внимателно в огледалото... Гледах се безпристрастно, като че гледах някаква чужда за мен жена.

Дългата гъвкава рокля стоеше добре на дребната ми фигура, дори я удължаваше. Както се случва у червенокосите, аз имам извънредно бяла кожа. Косите ми изглеждат недействителни, сякаш изваяни от червеникаво злато, което грее още по-силно до белите цветя и бялата ми рокля. Единствената тъмна нотка сред пламъка на косите и белотата на кожата и дрехата ми са черните ми очи. Струва ми се, че за първи път се харесвам.

Пожелах годеникът ми да ме види така. Той се усмихна и каза:

— Каква белота! Малкото листо е покрито сега със сняг и скреж!

— Като че ли предпочитате листото така, както изглеждаше преди! — прошепнах аз.

Той отвърна:

— Не, мамите се.

Но все пак схванах, че той не беше искрен...

Качих се горе, за да сваля снежнобялата си рокля и оставих годеника си насаме с госпожа Арманд.

Утре се венчавам... Малкото листо очаква вятърът да го отнесе и потръпва, без да знае дали от страх или от надежда. Но няма ли да го сгрее слънцето на любовта?

О, Северен, не съжалявайте за есента! Нима ние двамата не бихме били щастливи и през пролетта! Тогава ще бъда съвсем друга... Не сте ме виждали още такава, но се надявам, че ще ме харесате.

ВТОРА ЧАСТ

I

Париж, 27 ноември

Париж!... Наистина ли пиша тези страници от Париж?

Намирам се в една малка бяла стая с чисти пердета и старомодни мебели. Не особено широкият прозорец гледа към една спокойна улица. Щом се наведе малко човек, вижда желязната ограда на градината и крехките и оголени клони на дърветата. В съседната стая плете госпожица Кенуйе.

Моята венчавка в черквата на Бержер, моята бяла рокля и портокаловите цветове в косите ми... Нима сватбата в ясения зимен ден не беше действителност, а детски сън?

Само преди три дни бях усмихната годеница, заобиколена с внимание... А след това не бях ли доверчива, почти щастлива съпруга? Но днес съм самотна и изоставена жена, жена без съпруг.

Струва ми се, че моята непозната кръстница, Фридолин от забравената приказка, е била лоша фея, която, като ме докоснала с пръчицата си, казала: „За тази кукла с коси, имащи цвета на есента, най-хубавите и приятни неща ще бъдат непостижими...“ „Когато откъсне цвете, цветето ще повяхва; когато щастието я посети, то ще се превръща в мъка.“

Имам желание да плача или да крещя от гняв...

От гняв срещу лошата фея, която ме е обрекла така!

И срещу Северен Жувенел, моя съпруг... И срещу мен самата, и срещу госпожа Глориет!

Лошите ми чувства към госпожа Глориет се събудиха в момента, в който съпругът ми, непоносимо сериозен и учтив, ме настани в колата, която трябваше да ни отведе в Кларанс ле Тур. Тъкмо тогава едно обстоятелство ме порази. Всеки път, когато Северен оставаше да разговаря насаме с госпожа Арманд, след това го намирах по-затворен, по-сдържан, по-хладен... Особено този ден!

Когато се върнахме от черквата, той ме гледаше продължително и мило, с такава нежна усмивка на уста — макар че госпожа Глориет присъствуваше — и беше целунал ръката ми с такава топлина... Дълго

време усещах целувката му върху пръстите си. Никога не бях усещала по-приятна милувка.

На Лулу никога не позволих да ме целува. Не му позволих, защото знаех, че ще ми бъде крайно неприятно, а така той не го узна!

Бях щастлива... Когато един час по-късно слязох от стаята си, след като се бях преоблякла, Северен бе добил отново сериозното си изражение и тържествения вид, който ме кара да съжалявам за онзи момент, в който той избухна и ме обсипа с упреци и несправедливи думи...

Дали русата, тържествуваща красота на госпожа Глориет не го караше да прави сравнения, които не бяха в моя полза? Дали госпожа Глориет не умееше добре да ме защитава? Не се ли случва понякога тъкмо защитникът ти да ти напакости най-много, макар и неволно? Не му ли разправяше тя, за да се пошегува, как съм се подигравала преди с Бухала?

Но той не би могъл да ми се сърди много заради моите шеги. И после, дори и да съм се държала като кокетка, направила съм го съвсем неволно. Но по-късно не изпитах ли особен страх, че може да съм се харесала на Северен? Не се ли смутих, не се ли обърках само при тази мисъл?... Уви, сега започвам да се питам дали изобщо някога съм му се харесвала... Дали отначало не му беше приятно да бъде с мен само защото носех друго име, защото бях „госпожа Глориет“, а не незначителната секретарка?...

Горката госпожа Глориет! Не бих искала да се съмнявам в добрите ѝ намерения! Тя се държа с мен много любезно, много сърдечно, майчински... Беше съвършена! Бих била голяма неблагодарница, ако го забравя... Но все пак понякога — може би защото ѝ липсва вярно чувство за истинския живот — тя постъпва много неуместно... Човек би казал, че разбира и тълкува съвсем погрешно някои неща.

И все пак, без сама да съзнавам, нейните празни думи, нейните смътни съвети ме преследват, внушават ми съмнение, безпокойство и страх... Те сковават държането ми, гасят усмивката ми, те смразяват думите ми — сега, когато седя до Северен в колата, която ни отнася по широкия път към нашия нов живот...

Някаква тежест сякаш ме притиска... Северен също изглеждаше мрачен и сякаш обладан от мъчителна мисъл. Бяхме си обещали да се

обичаме винаги — в щастие и в нещастие, а се чувствувахме по-далеч един от друг, отколкото през дните, когато разговаряхме приятелски в библиотеката като съвсем чужди хора. Тогава с един поглед, с една усмивка, с една дума си казвахме толкова много неща, без дори сами да ги съзнаваме!

Каква непреодолима и невидима преграда ни разделяше сега?

Заговорихме... Понякога е по-лесно да говориш с някого, отколкото да мълчиш заедно с него... Говорехме като хора, които не знаят какво да си кажат...

Приказвахме за най-общи неща и все пак от време на време, сякаш неволно, думите ни се сблъскваха. Като че между нас съществуваше някакво необяснимо и тайнствено недоразумение, което започваше да ми се струва непоправимо тъкмо защото не можех да открия точната причина, на която се дължеше. Внезапно потръпнах леко в топлото си кожено палто.

Северен забеляза и ме запита мило:

— Студено ли ви е?

— Не, благодаря, не ми е студено — отвърнах аз и се завих по-добре в дрехата си.

Той ме погледна и се усмихна сякаш неволно. Тогава сините му очи станаха отново такива, каквито ги обичах.

— Какво малко и крехко същество сте — каза той. — Оставете да ви загърна в моята шуба... Така ще ви бъде по-добре.

Той ме привлече нежно към себе си.

— Не ми е студено... — повторих тихо аз.

В същия миг шофьорът направи остър завой, вероятно защото пътят беше много лош, а по него минаваха каруци, които затрудняваха движението. Нашият автомобил навлезе в канавката и в миг се наклони. Изхвъркнах наляво с такава сила, че просто паднах в прегръдките на мъжа си.

Не зная дали той се изплаши като мен, но ме обгърна с ръцете си, задържа ме и ме притисна нервно, почти грубо до себе си...

Отдръпнах се бързо назад, освободих се и извиках:

— Оставете ме!... Измъчват ме така!

Тогава сините очи станаха изведнъж съвсем тъмни и Северен ми каза:

— Извинявам се...

Веднага съжалих, задето бях казала тези думи. О, всъщност той не ме бе нагрубил ни най-малко... Но колко сериозно, колко неприятно звучеше извинението му след моето детинско възклицание!

Някога, като малко момиче, когато изричах същите думи малко нацупена, както днес, кръстницата ми винаги отговаряше: „Няма нищо, няма нищо...“ Тя знаеше много добре, че всъщност не влагах нищо сериозно в думите си! Какво ли би казала госпожа Глориет, ако прочетеше това, което току-що написах? Ами Северен?

Не, той би трябвало да прочете това в моите очи! Но Северен, който така умее да разчита старите книги, не разбра нищо от тази съвсем нова книга, каквато беше моето сърце...

О, Северен, ненавиждам ви! Да, сега ви ненавиждам... Но тогава...

Каква мисъл се бе загнездила в главата ви? Какво имаше между нас, Северен, че след като ме притиснахте тъй силно до сърцето си, добихте отново това важно, непоносимо изражение, което оттогава не ви напусна нито за миг?

О, Северен, колко беше мрачно пристигането в нашата къща!

А при това навсякъде бяха сложили цветя — бели сватбени цветя, и усмивката на старата прислужница Марион, която ви е отгледала, беше весела и пълна с доброта... Как топло ни посрещна тя на прага!

Вратите бяха украсени с клончета от зимни рози. Спомняте ли си... или нищо не сте забелязали?

Казахте ми, че се намирам в моя дом... А защо не казахте „нашия дом“?

После разгледахме къщата. Трябва да съм била разсеяна, защото почти нищо не си спомням. Къщата, в която човек още не е живял, дължи чара си на надеждите, които всеки донася в нея. Къщата, в която човек се връща отново, привлича със спомените, които крие в себе си... Но домът, в който човек не намира нито спомени, нито надежди, се забравя, както се забравят банални лица.

И после, струва ми се, че тъкмо тогава главата ми беше малко замаяна... Спомням си само стаята, предназначена за мен, и то смътно. Тя беше тапицирана с чудесна светлосиня коприна на нежни гирлянди от цветя. Беше светла и елегантна и все пак на мен ми се стори тъжна.

Вечеряхме сами, седнали един срещу друг, както в Каstelжанти... Но в Каstelжанти наистина имахме вид на двама щастливи съпрузи! Тук, във Вилата с върбите, изглеждахме съвсем чужди един на друг.

Струваше ми се, че нещо тежко, мрачно, враждебно, подобно на гъста, потискаща мъгла се спущаше бавно върху нас... И започвах да се страхувам от вас, Северен... Съзнах, че за мен вие бяхте един непознат и при това бяхте пожелали да останете такъв... Страхувах се, че след като се показахте тъй безразличен, тъй студен, можеше изведнъж да се промените и да станете пълна противоположност на това, което бяхте досега...

Страхувах се... Аз бях ваше притежание, ваша вещ. А вие бяхте мой господар, страшен и тайнствен.

В този миг поне аз виждах всичко в такава светлина.

Малко по малко вашето присъствие започна да ме изпълва с непоносима тревога.

Щом влязохме в салона, аз ви казах:

— Чувствувам се много уморена. Извинете ме, но скоро ще ви напусна...

Няколко минути по-късно аз ви пожелах лека нощ.

Вие докоснахте едва-едва студената ръка, която ви подадох... После, когато бях близо до откренатата врата, вие извикахте с особен, малко сподавен глас:

— Фридолин!...

Тогавя не зная какво ми стана, но изпитах неизразимо желание да изтичам към вас, Северен, и да се сгуша в прегръдките ви, да усетя под главата си ударите на сърцето ви и да ви кажа: „Аз съм ваша, вземете ме и ме обичайте... Аз съм само едно малко листо и чувствувам, че ако продължавам да живея сред този студ, ще умра.“

Но си спомних за всичко, което ми бе казала госпожа Глориен... И от прага на вратата запитах:

— Какво обичате? Глупаво беше, нали?

Но не беше по-малко глупаво това, което отговорихте вие:

— Нищо!

Защо казахте „нищо“, Северен?... Не можех аз първа да изтичам към вас... Ако бяхте разтворили ръце, кой знае — може би тогава щях

да се приютя в тях, без да помисля за съветите на госпожа Глориет, но така...

Северен, вие не ме обичате, а аз ви ненавиждам...

Ненавиждам и хубавата стая, тапицирана със светлосиня коприна на гирлянди от цветя...

Когато се прибрах в нея, аз и не помислих за сън. Уморена, с изопнати нерви, се отпуснах в едно кресло и загледана в огъня, останах да се вслушвам и в най-леките шумове на стихналата къща... Понякога ми се струваше, че стъпки се отправят към моята врата. Тогава сърцето ми затуптяваше лудо, аз ставах от креслото, в което се бях настанила, и чаках. Бях вече готова да се съпротивлявам... И все пак когато се убедях, че стъпките не са пред вратата ми, като че изпитвах известно съжаление...

Чувствувах се самотна, непоносимо самотна...

После влезе Марион. Предаде ми едно писмо и веднага познах вашия почерк.

Почаках Марион да излезе, за да го прочета.

О, това обидно писмо, това презрително и жестоко писмо!... Никога, никога не ще ви го простя, Северен!

„Госпожо,

Едно глупаво приключение, за което положително не бях аз причина, ме вмъкна във вашия живот и го смути.

Заради мен вие щяхте да изпаднете в мъчително положение и щяхте да бъдете принудена да се борите с непосилни за вас трудности... Не исках да допусна да се случи подобно нещо... Не исках също чрез едно скърпено примирение женитбата да стане отново възможна между вас и годеника ви, когото можах да преценя само за няколко секунди... Ето защо аз ви предложих името си. Но съзнавам твърде добре какви са причините, които ме карат да ви го предложа, за да не схвана какво е накарало вас самата да го приемете при тези тъй необикновени обстоятелства. Прочее зная твърде добре какво ни сближи, за да не виждам и това, което ни разделя...

Вие не ме обичате... вие не можете да ме обичате. Зная, вашето сърце принадлежи на друг! Не е моя работа да споря дали този друг е достоен или не за вашата любов... Виждам едно — аз никога не ще успея да ви харесам, но се примирявам с това. Зная много добре какъв съм и зная, че не мога да се променя.

И сетне, не ми ли казахте вие сама — о, толкова мило и толкова деликатно, че аз почти ви бях признателен, — че ме намирате непохватен и скучен?

Вие добавихте наистина, че все някъде по света ще съществува достатъчно снизходителна и милосърдна жена, за да се примири и да извини моята недодяланост и да се съгласи да скучае при мен... Естествено заключението, което можех да извадя от вашите думи, не беше утешително.

Но когато сам бях свидетел на низостта на вашия годеник, почувствувах, че е мой дълг и мое право да ви спася от живот, твърде тежък за едно дете като вас. Само че зная, че нямам право да ви налагам моята любов, която отблъсквате с вашето държане.

Ето защо заминавам още тази вечер, така ще бъде по-добре. За мен е мъчително, вярвайте ми, да ви напусна така, но зная, че ще бъде още по-мъчително да остана и да се чувствавам едновременно тъй далеч и тъй близо до вас.

Затова сбогом, Фридолин, вие бяхте твърде жестока, може би без да искате. Уви! Едва сега започвам да се питам: щом не бях обичан от вас, имах ли право да ви свържа със себе си, както сторих?

Договорът, който вие подписахте, без да го разбирате, като дете, ви прави напълно зависима от мен...“

Следваха обяснения за местата, където можех да намеря различните книжа, пари и не зная още какво. Имаше и адреса на някакъв нотариус в Тур. Мъчно би било да си припомня всички тези неща, защото в гнева си скъсах и хвърлих в огъня цялата тази част на писмото...

О, Северен, след като ме изоставихте така в самия ден на сватбата ни, след като се показахте тъй лош, тъй хладен, сега вие вярвахте, че можете да се покажете великодушен към мен, като ми предложите пари и сигурен покрив!

Що за представа сте имали за мен, за моя характер, за сърцето ми?... А ако госпожа Глориет ме е описала тъй повърхностна, как можяхте да повярвате на думите ѝ!

Отказвам се от тази сделка. Вашето благодеяние ме ужасява, а писмото ви е глупаво!

Казвате, че сте ми предложили името си, за да ме спасите от един изпълнен с трудности живот. Възможно е да е така... Но аз обяснила ли съм ви защо приех вашето име? Заявявате, че не искате да ми налагате любовта си, Северен. Но нямаше нужда да ми я налагате, Северен, а само да се опитате да спечелите моята! Казвате, че не ви обичам... Но какво сте направили вие самият, за да ви обикна? Твърдите, че обичам друг! Намирам ви много дързък. Откъде знаете, че е така? Нима винаги обичаш този или тази, с която си свързан? Сега виждате много добре, че не е така, Северен, понеже вие не ме обичате!

Взех бързо своето решение. На свой ред седнах да пиша. Северен щеше да получи отговора, който писмото му заслужаваше!

Той не трябваше да узнае болката и унижението, които изпитвах, и затова съдържах мъката си, но не направих никакво усилие да съдържа гнева и озлоблението си.

Тонът на писмото ми беше груб и горчив. Накратко самото писмо съдържаше следното:

„Вие имате право: когато ме помолихте да стана ваша жена, аз бях едно бедно момиче, изоставено от всички. Имате право, аз не ви обичам. Но вярвах, че когато ми предлагате да споделя вашето име и вашето богатство, вие ми предлагате да споделя и живота ви. Вярвах, че вие сте ми отредили място на зачитана съпруга... Но понеже за вас тази женитба е била само средство, за да ми дадете милостинята, която в противен случай щях да откажа, този брак става невъзможен за мен. Като вас, и аз заминавам. Не искам нищо от вас. Запазете парите и вилата си. Ще си

спомням, че съм ваша съпруга само по името, което ми поверихте. Не смятам, че то ще бъде особена чест за мен, но няма да забравя, че пред закона то е моето име и че съм длъжна пред вас и пред себе си да го нося достойно.“

Тъкмо когато запечатвах плика, влезе Марион и ми предложи услугите си. Отвърнах ѝ, че съм свикнала да се обслужвам сама.

Бях говорила с малко остър глас. Очите ми бяха сухи, но блестящи...

— О, малка госпожо — прошепна тя, — не сторихте ли някакво зло на моя клет Северен, та той си отиде така?

Отвърнах веднага:

— Ако някой от нас е причинил зло на другия, то това не съм аз.

Думите ми не търпяха възражение. Марион въздъхна и се отдалечи.

Когато се озова близо да вратата, тя се обърна и добави, че Северен ѝ бил заръчал да бди над мен и да ме гледа като свое собствено дете.

Но завладелият ме гняв ме накара да заподозра в тази заръка нещо като шпионаж и затова не се разчувствувах ни най-малко от това внимание.

Нощта бе дълга, дълга... Струваше ми се, че никога няма да свърши.

Станах още при първите проблясъци на зората. Като заглушавах колкото ми бе възможно шума от стъпките си, като пресмятах всяко свое движение в тази враждебна къща, успях, без да привлека ничие внимание, да сляза до вратата и да я отворя... И така съвсем свободно се озовах на пътя! Напуснах завинаги тъжния дом, в който трябваше да живея сама.

Отнесох със себе си само моята малка пътническа чанта Чеизът ми, скъпоценностите, кожите, всички твърде луксозни вещи, подарени ми от Северен, оставих там. Те принадлежаха на госпожа Северен Жувенел, а аз ставах отново Фридолин Десли.

Намерението ми беше да вървя пеша до Тур, оттам да взема влака за Париж и да потърся убежище и подкрепа при госпожица

Кенуйе, старата учителка, на която някога кръстницата ми ме бе поверила. За да стигна до Тур, трябваше да вървя по главния път.

Беше студено и мрачно. Треперех. Бях оставила хубавото си кожено палто и бях облякла старата си зимна дреха, с която сега ми се струваше, че имам съвсем бедняшки вид.

По пътя, сред дрезгавината, насреща ми се зададе едно старо и доста раздрънкано такси, което идваше от Тур. Когато се отдръпнах бързо настрани, уплашена да не бъда забелязана дори от непознатите, които се намираха в тази кола, едва можах да сподавя вика си. През стъклата, в полумрака, който цареше в таксито, ми се стори, че зърнах бледия профил на Северен, моя съпруг...

Но старото такси вече беше далеч. За миг останах неподвижна, със замаяна глава, с подкосени крака.

Все пак сигурно ми се беше привидяло! Бе ми се сторило, че виждам Северен... Тази илюзия се дължеше на крайното ми нервно напрежение. След писмото, което ми бе писал, Северен едва ли мислеше да се завръща във Вилата с върбите. А и вътре колата беше почти тъмна. Как можеше да се разпознаят чертите на което и да е лице?

Продължих да вървя напред. Боже мой! Дори и пътникът от таксито да беше наистина Северен Жувенел, какво можех да направя?... Всичко беше свършено, свършено завинаги между нас...

Но аз не искам той да намери следите ми, не искам да го видя вече, никога вече!

II

Париж, 28 ноември

Моята стара Кенуйе е най-доброто същество на света. Тя ме милва, ободрява, глези и заобикаля с нежност, както във времето, когато нейните мъмрения се превръщаха в усмивки под моите гальовни целувки.

Разказах ѝ историята си, която тя изслуша жадно, малко като приказка, малко както аз слушах романите на госпожа Глориет.

Когато стигнах до това място в разказа си, където — здрава и читава — се озовавах на гарата в Тур и се настанях във влака за Париж, тя въздъхна с облекчение, като че аз, героинята на разказа, не бях пред очите ѝ и не ѝ доказвах със своето присъствие по неоспорим начин, че бях успяла да се отърва от чудовището!

Изглежда, че някога госпожица Кенуйе е имала любим, който разколебал вярата ѝ в мъжете... Оттогава за нея всички мъже са измамници и подлеци. Тя ги ненавижда и презира. Според нейното мнение не е могло да ме сполети по-голямо щастие от тази раздяла, която ми връщаше моята независимост и чрез която избягвах униженията и терзанията на брачното робство.

Тя не можеше да изкаже възхищението си от моето държане и от енергията, която бях проявила. Добрата жена ми обеща с възлание, че ще направи всичко, което е по силите ѝ, за да ме подпомогне да си намеря работа.

Отначало тя пожела да ме задържи при себе си — като любима дъщеря, но аз желяех да се справя сама с всички трудности на създаването се положение. А по едно време, без да ме слуша, госпожица Кенуйе се провикна:

— Имате право, мила! Имате право! Тук вие няма да бъдете в безопасност... Представете си какво би станало, ако той ви открие... Боже мой!... И това не е изключено!...

— О, добра ми Кенуйе, бъдете спокойна! Зная много добре, че той не ще ме потърси!

— Не, мила, не е така!... С мъжете човек никога не може да бъде спокоен! А при това този ми се струва, че е от най-лошите... Наистина Бог се е смилил над вас!

Аз обаче не мисля, че Бог има пръст в тази работа. Струва ми се, че по-скоро тук е замесена лошата фея Фридолин... Помислих си също, че що се касае до Северен, мнението на госпожица Кенуйе е може би малко пресилено...

Ето защо добавих:

— Струва ми се, госпожице, че има мъже, много по-лоши от Северен Жувенел...

Защото човек трябва да бъде справедлив дори и спрямо хората, които ненавижда!

Преди няколко седмици една много мила възрастна дама, която живее в провинцията и е сестра на една позната на госпожица Кенуйе, се бе обърнала към старата ми учителка с молба да ѝ намери компаньонка, понеже се чувствувала извънредно самотна. Госпожица Кенуйе бе обещала да потърси.

Щом пристигнах аз и изявих желание да намеря някаква работа, тя писа писмо, за да предложи моята кандидатура. Ако мястото се оказеше още свободно и ако ме приемат, с радост бих заела новата си служба.

Париж, 30 ноември

Всичко е уредено. Ставам компаньонка на госпожа Клерживр, която ме очаква от утре в Мутие льо Нобл. Вдовица на не особено състоятелен и амбициозен мъж, госпожа Клерживр живее сама в едно съвсем забутано градче, където е прекарала най-щастливите си години и където е умрял съпругът ѝ. Тя няма деца. Книгите са една от последните ѝ радости, но нейните остарели очи се уморяват бързо и тя има нужда от помощта на други, по-млади.

При това тя търсеше приятен глас, който да радва слуха ѝ, и усмихнато симпатично лице, което да гледа с удоволствие...

Госпожица Кенуйе смята, че отговарям на изискванията. Аз естествено се радвам, че ще отида в онзи далечен край! Къде другаде бих могла да се скрия по-добре от евентуални преследвания!

Понеже съм откровена по природа и не обичам лицемерието, пожелах госпожа Клерживр да бъде осведомена за моята тъжна съдба.

Госпожица Кенуйе ѝ писа, че аз съм омъжена, но съм се разделила със съпруга си поради несходство на характерите и че желая да постъпя при нея под моминското си име.

Госпожа Клерживр не се уплаши от тази нередовност в моето положение. Госпожица Кенуйе ме препоръчваше и за нея това беше най-важното.

„Нека тази малка женичка дойде без страх — бе писала госпожа Клерживр. — Ако тя е била нещастна, имам още повече основание да я приема с най-топла симпатия... Нека дойде, а аз няма да ѝ припомням мъчителното ѝ минало! Щом вие я обичате, тя трябва да е очарователна, добра и честна! Вярно е, по света има много лоши мъже!“

— Вие ли сте писали, че Северен е „много лош мъж“, госпожице? — възкликнах аз.

— Писах, миличка, че не проклинам обстоятелствата, които са ви отдалечили от вашия съпруг, защото човек като него щеше да ви направи нещастна... това е всичко!

— Но, госпожице, как можете да знаете дали Северен щеше да ме направи нещастна?

— Как мога да знам? Но слушайте, Фридолин, той обичаше ли ви? И ако ви обичаше, как ви го засвидетелствува?

— Той не ме обичаше, добра ми Кенуйе, напълно сигурна съм в това, но...

— Тогава вие сте го обичали!

— Аз!!! О! Не, в никакъв случай!... Що за хрумване!... Нима не ви е ясно, че го ненавиждам!

— Виждам, виждам, мое дете, и ви разбирам — поклати сериозно глава госпожица Кенуйе. — Тъкмо това казах и на госпожа Клерживр.

Прочее ние се разбрахме, излишно беше да се увличаме в ненужни спорове.

Но от това, че Северен не ме обича и от това, че аз не обичам Северен, не следва, че той е лош мъж... Доволна съм, че госпожа Клерживр не мисли да ми говори и напомня за моята злополучна женитба, защото в края на краищата не бих могла да я оставя да казва неща, които не са верни.

Ще замина утре сутринта. Госпожица Кенуйе писа от мое име на госпожа Глориет да изпрати тук стария скромн куфар на Фридолин Десли. Той трябваше да бъде изпратен в имението Прийоре, но лошата фея Фридолин не пожела да стане така.

Какво ли щеше да си помисли госпожа Глориет, след като получише писмото на госпожица Кенуйе, като отгатнеше малко от това, което писмото се старееше да скрие? Дали ще ме съжалева? Не вярвам... Госпожа Глориет не би ми желала злото, но: „В нещастие то на другите има нещо, което не ни е неприятно.“

Всъщност какво ме беше грижа за госпожа Глориет и за миналото! Утре ще бъда далеч... И там, където ще бъда, госпожа Глориет не ще дойде да ме потърси, нито който и да било друг!

Моето писмо до Северен, писмото, което писах през сватбената си нощ, завършваше така:

„Не зная какво ще помислите за моето бягство и не зная също каква власт ви дава законът и с какви средства ще разполагате, в случай че сметнете за необходимо да ми определите след раздялата пребиваване, където вие ще изберете. Но като напушам вашата къща, заклевам се в паметта на всички, които съм обичала — защото вече не обичам никого, — заклевам се, че никога не ще се върна доброволно под вашия покрив... никога, чувате ли, никога, никога!“

III

Мутие льо Нобл, 1 януари

Първи януари!

Първият ден на една нова година!

Тайнствен и тъжен ден, в който започва нещо непознато, който привлича като нова книга със затворени страници. Но аз не искам да науча тайните, които ми носи този ден.

Макар че в Мутие всички дни си приличат толкова, че човек с мъка може да ги различи един от друг и да каже „вчера“ или „утре“.

Мутие льо Нобл е едно много старо градче, пълно с черкви, манастири и престари къщи. На площадите се разнася еднообразната песен на хубавите чешми, която звучи приятно сред околната тишина или заедно със звъна на камбаните.

Ниските постройки не засенчват слънцето, което прониква навсякъде. Къщата, в която живее госпожа Клерживр, ми харесва със своя старинен вид, със сивата си фасада с широки прозорци, разделени на малки стъкла, а вътре — с чудната дървена облицовка.

Къщата на госпожа Клерживр няма градина, но непосредствено до нея се простира обширната градина на един манастир. Така от моя прозорец мога да се радвам на обилна зеленина и цветя.

Наистина Мутие е едно прекрасно градче, в което дори и зимата не е мрачна... А госпожа Клерживр е чудесна възрастна жена с бели коси, които са така чисти и блестящи, сякаш винаги са огрени от слънце.

Като пристигнах, тя ме целуна, после ми се усмихна топло и възкликна, че аз съм хубава и ухаю на пролет. Тутакси се почувствувах като у дома си — и в къщата на госпожа Клерживр, и в сърцето ѝ.

Снощи, тъкмо когато часовникът удари полунощ, госпожа Клерживр постави в ръцете ми един мил подарък, изящна кутия с бонбони с чудесна миниатюрна украса на капака... След като ме целуна майчински, тя ми каза:

— Пожелавам ви щастлива година, малка моя!

— Годината ще бъде щастлива за мен, ако я прекарам при вас... И така ще бъде и с всички други години, госпожо — отвърнах аз.

Всички други години!... Колко дълго!

Северен, къде сте в този час, в този ден?... За какво мислите? Усещате ли още приятната измама на пожеланията и радостта от подаръците, надеждата за хубавите изненади, които ни носи животът? За мен, Северен, времето на изненадите отмина!

Колко съм неблагодарна!... И не само към госпожа Клерживр!

Тази сутрин, когато отворих прозорците, видях, че на решетката бе закачен букет от рози — бели, прекрасни, неописуемо свежи. Кой ги бе поставил там? Мекият сняг, който го бе паднал, бе скрил следите от стъпките, които бяха дошли до моя прозорец, докато аз съм спяла... Под сивото зимно небе хубавите цветя бяха цъфнали сякаш по някакво чудо.

Исках да остана в пълно неведение относно личността на този, който ги бе донесъл. Не исках да имам дори някакво подозрение.

Като казвах: „Не знам“, бих искала да мога да кажа и: „Не подозирам...“

Но уви! Аз предполагам! Изглежда, че имам обожател в Мутие. Той е Лео Гослен, син на един от видните хора в градчето и е съвсем, съвсем млад.

Той не ме е заговарял никога. Виждал ме е само когато придружавам госпожа Клерживр на разходка, на гости или на черква. Един ден ми изказа своето възхищение в писмо, на което естествено не благоволих да отговоря...

След като пренебрегнах писмото, трябваше ли да пренебрегна и розите? Може би... Но на розите им беше студено!... Привързани към решетката на прозореца, те сякаш чакаха да ги прибера и да ги сгрея... Никакво име не ги придружаваше. Първият минувач можеше да ги вземе. Ако ги вземех, беше ли това насърчение? Ни най-малко!

Развързах бялата сатенена панделка, затворих прозореца и отнесох цветята в топлата стая.

Трябва да призная, че те ми доставиха удоволствие. Те бяха изненадата, на която не се надявах, те украсиха с особена поезия еднообразието на този ден.

10 януари

Още на другия ден след пристигането си в Мутие льо Нобл ми се струваше, че отдавна съм свикнала на тази тиха и ведро атмосфера, на това спокойно съществуване. А сега вече се чувствавах далеч, много далеч от целия останал свят.

Разходка по главната улица, когато времето е хубаво, покупки, посещения, четене, бродирание, разговори, благотворителни занимания изпълват моите дни, от които всеки един, от сутрин до вечер, се запълва полека, сякаш капка по капка, с дребни грижи и дребни работи, извършвани без бързана...

Неделя следобед и четвъртък вечер госпожа Клерживр приема приятелите си. Те играят карти, пият чай или сироп и ядат домашни сладки, прочути специалитети на Прюданс, готвачката на госпожа Клерживр.

Понякога ме карат да изсвирия нещо от Моцарт на старото пиано или да пея нещо, като си акомпанирам с хармониката. Пея и свиря без особено умение, така както чувствавам, госпожа Клерживр, също както госпожа Глориет, обича да ме слуша.

Друг път намираме в някоя приятелска къща същите познати и същите спокойни удоволствия.

Приятелите на госпожа Клерживр, стари хора с изтънчено държане, сякаш принадлежат на друго време и се чувствуват някак неудобно в настоящето.

Жива и подвижна тялом и духом, любопитна да научи всичко ново, забавляваща се от всичко, което ѝ предлага модерният свят, госпожа Клерживр е най-неспокойната в това обкръжение.

Заради мен госпожа Клерживр започва да се безпокои от еднообразието на дните и от възрастта на своите приятели.

— Ах — въздъхва тя, — ако Монтантрен могат да дойдат в Белакой това лято!

Семейство Монтантрен са очарователни парижани, с които госпожа Клерживр се запознала и сближила в Баньол. Белакой е имението на Монтантрен, което не е много отдалечено от Мутие льо Нобл.

Госпожа Клерживр е обещала на Монтантрен да прекара няколко дни в Белакой...

Но Монтантрен, които имат къща в Париж, чудесна планинска хижа в Монтьо, малка виличка в Брайтон и голяма вила в Лугано и

които освен това са големи любители на пътешествията, се появяват много рядко в Белакоь и поради тази причина госпожа Клерживр още не е могла да изпълни обещанието си.

Естествено аз се старая да премахна безпокойствата й спрямо мен. В моите очи животът в Мутие е най-приятният, който може да съществува, и затова през ум не ми минава да желая друг.

Думите ми са напълно искрени. Това съществуване подхожда чудесно на моето странно положение. Сгушила съм се тук като в скривалище. И тъгата и притесненията ми стихват... Северен Жувенел не ще ме намери тук!

Северен Жувенел? Кой?... Личност, зърната за миг в измислена история или в лош сън, Северен Жувенел? Нима някога съм познавала мъж с такава име?

IV

Мутие льо Нобл, 15 февруари

Има повече от месец, откак не съм писала нищо в тази тетрадка.

Новини от мен получава единствено госпожица Кенуйе. Разказвам ѝ какво правя — все незначителни неща! Казвам ѝ също, че съм много доволна от съдбата си.

Нищо от Северен Жувенел!... Като си помисля, че положих толкова старание да скрия от него следите си!... Колко смешно!... Той не се е опитал дори да ги открие!

Без съмнение и той като мен се радва на тази безшумна и тъмна развързка, ако изобщо това може да се нарече развързка.

2 март

Госпожа Клерживр твърди, че книгите са най-голямата ѝ радост и най-голямата и нужда.

На нея са ѝ втръснали вече старите и отживели книги, които може да ѝ предложи читалището на Мутие. Тя иска да има по-модерни творби и книжарят от Търговския площад е свикнал да ѝ изпраща това, което му се вижда по-интересно от парижките издатели.

Така тя може да направи своя избор. Обича да прелиства изпратените ѝ книги и да прочита тук-там по няколко реда или по няколко страници, докато камери нещо, което да ѝ се понрави. Така книгите се трупат една след друга.

Трогателни са грижите, които добрата жена непрекъснато ми засвидетелства. Започвам да се чувствавам вече като нейна дъщеря, при това съзнавам, че извличам немалка полза от общуването с нея. Северен Жувенел би се учудил, ако види какво удоволствие ми доставят вече „сериозните книги“.

Намразих романите. Особено тези, които свършват добре. О, как ме дразнят еднаквите развързки! Колко глупави ми се виждат тези щастливи влюбени, които вечно се женят!

Блудкави и недействителни истории!...

Мутие, 1 април

Като погледнах календара тази сутрин, се сетих, че след един месец ще бъде рожденият ми ден.

На първи май ще навърша деветнадесет години!

Тук никой не знае, че тогава е моят празник и аз няма да го кажа дори и на госпожа Клерживр, защото би било неделикатно от моя страна.

Никой не ще помисли да ме поздрави и да ми пожелае щастие... А и моята стара Кенуйе, която не помни никакви дати, едва ли ще се сети да ми пише.

Девоичките, които имат родители или годеник, младите жени, които имат съпрузи, са радостни на празника си... Щастливи са, защото знаят, че са обичани...

Но аз искам да забравя рождения си ден, защото никой в света няма да се сети за него.

Мутие, 5 април

Тази седмица, по съвета на книжаря, четохме „Огледала“ от Фелисиен Шантрив.

Изглежда, че Фелисиен Шантрив е съвсем млад човек, довчера непознат, който днес е почти знаменитост — ако не другаде, то поне в парижките литературни кръгове.

Според книжаря, който винаги е добре осведомен, неговата стихосбирка сега е „книгата, за която се говори“ и която всеки светски човек се вижда принуден да прочете.

Говоря за тази стихосбирка, защото тя очарова и мен.

— Знаете ли, малката ми, истинска наслада е да ви слуша човек, когато четете тези стихове — възкликна госпожа Клерживр, докато довършвах една от най-хубавите поеми — „Твоите очи...“

Тъкмо в този миг си спомних как хубаво ми бе чел Северен някои стихове.

Северен, спомняте ли си за тези часове? Аз си спомням вашия глас... Ако четейки успях да предам цялата сила и чар на стиховете на Фелисиен Шантрив, то е, защото ми се струваше, че чувам вашата уста да ги произнася дума по дума и аз повтарях след вас...

Обичам вашия глас, както обичам любовните стихове! И понеже ги обичам...

Четохте ли „Огледала“, Северен? Проникнала ли е малката модерна книжка до-вашето затворено имение? Сложихте ли очилата си, за да разчетете с късогледите си очи хубавите стихове?

Но вие сигурно не четете такива леки произведения... Стихове, изпълнени с любов и блянове, с тръпки и шепот!

И все пак, Северен, вие бихте харесали тази книга, чувствавам го. Тя е дълбока като гласа ви, нежна и усмихната като очите ви.

Сигурна съм, че вие бихте преценили по-добре от мен съвършенството на стиховете. За мен те са една чудесна музика, която слушам с удоволствие, една съкровищница от мисли, чувства и видения, които ме карат да мечтая, които завладяват сърцето ми, заслепяват очите ми и замайват главата ми!

Неописуемо вълшебство се лее от тази книга!

Северен, аз съм млада и животът пее в моето сърце! Тъкмо младостта и пламенният живот, който блика от тази книга, ме привлякоха така. Северен, аз съм млада... Може би — макар че се опитвам да го накарам да мълчи — сърцето ми все още копнее да чуе любовни думи...

Но сега аз се задоволявам да слушам тези, които Фелисиен Шантрев казва на своята любима. Те залъгват моето неспокойно желание... Слушам ги, както слепците търсят топлината на слънцето и уханието на градините, но никога не ще видят светлината и цветята.

Фелисиен Шантрев обича... Коя е любимата му? Не зная. Той не я описва. Разбира се само, че тя е много млада и че има черни очи — като мен.

Малко от поемите са посветени на нея, но присъствието ѝ се чувствува в цялата книга.

Северен, аз не съм толкова тщеславна, за да съжалявам, че не съм възпявана така, но бих искала да бъда обичана така...

Тази книга е прекрасна... Във възторга, в голямата си радост аз писах на Фелисиен Шантрев. Казах му колко много ми е харесала стихосбирката му „Огледала“, казах му, че тя става любимата ми книга. Подписах се „Фридолин Десли“. И изпратих писмото на издателя на поета с молба да му го препрати.

На плика отзад написах адреса си. Забавно ще бъде, ако получа отговор, Северен!

Мутие, 9 април

Приятелите на госпожа Клерживр се забавляват с моя възторг към „Огледала“.

Госпожа Клерживр ми подари малката книжка, а днес една от нейните приятелки ми даде с усмивка един вестник, който помещаваше снимката на поета.

Не зная дали си го представях тъкмо така.

Той има съвсем гладко избръснато лице, косите му са пригладени назад и съвсем леко начупени. Чертите му са по-скоро правилни. Но ужасното е, че погледът му е забулен от грозни очила.

Фигурата, стойката, облеклото му са присъщи за един елегантен мъж, дори прекалено елегантен според мнението на приятелката на госпожа Клерживр.

Впрочем, ако се съди по бележката, която придружаваше тази снимка, авторът на „Огледала“ беше много търсен и ценен в обществото, където книгата му бе предизвикала голям възторг. Той беше културен човек, пропътувал много страни. Занимаваше се с изкуство и история и подготвяше някаква научна книга. Сочеха го като чудесен събеседник, но и като голям враг на интервютата.

Вестникът не казваше нищо повече. Но това беше достатъчно да задоволи любопитството ми. Личността на Фелисиен Шантрев не ме интересуваше... Това, което ми харесваше, Северен, бяха неговите стихове, които вашият глас ми нашепва, без вие и да подозирате!

Ето на, не ви ли говоря сега пак, без да подозирате нищо?

Колко много страници съм изписала тези дни в дневника си!

Северен, вие не сте нищо за мен, вие не сте нищо в живота ми... И все пак вие сте единственото същество, на което дължа сметка за себе си и за живота си.

Обещах да ви се подчинявам, да ви следвам, да ви обичам... Въпреки всичко аз се наричам Фридолин Жувенел. Вашето име е мое. Моята чест е ваша...

Въпреки всичко аз съм все пак... малко ваша, Северен, и вие сте поне малко мой.

V

Мутие, 11 април

Фелисиен Шантрев ми отговори. Неговият почерк, едър и отвесен, е неизразителен като очилата му. Нищо, нищо не можах да отгатна по този почерк...

Но затова пък писмото съдържа чудни неща!

Как ми благодари той! Как умее да благодари!... Наистина не можех да допусна, че възхищението на някакво си момиче от провинцията би могло да достави толкова радост на един известен и ценен поет!

Той ме моли да продължа да му пиша и да му говоря за неговата книга. Казва — без съмнение, за да ми направи удоволствие, — че никога не се е чувствувал така добре разбран.

Все пак струва ми се, че неговата черноока любима трябва да го разбира по-добре.

13 април

Градината на съседния манастир започва да зеленее. Дърветата и храстите се покриват с дребни листенца. Ранни цветове красят шипките. Свежият въздух е пълен с ухания и песни. Струва ми се, че всичко се събужда и оживява.

Вчера беше Връбница. Денят бе много слънчев. Всички по улиците се движеха със зелени клончета в ръка... Празничното настроение завладя и мен. Северен, пролет е, април! Листата са хубави и свежи под топлите слънчеви лъчи. Мислите ли понякога за вашето малко есенно листо?

Мутие, 17 април

Скучно ми е, скучно!... Ах, колко ми е скучно!

Протягам ръце от досада, а сърцето ми е тъй натежало...

Сега виждам, че в пролетта има нещо тъжно. Човек мисли предварително твърде много за нея, чака я прекалено нетърпеливо, прекалено жадно, докато трае зимата. Той често си казва: „Ако беше

пролет!...“ Но когато пролетта дойде, тогава се пита разочарован:
„Нима това е пролетта?“

Скучно ми е...

Онзи ден, когато пеех една стара любовна песен, без да зная
защо, заплаках. Госпожа Клерживр ме прегърна, започна да ме милва и
заяви, че съм малко нервна... Просто ме беше срам от себе си!
Вечерта, когато останахме сами и когато поднових извиненията си,
добрата жена се постара да разсее смущението ми, а после заяви, че тя
може би ще успее да ми направи една хубава изненада...

Каква може да бъде тази изненада?

19 април, Великден!...

Сив и дъждовен Великден след ясната и слънчева Връбница!

Продължава да ми бъде скучно, страшно скучно... Госпожа
Клерживр играе пикет с господин Панфиер. Аз се прибрах в стаята си
и като нямаше какво друго да правя, писах на Фелисиен Шантрев и му
говорих отново за неговите стихове. Това ме развлича...

20 април

Сега вече знам каква е изненадата на госпожа Клерживр.

Монтантрен, които притежават прекрасна вила в Кастаньола,
близо до Лугано, са помолили госпожа Клерживр да ги посети и да
прекара заедно с тях няколко от хубавите пролетни дни. Тяхната
покана е така любезна и така настойчива, че добрата жена реши да се
отзове. Изглежда, че компаньонката също ще бъде очаквана!... След
три седмици ще тръгнем на път към чудната слънчева страна.

Благодарих горещо на госпожа Клерживр. Казах ѝ, че съм във
възторг от намерението ѝ да осъществи това тъй ново за мен
пътешествие, че за мен това пребиваване в Италианска Швейцария ще
бъде истински празник...

Писах почти в същия дух и на госпожица Кенуйе, но не съм
много сигурна, че разкрих точно истината.

Госпожа Клерживр е много радостна. Тя ми описва още отсега
Лугано и Тесен и казва, че ще видим Белладжо и езерото Комо, а може
би и езерото Маджоре!

Понякога ми се струва, че тя е младо момиче, а аз — стара жена!
Тогава ме хваща яд на самата мен и си казвам: „Хайде, Фридолин,

малко повече смелост, малко повече нерв! И после, защо си тъжна, защо?...“

Мутие, 26 април

Ново писмо от поета на „Огледала“. Едно много признателно, много мило писмо... Толкова мило, че звучи почти нежно... Той ме нарича „моята малка приятелка, която не познавам“.

Вие не сте ми писали така мило, Северен! Нима никога не ще получа такава писмо от вас?

Няма да пиша вече на Фелисиен Шантрив...

Мутие, 1 май

Тази сутрин навърших точно деветнадесет години. Но — нещо странно и неочаквано — аз бях поздравена за моя празник!

Както на Нова година, един прекрасен букет бе завързан за решетката на моя прозорец...

Все пак Лео Гослен, моят обожател от Мутие, положително не може да знае кога е рожденият ми ден...

Какъв празник е искал да чества той днес? Може би първи май... Няма ли обичай този ден младите хора да поднасят букетчета от момини сълзи? На първи май момините сълзи носят щастие на влюбените...

Действително има няколко стръкчета момини сълзи в тайнствения букет, прикрепен към прозореца ми, но те едва се виждат между чудните бели цветове на туберозите, между снежните гроздове на люляка и недействителните, подобни на бели пеперуди орхидеи... Тези няколко скромни стръкчета момини сълзи сякаш казват, че първи май е твърде малък празник в сравнение с рождения ден на Фридолин.

Изтичах веднага при госпожа Клерживр, която много се забавлява от тези романтични подаръци.

— Питам се — каза тя — откъде малкият Гослен може да си достави подобни цветя... Мила, този момък е най-внимателният и изтънчен обожател, който човек може да си представи... На ваше място аз бих била дълбоко развълнувана и очарована. Розите бяха хубави, но тези орхидеи са приказни! Обзалагам се, че скоро ще последва предложение за женитба...

Не зная защо, но в миг се изчервих и сълзи бликнаха от очите ми...

Засмяното лице на госпожа Клерживр се разнежи.

— Бедната ми — прошепна тя и започна да ме целува. Малко покъсно, след като избърсах очите си, тя продължи:

— Никога не съм ви припомняла печалните събития във вашия живот, за които ми спомена госпожица Кенуйе... Страхувах се да не ме сметнете за любопитна, да не постъпя нетактично — и имах право... Човек е длъжен да бъде особено внимателен, когато трябва да докосне едно сърце! Но затова пък аз мислех много често за всичко това. Вие сте голямо дете, Фридолин, истинско дете! Ето че един младеж на вашата възраст ви обича... И той няма да бъде единственият, ще има и други, които ще ви обичат, защото вие сте очарователна, малка моя. Но слушайте, не може целият ви живот да изтече така! Твърде тежко и неестествено положение е да бъдеш на деветнадесет години жена без съпруг! Аз лично бих предпочела развод, защото не виждам друго разрешение...

Тутакси възкликнах:

— О, не, госпожо... Не още!

После изведнъж ме обзе желание да споделя с някого мъката си и без да се колебая, разказах на госпожа Клерживр ла един дъх цялата си история. Не я предадох, както в дневника си, придружавайки я с лични впечатления и забележки, а съвсем кратко, точно и най-вече — безпристрастно. Придържах се строго към фактите.

Госпожа Клерживр ме слушаше внимателно, като ме прекъсваше само от време на време с някоя милувка, с която ми вдъхваше смелост, или с въпрос, който ме подканяше към повече точност...

Очаквах разтревожена възмутеното избухване, с което госпожица Кенуйе бе посрещнала края на разказа ми; очаквах Северен Жувенел да бъде наречен чудовище, а аз — похвалена, че съм успяла да се измъкна невредима от тъмницата, в която ме бе затворил.

Но госпожа Клерживр като че не бе разбрала нещата така, както добрата Кенуйе... Тя не каза, че историята ми е трагична, а, напротив, намери приключението ми доста глупаво. Тя не каза, че Бог ме е покровителствувал, а, напротив, намери, че дяволът има пръст в тази работа и съжеляваше, че всичко е взело този печален обрат.

— Вашият съпруг, мила моя, е глупак — заключи тя, — но може би и тази госпожа Глориет да е подло същество. Нещо, което съм склонна да вярвам... Но дори и така да е, вашият съпруг все пак трябва да е глупак, а вие... вие сте една малка гъска! О, ако познавах този господин, щях да му кажа много, много неща... И трябва да се радвам, че не го познавам, защото тъкмо на това глупаво недоразумение във вашия брак дължа радостта да ви имам около себе си... Но как не ви е открил още този непохватен господин?... Предпазните мерки, които сте взели, за да скриете следите си, са всъщност доста детински! Освен това винаги се намира този, когото търсиш!

— Когото търсиш — може би... но когото не търсиш?

Госпожа Клерживр поклати глава, като си личеше, че съвсем не е убедена в моите думи, и повтори:

— Въпреки всичко, бих искала да ми се удаде случай да поговоря с вашия глупав млад съпруг... Вие без съмнение няма да бъдете много недоволна, ако той ви намери, нали, малката ми?

Подскочих веднага:

— Госпожо! Ако Северен Жувенел ме намери тук, аз незабавно ще избягам другаде... Да, въпреки вашата доброта, въпреки вашата обич, въпреки уважението, което ми вдъхвате...

— Тогава, мила, всичко е наред — заяви госпожа Клерживр. — Намирам приключението забавно и за вас, и за мен, при това аз съм благодетелстваната... А сега се пригответе, защото ще отидем на гости. Но не забравяйте да се готвите и за път, Фридолин! Помислете, след няколко дни заминаваме!

Заминаваме... Наистина започвам да изпитвам известна радост при мисълта, че ще заминем, че ще се отдалечим отук. Тази промяна ми харесва. Обичам изненадите, винаги съм мечтала да пътувам... А там ще забравя и неприятните си грижи, ще се наслаждавам и радвам само на слънцето и на цветята...

Щом зърнах в стаята си чудния букет, си помислих, както първия път: „Бих искала да не знам откъде идват тези цветя...“

После внезапно ми хрумна една смешна, глупава мисъл: Без съмнение розите бяха от Лео Гослен, но тези скъпи, приказни цветя... не са ли те от Фелисиен Шантрев?

Мутие, 10 май

От „приятеля, когото не познавам“, получих още едно писмо, малко тъжно писмо, с което се оплаква от моето мълчание. „Нима не искате да ми пишете вече?... Никога вече?“

Тези поети!... Като че не живеят на земята! Много естествено, че не искам вече да му пиша...

Какво бихте мислили вие, Северен, за една подобна кореспонденция, за такава размяна на писма, в които се говори за поезия и любов?... Няма ли да останете неприятно изненадан, няма ли този път с право да ме обвините в кокетство, ако продължа тази игра?

Не, не, драги непознати приятелю, скоро аз ще бъда далеч оттук! И ако вие ми пишете, писмата ви едва ли ще ме намерят... защото не допускам, че ще можете да ме откриете.

ТРЕТА ЧАСТ

I

Кастаньола, 19 май

Обичам езерото на Лугано, тихото и засмяно Черезио, обичам сините му води, меките извивки на бреговете му, планините, зеленината на кестеновите дървета, пъстроцветно боядисаните къщи на селищата, нивите, лозята, чистотата на небето.

Всичко тук е толкова ново за мен, Северен, че не мога да се нагледам, не мога да се нарадвам на всяка дреболия, която се мерне пред очите ми!

Кастаньола, 20 май

Вилата на Монтантрэн, вила „Джоконда“, е малък разкошен дворец с балкони, външни стълби, порти! Паркът, разположен на тераси, се простира на хълма, издигащ се над езерото. Цялата растителност на местността може да се открие там... За мен той е като приказен кът!

Не се уморявам да бродя из него и понякога просто се откъсвам от действителността.

Толкова съм свободна, а не мога да намеря време да пиша в дневника си... По-скоро не ми се ще да пиша, защото не намирам думи да изразя това, което чувствавам, Северен...

Кастаньола, 21 май

Семейство Монтантрэн — господинът, госпожата и двете дъщери на двадесет и две и двадесет години — са много любезни и живи хора.

Животът в техния дом е разнообразен, променлив, интересен... Впрочем, „в техния дом“ не е точен израз, защото ние сме винаги навън... Те ни показват местността с най-голямо усърдие, но не ни оставят много време да огледаме всяка новост, така че понякога започва да ми се вие свят.

Госпожа Клерживр понася чудесно лудешките разходки с автомобил и с моторница.

Цял ден сме на път, а вечерта се събираме на масата не по-малко от двадесет и пет души. След вечерята се играе бридж, танцува се, правят се чудесни разходки из градината и се флиртува.

Аз не флиртувам, Северен... И все пак, ако исках, Северен, у Монтантрен има млади господа, които с удоволствие биха ме ухажвали... Но и сега, въпреки нежеланието ми, те ме ухажват по мъничко.

Северен, струва ми се, че им харесвам, въпреки че съм червенокоса и дребна... Изглежда, въпреки всичко, аз не съм грозна.

Но на вас това ви е съвсем безразлично!

Времето е топло... До обонянието ми достига смесен парфюм, в който долавям сладникавото ухание на жасмин, пиперливия мирис на карамфилите, силния аромат на туберозите. Обзема ме необичайна леност...

Кастаньола, 26 май

Виждам наведнъж твърде много неща, за да мога да ги опиша и да запазя ясни впечатления от тях.

Пътюм споменавам за излета до връх Сан Салватор, задължителен за всеки посетител на местността. Удаде ни се възможност отново да се насладим на прекрасни гледки. На връщане пихме пенливо вино в живописна кръчмичка, чиито хладни изби са издълбани в самата планина.

Бяхме и в селото Гандрия, намира се на същия бряг, където амфитеатрално е разположено и селцето Кастаньола. До него извежда стръмна и лъкатушна пътека. Странно хрумване да основеш селище на такова място.

Бих могла да пиша и за Мендризио, и за Вал Солда...

II

Фелисиен Шантрев е в Лугано... Видях го! Почти съм убедена, че го видях...

Това се случи вчера, в черквата „Сент Мари дезанж“, където бях влязла сама, докато госпожа Клерживр и по-голямата госпожица Монтантрен продължаваха да правят покупки и да се разхождат из града.

Бях решила да разгледам на спокойствие черквата и чудните ѝ фрески. Както стоях унесена и загледана в един образ на Мадоната, почувствувах внезапно нечие близко присъствие... Някой стоеше до мен и също съзерцаваше фреската.

Беше млад строен мъж в елегантни спортни дрехи. Ако се съдеше по помещената във вестника снимка, мъжът твърде много приличаше на автора на „Огледала“. Дори можеше да се каже, че е самият той...

Действителността потвърждаваше това, което се отгатваше по портрета. Фелисиен Шантрев беше висок човек, слаб, но здрав на вид. Косите му бяха тъмнокестеняви, чертите на лицето правилни, без да има по тях нищо особено. Кожата му беше обгоряла от слънцето, вероятно от скорошни излети в планината.

Но очите му бяха невидими. Тъмни широки очила с кокалени рамки ги скриваха напълно.

А лице без очи е лице без израз... В такъв случай то получава цялото си изражение от устата. Но сега тази уста стоеше съвършено спокойна, пък и аз не посмях да се загледам повече в нейните очертания...

Изобщо не успях да огледам напълно Фелисиен Шантрев... Но дали той ме гледаше?... Да, сигурна съм.

Гледаше ме, докато гледах фреската... Продължи да ме гледа и след това. Тъмните стъкла се обръщаха едва забележимо към мен и ме следваха... За миг почувствувах живия поглед, който минаваше през тях и ме докосваше...

Но щом забеляза, че съм доловила погледа му, Фелисиен Шантрев се престори, че е погълнат от съзерцанието на фреската.

Смешно! Писах на този чужд човек и той обикна писмата ми... Обикна, струва ми се, малко и образа, който си бе съставил за мен според писмата... И ето сега, когато съм съвсем близо до него, моята личност привлече вниманието му. Не зная защо, може би защото съм толкова червенокоса или защото сме само двамата в черквата. А той не знае, че аз съм „непознатата“! За него аз съм една обикновена гостенка на Лугано... Нищо не му подсказва, че аз съм онази девойка, онази възторжена Фридолин, която вероятно бе желал да види...

Без снимката от вестника, която приятелката на госпожа Клерживр ми бе дала, никога нямаше да допусна, че няколко мига съм се наслаждавала едновременно на образа на Божията майка и на поета, чиято творба ме бе пленила тъй силно... На мъжа, чиито стихове и писма сякаш са нашепвани от вашия глас, Северен!

Един ден, в Мутие, си мислех: Писмата на Фелисиен Шантрев не ще ме намерят там, където отивам... А ето че сега самият Фелисиен Шантрев се бе озовал в Лугано!

Известно време останах в черквата, като се разхождах безцелно насам-натам. После излязох.

Когато миг по-късно се обърнах назад, видях, че Фелисиен Шантрев ме следваше по залятата в слънце улица.

III

Кастаньола, 30 май

Утре ще видя езерото Комо, утре по пладне ще бъда в Белладжо в Италия.

Пак Фелисиен Шантрев! Този път в Белладжо!

Сега той знае, че аз съм Фридолин Десли... Ние бяхме представени официално един на друг и дори разговаряхме.

Колко странно и объркващо е всичко това! Има моменти, в които ми се струва, че сънувам или съм будна, но съм жертва на халюцинации...

Прекосявахме голямото преддверие на вила „Сербеллони“ — понастоящем превърната в хотел, — за да отидем да обядваме. Имаше много посетители. Ние самите, четиримата Монтантрен, една съпругеска двойка на средна възраст, госпожа Клерживр и аз, представлявахме доста внушителна група... Изведнъж господин Монтантрен се отдели от нас, спусна се към другия край на залата и възкликна радостно към млад мъж, който говореше с двама господата... И в миг аз познах човека от черквата в Лугано...

— Я гледай! — провикна се Гледис Монтантрен. — Татко ни води Фелисиен Шантрев!

— Автора на „Огледала“? — изненадах се аз, като си придадох безразличен вид. — Познавате ли го, госпожице?

— Да, малко... Срещаме го тази зима два-три пъти у наши приятели... Той е чудесен събеседник, когато пожелае, защото, изглежда, невинаги си прави този труд.

Господин Монтантрен се върна при нас заедно със своя пленник и сред шума на подхвърлените думи, на смеховете и на възклицанията той представи новодошлия на госпожа Клерживр и на мен, защото ние единствени не го познавахме.

— Нашият известен поет, Клерживр, автор на „Огледала“... госпожа Клерживр, госпожица Фридолин Десли...

Фелисиен Шантрев се поклони пред госпожа Клерживр, която му протегна ръка. После дойде моят ред...

Стори ми се, че на устните на Фелисиен Шантрев играеше лека, едва забележима усмивка... Може би това беше само игра на въображението, защото никой не забеляза нищо... Никой не изпита това вълнение и смайване, което изпитах аз, когато сред настъпилата за миг тишина чух гласа на Фелисиен Шантрев...

Зная добре, че въображението ми ме бе подготвило за подобно нещо... Трябва да си призная, че дори го очаквах! И все пак...

О, Северен, представете си — чух изведнъж вашия глас, дълбок и приятен, гласа, който ми нашепваше поемите от „Огледала“.

Не бяхте ли вие пред мен? Фелисиен Шантрев може би не говори съвсем като вас... Схванах го веднага щом той престана да се обръща към мен. В начина му на изразяване има лекота и непринуденост, които не познавах у вас. Освен това от думите на Фелисиен Шантрев лъха увереността, която имат преуспелите и ценени мъже... Той е сдържан, но не е стеснителен като вас...

Този елегантен мъж, който се усмихваше, докато говореше с Гледис Монтантрен, и по облеклото, и по държането си, а вероятно и по живота и характера си е съвсем различен от вас, Северен... Но има вашия глас или поне аз му го приписвам в мечтите си.

Когато той се отдалечи, за да се върне при господата, които бе напуснал преди малко, още не бе чул моя глас... Но ние трябваше да се срещнем пак!

Палещите лъчи на слънцето изплашиха Монтантрен и гостите им. След като се наобядвахме, аз се запътих към най-високата тераса на градината и замаяна от силната горещина, седнах на една пейка, тъкмо при завоя на постланата с пясък алея... Можех да се изкача и понагоре, откъдето гледката щеше да бъде по-просторна, но тук мястото беше по-сенчесто.

Пред очите ми се простираше синьото езеро, планините, над които трептеше ведрото небе. Светлината беше толкова ярка, че за миг заслепи очите ми и ги прикрих с ръка.

Тогава, Северен, вашият глас ми каза:

— Днес като че всичко е прекалено хубаво и прекалено слънчево, нали, госпожице?... Човешките очи не могат да издържат на тази гледка!...

Като се изправих бързо, видях пред себе си Фелисиен Шантрев... Струва ми се, че му отговорих. Той също каза още няколко

думи за великолепието на деня.

След това настъпи мълчание, в което авторът на „Огледала“ изглеждаше погълнат от движенията на една малка бяла лодка, която се плъзгаше по езерото, идвайки от Каденабия...

После, без никакви заобикалки, той ме запитва полугласно:

— Защо не пожелайте да ми пишете?

Бях възвърнала напълно хладнокръвието си, поне привидно.

— Но — отвърнах аз, като му отправих усмивка, която смятах за малко надменна, — аз ви писах, господине, за да ви говоря за вашата стихосбирка, и понеже поемите ви ми бяха харесали твърде много, не се въздържах да излея възторга си. Но вече казах всичко, което имах да ви казвам... Затова не виждам защо трябваше да ви пиша трети път?

Сметнах, че с това обяснение поставих отношенията ни на съвсем ясна основа и можех спокойно да продължа разговора, който, да си призная, ме забавляваше.

На свой ред Фелисиен Шантрев се усмихна:

— Тогава... ако издам нова книга?

— И ако тази нова книга ми хареса толкова, колкото първата — което би било малко трудно, — тогава може би ще ви пиша отново...

Той прошепна:

— Вие вникнахте в книгата ми така, както никой друг. Макар че с нея, не зная защо, се занимаваха толкова много хора...

— Както никой друг! — възкликнах аз недоверчиво. — Все пак струва ми се, има една личност...

Изчервих се и млъкнах.

— Една личност?... Коя? — настоя той.

— Е, добре — признах смутена, — мислех за тази — личност, за която... наемките в книгата си. Мислех за жената, която вие обичате.

— Жената, която обичам, не ме обича...

— О, съжалявам! — възкликнах аз. — Това е тъжно!... И вие трябва да страдате много, въпреки че...

— Въпреки че?

— Да... въпреки че сте поет.

— Ах, да не би да мислите, че поетите са безчувствени към душевните терзания?

— Не, но си представям, не зная защо, че в техните страдания трябва винаги да има по малко литература.

Гласът му се бе леко променил, когато ми отговори:

— Мамите се, госпожице... И поетите страдат като другите хора, а може би и повече!

Запътих се към края на алеята и погледнах към езерото.

Наведох се леко напред... Смокинови дървета бяха насадени по стръмнината и преплитаха клоните си. Между тяхната зеленина погледът ми падаше право надолу към синята пропаст.

Като ме видя, Фелисиен Шантрев трепна:

— Не се навеждайте така...

— О — отвърнах аз, — лесно не се замайвам.

— Щастлива сте — забеляза той.

Беше се приближил до мен и също гледаше надолу към ярката синева на езерото, която се открояваше тук-там между клоните на смокиновите дървета.

Отгатвах, че е малко нервен, напрегнат, готов да ме задържи при първото непредпазливо движение... Изпитвах особено чувство, в което се примесваше смътно удоволствие да предизвиквам някого...

— Още едно огледало! — забеляза Фелисиен Шантрев.

— В него се отразяват само светлината и небето — казах аз. — То е твърде ослепително за човешките очи...-Ето на, не мога да го гледам.

— Затова пък съзерцавахте дълго образа на Божията майка в черквата в Лугано — прошепна той, като показва, че не умее много ловко да променя темите. В този миг възкликнах неволно:

— О, колко странно е, че... Той довърши мисълта ми:

— Че се срещнахме така, нали? Не ми се вижда странно!... Има видения, които не изненадват, защото човек винаги ги е очаквал...

— Не е възможно да сте ме очаквали, та вие никога не сте ме виждали и не знаехте нищо за мен.

— И все пак ви очаквах... Дори смятам, че веднага ви познах...

— О! — възкликнах аз, ядосана от преструвките му, характерни за един поет. — Моля ви, само не ми казвайте, че сте имали за мен представа, която е съвсем близка до действителността...

— Но да, уверявам ви, че е така... Представата ми за вас отговаря напълно на действителността...

— Не вярвам, господине... и ще ви бъда благодарна, ако престанете да ми говорите наивни приказки...

Фелисиен Шантрев ме гледаше, но аз не виждах очите му, защото и сега те бяха скрити зад тъмните очила.

— Болни ли са очите ви, та никога, дори и на сянка, не си сваляте очилата? — запитах, съзнавайки, че въпросът ми е доста предизвикателен.

— Болни — не, но уморени... чувствителни... Острата светлина ги дразни, затова никога не махам очилата.

— На слънце носят почти всички, но като ви види човек с тях и на сянка, не може да не се впечатли.

После направих няколко крачки и добавих сухо:

— Моля ви да ме извините... Госпожа Клерживр ще започне да се безпокои за мен, ако продължавам да се бавя...

Той кимна и отвърна:

— От това, което господин Монтантрен ми каза, заключих, че вероятно ще имам щастието да ви видя и в Комо, където се връщам тази вечер...

Поклатих неопределено глава и започнах да слизам по алеята с толкова явно намерение да вървя сама, че Фелисиен Шантрев не посмя да се изравни с мен и остана да крачи отзад.

Но действително той беше заедно с нас на кораба, който ни отнасяше към Комо — последното място, където щяхме да спираме.

Любезно, като стар познавач на местността, той обърна вниманието ни на красотите на езерото, а после и на Комо с неговата хубава мраморна катедрала и старата черква „Сан Феделе“, която преди е била езически храм.

Не даваше вид, че го интересува моята скромна личност. Обясняваше, без да се обръща към мен. Все пак, мога да го призная, без да бъда обвинена в суетно кокетство, чувствувах се непрекъснато следена и наблюдавана от неговия поглед и мисъл. Чувствувах, че за него моето присъствие е по-важно, отколкото присъствието на всички други, дори и това на Гледис — толкова хубава и толкова уверена в своята хубост.

Какво имаше в мен, което го интересуваше или му харесваше до такава степен?... Аз съм извън неговия живот и кариера. Та той обича друга жена... О, тези поети!

Двата автомобила ни очакваха в Комо, за да ни върнат в Лугано. Когато тръгнахме, господин Монтантрен благодари прекалено горещо

на Фелисиен Шантрев:

— Не забравяйте вила „Джоконда“, когато наминете към нашия край... Ще се радваме да ви видим отново между нас!

Бях уморена, объркана, дори ядосана.

Когато се върнахме в Лугано, бях склонна да разкажа всичко на госпожа Клерживр, но не зная какво ме спря да го сторя... Пък и какво ли бих казала?

Не след дълго ние ще бъдем далеч оттук. Сред спокойствието на Мутие въображението ми ще се усмири... За нещастие там ще трябва да прекарам няколко дни сама, защото госпожа Клерживр ще посети сестра си в Париж.

Тя ми говори за този, когото нарича „моя“ поет. Намира го очарователен. Вчера ми каза:

— Знаете ли, вашият поет се връща в Париж със същия влак, с който ще пътуваме ние... Той дори ми предложи да бъде на мое разположение и естествено, ако имам нужда, ще се възползувам от услугите му... Много е неприятно да пътуваш без мъж!

И таз добра! Млъкнах, защото нямаше какво да кажа, но не можех да не се питам: „Защо се намесваше този човек в живота ми?“

Северен, аз съм сама и съвсем беззащитна в този голям свят...

IV

Кастаньола, 4 юни

Утре заминаваме... О, бих искала вече да съм се завърнала в нашия тих край!

Тук започва да става много горещо, диша се трудно.

Онзи ден Фелисиен Шантрев вечеря във вила „Джоконда“. Мястото му на масата беше доста далеч от моето. Чувах гласа му само когато се намесваше в общия разговор, но той не ми напомняше гласа на Северен.

Мислех си: „Излъгала съм се...“

Говореше се за политика, за театър, за литература и за хора, които не познавах. При някоя дума всички започваха да се смеят и да възкликват едновременно, без да можех да разбера какво особено и смешно имаше в тази дума.

От време на време хвърлях поглед към Фелисиен Шантрев. Той ми се мярваше елегантен и изискан във вечерното си облекло, обърнат ту към едната, ту към другата от сътрапезничките си.

Очевидно за Монтантрен авторът на „Огледала“ е човекът, когото търсят, разпитват и слушат с удоволствие. В този дом той е приет с гордост. По-късно неговите думи и мнение ще бъдат повтаряни тук и там, а той самият ще бъде сочен като близък приятел... При това, изглежда, тази зараждаща се популярност е приятна на Фелисиен Шантрев. Той говори самоуверено, леко, блестящо, сякаш слуша сам себе си, за да се увери каква е реакцията на слушателите му.

След вечерята гостите на Монтантрен, тази вечер доста многобройни, се пръснаха на всички страни — едни към билиардната зала, други по терасите, трети из градината.

Пожелал да остана сама. Понякога самотата беше облекчение за мен в тази среда, където бях приета любезно и мило, но където нямаше никакви лични приятели и често се чувствавах неудобно.

Скоро се озовах в най-долния край на градината, на една висока тераса, която се намираще над самото езеро. Нощта бе настъпила. Една

синя безлунна нощ, тъмна и все пак прозрачна, защото дори и отгатык езерото се долавяха очертанята на планините.

Поради липсата на лунна светлина звездите блестяха особено силно на тъмносиньото небе и трепкаха като очи.

Около мен дърветата и цветята се губеха в тъмнината, но от мрака се разнасяше силно упоително ухание.

Бях се навела над каменната ограда. Жасмините и портокалите в подножието на терасата бяха обсипани с цвят.

Долових в тишината ясният шум на водата. Отдалеч, някъде откъм езерото, долетя песен на италиански...

Някой дойде и се облегна близо до мен. Не реагирах, помислих си, че не съм забелязана и че този, който бе дошъл, сигурно търсеше като мен уханната свежест и самотата на градината и щеше да се отдалечи веднага щом ме види...

Но той остана и ми заговори...

И отново чух вашия глас, Северен!

— Каква хубава спокойна нощ! Чудесна страна... Не ви ли е мъчно, че трябва да я напуснете, госпожице?

— Обичам много и Мутие льо Нобл и съм доволна, че ще се върна там — отвърнах, без да се мъча да намеря някакъв по-особен отговор.

— Да, съгласен съм, че Мутие е много хубаво и приятно градче, което е интересно за археолозите и хората на изкуството, но ми се струва, че за едно младо момиче животът там не...

— Животът, който аз водя там, е тъкмо такъв, какъвто съм си избрала. Радвам се на пълно спокойствие и сигурност. При това, без да съм човек на изкуството и без да разбирам нещо от археология, обичам старинните къщи на това малко градче. Те ми вдъхват доверие. В старостта им има нещо приятно и усмихнато, както в старостта на госпожа Клерживр. И освен това Мутие е толкова малък, че в него няма нито една улица, където да не прониква свежият въздух от близките планини. Там никога не скучая... Чета, разхождам се, ходя на гости, плета, шия, мисля и дори — добавих закачливо — и дори... имам един обожател.

— О! — прошепна поетът, леко изненадан.

— Да, наистина... един верен и сдържан обожател, който ме вижда само в черква и на разходка, както в старите разкази и балади, и

който всичко на всичко ми е писал само едно писмо, на което не съм и отговорила... Но той ми изпрати цветя за моя празник, чиято дата е могла да му бъде подсказана само от сърцето му.

— Това наистина е прекрасно!... Но цветята не бяха ли придружени с картичката му?

Стори ми се, че долових в гласа на Фелисиен Шантрев съвсем лека ирония.

— О, не, разбира се, ако беше така, нямаше да ги приема. Впрочем приех ли ги? Не, аз само ги прибрах, защото те щяха да умрат, ако останеха да стоят, закачени на решетката на моя прозорец. Да изпратиш цветя на тази, която обичаш, и да не издадеш името си, за да направиш благодарностите невъзможни — не е ли това връх на изтънчеността? Да създадеш радост и да се откажеш предварително от всяка благодарност — не е ли това истинско великодушие?

— О, не — забеляза Фелисиен Шантрев. — Връх на великодушието в подобен случай би било не да изпратиш цветя без картичката си, а например да слушаш как приписват на друг твоя безименен дар и да мълчиш, да не казваш нито дума, за да изтъкнеш заслугата си. Хубав ли беше букетът? Имаше ли в него туберози?

— Защо ме питате тъкмо за тях?

— Защото тъкмо тази вечер носехте туберози на корсажа си. От това заключих, че ги обичате... Може би вашият мълчалив обожател е отгатнал предпочитанието ви.

— Във всеки случай и вие не сте лишен от способността да отгатвате... Действително в букета имаше и туберози...

В същото време започнах да се питам с известно безпокойство дали Фелисиен Шантрев нямаше да ми признае, че букетът за рождения ми ден беше от него... Впрочем аз вече бях почти сигурна в това.

Очаквах със страх признанието. Със страх и с особено чувство на предизвикателство...

Но Фелисиен Шантрев млъкна. Дълбоката тишина ни обгърна. Гласът, който се носеше над езерото, се чу някъде съвсем близо до брега, може би долу, в подножието на градината, и се издигна до нас звучен и топъл...

А в това време мислех за вас, Северен. Защо не бяхте до мен в тази тиха синя нощ? Защо не бяхте на мястото на този чужд за мене

човек? Тогава щях да се приближа до вас, да облегна глава на вашето рамо и ръка в ръка, ние щяхме да стоим унесени, опиянени от нощта и от нас самите... И така, без да разменим нито дума, може би щяхме да се разберем по-добре и по-искрено щяхме да се обичаме...

Мислех си за вас, Северен... И усетих, че в прозрачната тъмнина погледът на Фелисиен Шантрев се обърна към мен.

— Бих искал — прошепна авторът на „Огледала“ — внезапно от някоя звезда да падне лъч и да ви обгърне със светлина... вас, само вас, всичко друго да остане в мрак. Тогава бих искал да видя очите ви, устата, огнените коси — и никога да не ги забравя...

Фелисиен Шантрев говореше тихо и чудото се повтаряше.

Този глас, ах, този глас!...

Не беше ли това някакъв странен сън, Северен! Тъкмо си пожелах да бъдете до мен и ето в мрака се разнесе вашият глас...

Бих искала да кажа на някой, който ви познава: „Чуйте гласа на този човек... Сравнете го... Не ви ли се струва, че чувате гласа на Северен Жувенел, моя съпруг?“ Но всъщност дали си спомням добре гласа ви? Толкова малко съм го чувала, Северен!... Толкова малко познавам и вас!... Понякога ми се струва, че имам от вас съвсем смътен и изтрит спомен, който избледнява все повече и повече... Може би само аз долавям тази несъществуваща прилика...

Изведнъж необясним гняв ме обхвана срещу Фелисиен Шантрев... Ненавиждах го, задето имаше вашия глас, задето ми напомняше за вас... Ненавиждах го и за това, което беше самият той.

— Продължавате ли да обичате тази неблагодарна жена, която не ви обича? — запитах внезапно.

Той прошепна:

— Да, все още я обичам.

— Струва ми се, че когато човек обича искрено една жена, с любов, която заслужава да бъде споделена, не би изпитвал никакво удоволствие да гледа другите жени...

— О, да, човек не намира никакво удоволствие, това е вярно. Много по-вярно, отколкото вие мислите... и отколкото мислех аз самият.

— Тогава се учудвам — отвърнах иронично, — че желаете някой чародеен лъч да ме освети, за да ме видите по-добре в нощта... При това струва ми се, че през деня, когато лъчите са в изобилие, вие ме

гледахте достатъчно. И наистина, освен ако между мен и тази черноока жена не съществува удивителна прилика, намирам, че вие я обичате по доста особен начин!

Отгатнах, че той се усмихва.

— Знаете ли, и този път едва ли подозирате, че казвате самата истина... Приликата между вас и тази, която обичам, е изумителна!

— И тя ли е червенокоса?

— И тя е червенокоса...

— И намирате ли, че това е хубаво?

— Не зная... Обожавам косите ѝ, техния цвят, тяхното ухание, едрите копринени вълни...

— И тя ли е ниска като мен?

— Да, не е по-висока от вас.

— И не намирате ли, че това е грозно? Той се засмя.

— Не, разбира се, тъкмо това ми харесва... От нейното малко и крехко тяло се излъчва особена сладост... Тя сякаш принадлежи към някаква друга, изтънчена раса, сякаш е шедьовър на природата. Струва ми се, че обичам някоя фея...

— Тази лоша жена е много щастлива! — възкликнах аз.

— Щастлива, защо?

— Щастлива... задето я описвате с толкова нежни изрази.

Не зная защо, но като че ревнувах... Мислех си, Северен, че вие никога не сте ми казвали такива думи и че бих била щастлива да ги чуя от вашата уста.

— Но защо — подзе Фелисиен Шантрив — наричате личността, за която говорим, „тази лоша жена“?

— Не зная... — отвърнах стеснително. — Наричам я така, защото, доколкото предполагам, тя не ви обича...

— Дори и да е така, в това няма нищо лошо. Любовта не е въпрос на воля.

— Може би тя обича друг? — подметнах аз.

— О, не казвайте това! — извика той.

— Нима никога не сте допускали тази възможност?

— Мислил съм... Това е нещо, за което мисля непрекъснато. Това е най-големият ми страх, а понякога и най-голямото ми отчаяние. Не, тя не е лоша... тя е добра, мила... тя е очарователно наивна като

децата. Но не ме обича, това е всичко... А трябваше да се постарая да я накарам да ме обикне!

— Но струва ми се, че... — започнах живо аз.

— Какво ви се струва... кажете? — настоя Фелисиен Шантрев.

Бях се изчервила, но той не можеше да ме види.

— Струва ми се — продължих храбро, — че все пак някой би могъл да ви обикне...

— Вие сте много мила... Благодаря ви! И друг път са ми казвали нещо подобно, но тези думи не са ми доставяли удоволствие.

— Искам да кажа — обясних аз, — че е вероятно вашата избраница да ви обикне... Естествено, ако не обича някого другико.

— Благодаря ви още веднъж... — повтори той подигравателно.

— Но може би и вие самият вече сте престанали да я обичате?

— Защо? От какво съдите за това?

— Може би — продължих — някоя висока тъмнокоса жена например ще ви накара да я забравите...

Той се засмя.

— Колко просто ви изглежда всичко! После продължи с променен глас:

— Не, не е лесно човек да престане да обича, Фридолин, особено когато е влюбен пламенно, дълбоко, с цялата си душа... И тази „лоша жена“, както вие я наричате, я обичам такава, каквата е. Все пак опитах се да я забравя, но не съм сигурен дали бях напълно искрен в тези си опити... Сега виждам, че никога не ще успея да изтръгна нейния образ от сърцето си, от живота, където тя, макар и съвсем малка, зае толкова голямо място... Обичам я безумно! За да бъда обичан от нея, за да я притежавам, — нищо не би ме спряло... Способен съм на всичко, дори и на безкрайно търпение... О, ако знаете, Фридолин, как я обичам и колко ще сме щастливи, ако и тя ме обикнеше! Ще я водя из най-хубавите и приказни страни на света, ще ѝ свия най-топлото гнездо в моята родна къща! Тя ще бъде само моя и аз ще ѝ дам цялото щастие, което човек може да постигне на този свят... О, аз ще я чакам! Ще бъда неин господар и ще правя всичко, каквото тя пожелае... Ще забравя миналото и бъдещето, всички стремежи, всички усилия и съжаления, щом моята глава се опре до сърцето ѝ...

Той говореше, говореше съвсем тихо и почти каквото му хрумнеше.

Мълчах и желяех да продължи да говори. Без съмнение думите, които той изричаше, хиляди и хиляди мъже ги бяха произнесли преди него, хиляди жени ги бяха слушали...

Но аз ги чувах за първи път... И това, което Фелисиен Шантрев говореше за една друга жена, ми се струваше, че вие ми го казвате, Северен... Гласът ви ме очароваше, защото това беше вашият глас... Той ме люлееше и милваше... Струваше ми се, че изживявам някакъв странен сън. Но изведнъж ръцете ви ме обгърнаха, Северен, топлите ви устни се докоснаха до затворените ми очи и после се спряха на моите устни... Бях изцяло замаяна...

Но изведнъж ми се стори, че падам от много високо и се опомних... С истински ужас се отскубнах от прегръдките на Фелисиен Шантрев и грубо извиках:

— Оставете ме, оставете ме... Вие сте отвратителен!

Той веднага се извини:

— О, не казвайте, че съм ви отвратителен, Фридолин, вие не знаете... Ако знаехте, ако можехте да отгатнете... О, моя малка любима, оставете ме да ви кажа...

Но аз не желяех да слушам повече.

— Моля ви, нито дума! — възкликнах аз. — Ако вие наистина ме вземате за другата, трябва да ви предупредя, че отидохте твърде далеч... А ако пък се обръщате към мен, знайте, че аз не съм свободна.

Тутакси той запита с безпокойство:

— Не сте свободна... Не разполагате с живота или със сърцето си?

— Със сърцето си! — отвърнах. И избягах.

Питам се дали наистина приличам на онази лоша жена или...

Но не, сигурна съм, че това не е вярно! Сигурна съм, че не й приличам ни най-малко... и че този прекалено разглезен поет се подиграва с невежото момиче, което бе харесало стиховете му и бе извършило глупостта да му пише...

Няколко минути след тази глупава сцена в градината всички гости на Монтантрэн се събраха на терасите, които сега бяха осветени от силна и прозрачна, почти дневна светлина.

Поднесоха прекрасни плодове, сладоледи и други лакомства с особени имена.

Млади италиански момичета пяха местни песни, а една от гостенките, известна артистка, рецитира „Неспокойна любов“ от Фелисиен Шантрев... Поемата бе изпратена с бурни ръкопляскания, които се отнасяха еднакво и до артистката, и до автора. Той самият стоеше настрана и по лицето му се четеше досада.

Скрита в един ъгъл, където не можеха да ме забележат, аз се стараех всячески да прикрия бликналите в очите ми сълзи. Тези непознати стихове ме бяха развълнували. Те не отстъпваха на най-добрите поеми от стихосбирката, която познавах...

Не обичам Фелисиен Шантрев, сигурна съм, че не го обичам! Защо тогава сърцето ми е тъй смутено?

V

Във влака между Флюелен и Люцерн

Влакът се носи напред... Сами сме.

Настанила главата си в ъгъла на купето, уморената госпожа Клерживр дреме. Аз също се чувствавам малко уморена, но взех писалката и се залових да изпълвам страниците на моя дневник. Пиша на коленете си. Една пътна чанта ми служи за масичка. Естествено повечето време от пътуването прекарвам с очи, обърнати към прозореца. Времето е хубаво и ясно. Всичко блести под слънцето... Но понякога се унасям в мислите си, затварям очи и си спомням за устните, които ме целуваха. И потръпвам неволно.

Ужасно е! Сега, когато мисля за целувки, ще трябва винаги да мисля за целувките на този човек, Северен, понеже никога не съм получавала други...

А как бих искала да си спомням за ваша целувка, Северен...

Фелисиен Шантрев прекарва почти цялото време в коридора на влака, но досега нито веднъж не се е осмелил да ме заговори. Впрочем как би могъл да ме заговори, когато не показваше с нищо, че ме е забелязал.

Понякога поглеждам крадешком към него и се питам: „Дали ме е видял?“ Скоро обаче разбрах, че ме е видял.

Когато стоях в коридора и гледах през прозореца, до мен се настани дебел пътник. За нещастие той съвсем не прояви същата сдържаност, която проявяваше авторът на „Огледала“. Непрекъснато ми задаваше въпроси, искаше да узнае мнението ми за това или онова. И докато неохотно отговарях, той се възползува да се намести до прозореца и почти да ме изтика оттам.

Понеже близостта на този дебел господин не ми беше особено приятна, готвех се да се прибера в купето, когато чух хладния глас на Фелисиен Шантрев:

— Господине, струва ми се, че пречите на госпожицата...

Непознатият ядосано се обърна, но щом зърна тъмните очила, сметна за по-благоразумно да се оттегли.

— Извинете, госпожице — каза той, обръщайки се към мен.

И се отдалечи на почтително разстояние, а в това време Фелисиен Шантрев насочи отново вниманието си къмменящите се гледки.

Сякаш пряко волята си, изпитах благодарност към него. Но, Северен, не е ли ваш дълг да бдите над собствената си жена?

Северен, мислите ли понякога за мен?... Има ли такива моменти в живота ви? Аз... аз не искам никога вече да мисля за вас.

Влакът се носи напред... Виждат се първите къщи на Люцерн.

Във влака, полунощ, между Везул и Париж

Отново се залавям за дневника си под светлината, която пада от лампата и едва осветява купето.

Лампата е забулена, за да може госпожа Клерживр да спи спокойно.

Аз не мога да спя... Както и да седна, както и да застана, все не ми е удобно. Ту ми е много горещо, ту ми е студено... Чувствувам тялото си вцепенено и душата си объркана... Опитах се да чета, но се уморих, без да успея да се разсея. Изглежда, че нервите ми са разстроени.

Преди малко, само за да се раздвижа, излязох в коридора. Облегнат на вратата на своето купе, Фелисиен Шантрев стоеше неподвижен и пушеше. Дали и той като мен не можеше да спи?

Ядосах се, че се натъкнах пак на него. Изпитвах неприятно чувство, като стоях сама с него в полумрака. Но и не исках в никакъв случай да покажа, че съм смутена или уплашена от присъствието му.

Опряла чело на стъклото, известно време гледах навън в мрака и се вслушвах в еднообразното потракване на препускащия влак.

След това, безшумно, както бях излязла, тръгнах към купето си, без неподвижният и безмълвен пътник да ме забележи. Но внезапно той хвърли цигарата си през прозореца и се обърна към мен:

— Госпожице, моля ви... — прошепна той. Толкова се изненадах, че веднага спрях. За миг Фелисиен Шантрев се озова до мен.

— Много, много съжалявам, задето ви оскърбих така... Бихте ли могли да ми простите? — помоли той. — Само това исках да ви кажа... Ще ме изслушате, нали?

— Да — отвърнах съвсем тихо.

Стояхме отново до прозореца. И двамата гледахме навън в нощта...

— Бях луд... Вие можехте да се усъмните в уважението, което храня към вас, а то е дълбоко... Но онзи ден главата ми съвсем се беше замаяла... Сега вече съм се опомнил напълно и ви моля да ме извините...

Смиреното му изражение едновременно ме вълнуваше и забавляваше.

— О, как изглеждате! На човек да му стане жално... — възкликнах спонтанно.

Той се усмихна.

— Тогава, след като виждате колко дълбоко и искрено се разкайвам и понеже случаят направи от нас спътници, ще ми позволите ли да ви бъда един голям и разумен приятел, който да се грижи за вас и дори малко да ви покровителства до края на пътуването?

Говореше с такава сърдечност и откровеност, че не можах да не изпитам разположение към него.

— Да, това позволявам... — съгласих се.

Бавно, този път без да иска разрешение, той взе ръката ми и я целуна.

— Горката ми малка приятелка! — каза. — Как треперите! Много сте нервна...

Не намерих смелост да се разсъдя. Наистина в държането му към мен прозираше обичта и добротата на по-голям брат... Изпитвах особена наслада, чувствувайки се обградена с грижи и внимание... Може би слабостта ми несъзнателно търсеше покровителството на тази спокойна сила?

Без да казвам нищо повече, се прибрах в купето, където добрата госпожа Клерживр продължаваше блажено да спи.

Питам се дали моят „голям и разумен приятел“ все още стои до вратата на нашето купе с цигара в уста?... Питам се за какво може да мисли той, зареял поглед в мрака. Дали за нови стихове... или за хубавото момиче, което прилича на фея?...

Питам се...

Нощите на път са дълги и тъжни, когато човек не спи.

* * *

Зазорява се... Всичко е залято от мека сивота. Само на хоризонта се появява по-ярка светлина. Въздухът, който нахлува през прозореца, е свеж, дори хладен. Почувствувах го да ме обгръща и потреперах. Бях отмаляла и потисната.

Бих искала вече да сме пристигнали... Скоро ще бъдем в Париж. Там ще остана само няколко часа, госпожа Клерживр ще посети сестра си в манастира „Сент Сесил“, а Фелисиен Шантрев ще се изгуби в безименната тълпа...

Париж, манастирът „Сент Сесил“, 6 юни

Госпожа Клерживр ме задържа в манастира „Сент Сесил“ до утре сутринта. Не иска да тръгна отново на път, без да съм си починала.

Ще спя в малка бяла стая, която прилича на килия.

Манастирът „Сент Сесил“ е просторен и със строг вид, но е заобиколен от хубава градина с много цветя и сенчести кътчета... Когато се разхожда из нея, човек има чувството, че се намира далеч от Париж.

Малкият параклис е чудесно убежище за всеки, който желае да отправи молитвите си към Бога.

Като видя колко съм заинтересована от новата среда, в която бях попаднала, госпожа Клерживр ме запита с усмивка дали монашеският живот не е започнал да ме привлича. Поклатих глава и отвърнах:

— Кой знае?

Но аз знам, знам много добре, че не съм създадена за отшелничество, а за радост, за здраве, за слънце. Все пак има мигове, когато започвам да се тревожа за бъдещето. „Какво ще стане с мен?... Как ще прекарам годините, които ми предстоят? Младостта ми е едно безполезно богатство... Приличам на скъперник, който крие съкровището си и не познава буйното опиянение от удоволствието да го пръска...“

С Фелисиен Шантрев се разделихме на гарата или по-скоро пред вратата на таксито, което бе извикал за нас. Той целуна ръката на госпожа Клерживр. И моята...

Обеща да ни посети в манастира „Сент Сесил“, но дотогава ще съм си заминала... за щастие!

Трябва да призная, че той се придържаше много строго към условията от нашата договореност. След обяснението в коридора на вагона, дори и да имах желание да му отправя укор, не можех да намеря повод.

Но през цялото време, докато трая пътуването, макар че той не даваше вид, че се занимава изключително с мен, чувствувах неговите непрестанни грижи. Отначало това ми беше приятно, но после започна да ме потиска, дори да ме тревожи...

Сега всичко това ми се струва просто невероятно.

Нима е възможно авторът на „Огледала“, цененият и търсен поет, да се е влюбил в малката Фридолин? Понякога съм склонна да го повярвам, но после започвам да се смея сама на себе си.

Дори и да ме обичаше, на какво можеше да се надява? Казах му, че не съм свободна и той като че разбра.

Да бъдеш обичана от Фелисиен Шантрев! Наистина подобна чест би завъртяла главите на много жени!...

При все това ни най-малко не съм поласкана. Чувствувам се само отегчена, смутена и разтревожена...

Струва ми се понякога, че изпитвам странна мъка. Или може би страх...

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

I

Мутие льо Нобл, 8 юни

Къщата на госпожа Клерживр ми изглежда необикновено голяма и празна, откакто живея в нея сама със старата Прюданс.

Сега аз съм домакинята!

Във всеки случай не мога да кажа, че скучая. Заниманията ми са многобройни и разнообразни. Госпожа Клерживр ме натовари да се занимавам с къщата и да бдя върху приготвянето на сладката и мармаладите, макар че Прюданс никога не е позволявала да ѝ се месят в работите и да я напътстват! Сметнах за по-благоразумно да слушам Прюданс и да взема скромно участие според силите си в летните приготвяния. Ще работя и от време на време ще хапвам от изпратените ми прясно набрани плодове. И ще вдъхвам приятното ухание на врящите сладка от ягоди, от френско грозде и от кайсии.

Искам също да подредя сметките на домакинството. Трябва да дошия и покривката, която госпожа Клерживр бе определила за един благотворителен базар.

Тази разпродажба ще се състои след два дни в една от градските градини. Всички съжаляват, задето госпожа Клерживр няма да присъства.

Главната уредничка, приятелка на госпожа Клерживр, ме помоли да бъда между „продавачките на цветя“... Беше ми неудобно, но трябваше да приема, а и възможно е да се позабавлявам... Това ще внесе известно разнообразие в самотата ми.

След няколко дни ще трябва да се срещна с госпожа Клерживр в Белакой, където Монтантрен желаят да им гостуваме още една седмица.

Милата ми стара приятелка е запленила тези скитници парижани. Те обичат да красят салоните си с нея, защото тя прилича на хубава стара скъпоценност, която, макар и вече демоде, привлича с чистотата на златото си и с изящната изработка. Що се отнася до госпожа Клерживр, тя се забавлява в тази съвсем нова за нея среда. Обича да наблюдава, да сравнява, да преценява и е благодарна на

актьорите, които несъзнателно я развличат с това занимателно представление.

Страхувам се само от едно: дали между гостите в Белакой няма да се случи и Фелисиен Шантрев?

Човек би помислил, че някакъв закачлив дух — или може би лошата фея Фридолин — се забавлява да го изпречва постоянно на пътя ми, докато аз горещо желая да не го срещам никога вече...

Мутие, 9 юни

На благотворителната разпродажба ще си сложа дългата рокля от светлосиня дантела. Светлосиният цвят стои добре на косите ми. Ще бъде много хубаво!...

Но защо е необходимо да бъда хубава? Заради кого?... И каква полза?

10 юни

Този следобед особено се проявих като продавачка на цветя, постигнах чудесни резултати и бях поздравена от комитета. Всички стари приятели на госпожа Клерживр се закичиха с по една роза от моята маса и не се поскъпиха щедро да ми я заплатят.

Под цъфналите липи, по меките поляни, при шума на разговорите и леките смехове всички се разхождаха насам-натам, правеха покупки, закусваха, флиртуваха и се забавляваха от все сърце... Но в същото време се посъбра солидна сума за бедните деца от Мутие льо Нобл. Възползувайки се от празненството, Лео Гослен, моят срамежлив обожател, си позволи да ме ухажва. Струва ми се, че няма повече от осемнадесет години. Той е рус, синеок и прилича на голямо сладко бебе с розови, обгорели от слънцето страни.

— О, госпожице, какви хубави рози! — възкликна Гослен. — Колко са свежи... И колко е хубава роклята ви! Приличате на една изящна миниатюра, която съм виждал у баба си.

Моят обожател е твърде наивен в комплиментите си.

— Бих искал тези бели рози... и онези там, пурпурните... Ах, и тези нежните, розови като плът. Те ви приличат... О, колко ми харесват!

Ръцете му бяха пълни с рози и той едва успяваше да ги държи, дори някои изпадаха около него на земята.

— Кому ще поднесете всичките тези цветя? — запитах аз.

— На вас, ако ми разрешите — прошепна той. — Кому бих могъл да предлага цветя, ако не на вас?

— Добре тогава, дайте ми ги, дайте и за бедните... Аз ще ги продам още веднъж и ще бъда много доволна!

Той изглеждаше възхитен.

— Вземете ги, госпожице... Невероятно щастлив съм! Той ми върна всичките рози, освен една-единствена — от тези, които ми приличаха — и я закичи на ревера си. Горкото момче! Много е мило.

Мутие, 11 юни

На прозореца ми тази сутрин имаше рози... Нов подарък от моя обожател! Цяла кошница светли нежни рози, от тези, които ми приличат — ако вярвам на думите на Лео Гослен. Този път цветята издаваха името на изпращача.

Бях решила да се покажа хладна и надменна, но не можех да се отнеса зле към тези клетки цветя. Затова взех розите, загърнах ги в папрат, поставих ги в добре затворена кошница и ги изпратих за олтара на една от черквите в Мутие.

12 юни

Малкият Лео, този невръстен хлапак, започва да става много смел. Изповяда ми любовта си!

Тихо и кротко, както обикновено. Казал на Прюданс, че баща му го изпраща по работа, свързана с благотворителната разпродажба. Прюданс без никакво колебание го въведе веднага в салона, където се намирах.

Носеше паричен дар, малко закъснял наистина. Във всеки случай причините, които изтъкваше, бяха лишени от всякаква яснота и поводът за посещението му ми се видя подозрителен.

— Не мога, след като веднъж разпродажбата е привършена, да приема този дар, господине... Обърнете се, моля ви, направо към касиерката или председателката на дружеството.

И понеже станах, за да се сбогувам, малкият изведнъж почервеня страшно под русата си грива и склочи ръце като послушно дете, което се готви да каже молитвата си:

— О, госпожице — замоли той, — не бъдете лоша към мен! Толкова отдавна аз... Тази зима не благоволихте да отговорите на моето писмо... Помислих, че сте се засегнали...

— Разбира се — отвърнах. — Засегната съм и днес...

Той ме прекъсна:

— Бъдете справедлива към моята любов! Признайте, че съм бил винаги послушен и сдържан и никога не съм ви досаждал с молбите си... Но колкото и да я премълчавах, моята любов ставаше по-силна.

После продължи по-решително:

— Много съм млад, госпожице, едва на осемнадесет години... Но ако искате да ме изчакате, ще бъда ваш съпруг.

Не можах да сдържа смеха си при мисълта за съпруг, по-млад от мен! В очите ми Лео е дете и не можех да намеря сили дори да се престоря на сърдита.

Моят смях го обиди.

— Вие не възприемате сериозно думите ми! — упрекна ме той.

— Не, не мога... Не мога да кажа, че не съм трогната, твърде трогната съм дори от вашите грижи, но вие сте толкова млад... пък и аз също съм толкова млада! И двамата сме деца... Помислете, мога да се омъжа само за съпруг, който е по-възрастен от мен! И освен туй вие съвсем не изглеждате така, както си представям моя мъж!

— А как си представяте вашия съпруг? — запита Лео Гослен ядосан. — Като старец ли?

— Не, разбира се, но като... като един млад мъж, по-висок от вас, не тъй рус, по-улегнал, със сериозни очи... почти черни, които ще стават сини, когато ми се усмихват. Представям си го като учен човек, който ще обича страшно много книгите... И ще бъде малко стеснителен... Ще се облича в тъмни дрехи и ще живее в една стара, много стара къща...

— Бухал!

Тази дума почти ме разнежи.

— Но... може би.

— Такава личност ще ви умори от скука, уверявам ви...

— Не вярвам.

Той ме погледна за миг и възкликна гневно:

— Ах, този мъж, когото описвате като ваш идеал — какъв идеал, Боже мой, — той съществува! Той съществува и вие го обичате...

Познавам по очите ви, че го обичате!

— Мамите се — отвърнах с достойнство. — И после, понастоящем не мисля ни най-малко за любов... Любовта е нещо, което опечалява и разочарова... Аз не обичам и не ще обичам никога! Ето защо...

— Какво?

— Ето защо, господин Лео, трябва да бъдете разумен, да престанете да ми пишете писма и да ми изпращате цветя.

— О, само един-единствен път!

— Само един път! — повторих и вдигнах заканително пръст като голяма сестра, която мъмри малкия си брат. — Но доколкото зная, най-малко два пъти!

— Госпожице, давам ви честната си дума, че съм си позволил да изпратя само един букет, и то онзи ден, веднага след разпродажбата. Уверявам ви, че е така!

Уверението му звучеше съвсем искрено. Не допусках, че можеше да ме лъже тъкмо сега.

— Вярвам ви, господин Лео, но тогава някой е извършил преди вас същата дързост... И знаете ли, това е крайно неприятно и обидно за мен!

Обожателят ми трябваше да изслуша цялата ми проповед. Той го стори, без да се разсърди. Смятам, че се разделихме като добри приятели.

Но каква загадка!

Вчерашният букет е бил от Лео Гослен. Хубавите бели цветя за рождения ми ден бяха от Фелисиен Шантрев... Добре!

Но тогава другия, първия букет от рози, кой можеше да го е изпратил? Щом той не беше от Лео, нито от Фелисиен Шантрев, защото по това време поетът дори и не подозираше за съществуването ми, нима се бе родил от снега?

Откъде идваше букетът от бели рози?

Мутие, 13 юни

Започнах да скучая. Разполагам с твърде много време, за да мисля, да пиша. Какво бих могла да поверя на дневника си?

Тази сутрин, чудейки се с какво да се развлека, се залових да приготвя багажа за Белакой. В отделна пътна чанта наредих вещите,

които госпожа Клерживр ме помоли да взема със себе си, когато щях да тръгна, за да се срещнем у Монтантрен. Тя ще отиде там направо от Париж. Предпочита да избегне ненужното отклонение до Мутие.

Изпитвам особено приятно чувство, когато докосвам тези вещи, пропити с лекия ирисов парфюм, който употребява госпожа Клерживр. Сгънах внимателно черната дантелена наметка, която ѝ стои чудесно. Наредих в една кутия хубавите бели къдри, които госпожа Клерживр забожда върху косите си, когато иска да бъде вчесана по-добре... Прибрах също черния тюлен ешарф за главата и златните пенснета, от които госпожа Клерживр има няколко чифта с различни диоптри — необходими ѝ са, когато играе карти.

Милата ми стара приятелка! Радвам се, че ще я видя скоро в Белакой! Но дано лошата фея Фридолин да бъде милостива към мен и да не заведе там Фелисиен Шантрев... Всичко ще се провали!

Северен, къде сте? Защо Лео Гослен казва, че обичам един прекалено сериозен мъж, един намусен бухал и мухлясал любител на стари книги ѝ камъни?

Северен, ненавиждам ви и ви го казвам още веднъж... Ненавиждам също и Фелисиен Шантрев, защото когато се намирам до него, бленувам за вас. Защото неговата любов — ако той изобщо ме обича — ми напомня, че вие не ме обичате... Защото понякога, въпреки всичко, Северен, ми е тъжно да живея без вашата любов и ми е приятно да бъда обичана от поета... И знаете ли, Северен, не мога да ви простя, че не ме обичате като Фелисиен Шантрев.

Вашите две имена непрестанно се смесват и преплитат в ума ми... Свързва ги моят гняв, огорчението, мъката, но най-вече искам да ги свързва гневът ми, защото ако не е той, няма да издържа.

II

Случвало ми се е да казвам, че спокойните и обикновени истории не ме привличат. Но сега приключенията, които прекосяват живота ми, са тъй невероятни, че и най-необузданото въображение мъчно може да си ги представи. При това те по-скоро ме изпълват със смущение и безпокойство, дори със страх, отколкото с удоволствие.

Все пак справям се със събитията и устоявам на най-неочакваните предизвикателства на странната си съдба. Дори мога да кажа, че в борбата изпитвам приятен трепет.

Но за да бъде добра разказвачка, ще се постарая да изредя фактите така, както следваха един след друг, макар че в главата ми е страшна бъркотия.

Прочее днес, тъкмо се бях наобяждала и четях край прозореца на моята стая, когато чух шум от автомобил и вдигнах глава. Колата спря пред нашата къща. Няколко мига по-късно Прюданс ми донесе писмо от госпожа Клерживр.

„Моя малка Фридолин.

Мисля за вас и много ви обичам. Готвя се да заминавам. Колко приятно е времето сега за пътуване, нали? Когато това писмо стигне до вас, аз ще съм вече в Белакоьй, където с радост ще очаквам да дойдете, както се бяхме уговорили... Колата, по която изпращам писмото, е на ваше разположение. Настанете се спокойно в нея. Шофьорът е сигурен човек, комуто мога да ви поверя.

Изпращам ви сърдечните си поздравии.

Вашата стара приятелка

А. Клерживр“

Това мило и приветливо писмо като самата госпожа Клерживр представляваше всъщност една любезно изразена заповед.

С две думи осведомих Прюданс за положението.

— Шофьорът ли ви даде това писмо? — запитах я аз. Тя ми обясни, че той чака в колата.

— Добре... Кажете му тогава, Прюданс, че след няколко минути ще слеза долу.

Действително успях набързо да се приготвя. Докато Прюданс сваляше багажа ми и чантата на госпожа Клерживр, облякох мекото си и широко спортно палто. Завързах под брадата си пъстра копринена кърпа — научих това от пътуването до Лугано с колата на Монтантрен. Така косата ми нямаше да се разроши и да се напраши.

Когато Прюданс се върна, бях вече напълно готова. Сбогувахме се сърдечно. Добрата жена ме отрупа със заръки и съвети.

Слязох долу. Колата, която ме очакваше, беше голяма и светла. Щом се настаних на меките възглавници, се усетих готова и за най-дългото пътешествие. Моторът бръмчеше нетърпеливо. Вратата се затвори шумно след мен и колата се понесе бързо напред.

В миг забравих настоящите грижи и мисълта ми отлетя към Белакой...

Фелисиен Шантрев... Фелисиен Шантрев... Това име кънтеше в ушите ми като досаден звън... О, дано Фелисиен Шантрев да не бъде в Белакой! Тази мисъл не ми даваше покой. Всъщност дали колата не ме отнасяше към Фелисиен Шантрев?

Наистина въображението ми започваше да се увлича. За да се отърся от обзелата ме нервност, наложих си да гледам навън.

Градчето с кулите и камбанариите беше останало далеч зад нас... Дълго се носехме по обградения с брястове път, който криволичеше край поляни и овощни градини.

Изведнъж зърнах хубавата романска камбанария на Манилкур — едно селце, което познавах добре. Неволно възкликнах от учудване. Имам доста неясна представа за околностите на Мутие, но пътят за Каен ми е добре познат, защото по него се отива до замъка Рош Вив, където госпожа Клерживр ме е водила неколkokратно. А пътят, който следвахме в този миг, не беше пътят за Каен, не беше пътят за Белакой...

Слуцахме се на юг; шофьорът се бе объркал. Обзе ме смътно безпокойство, от което веднага се засрамах. Писмото на госпожа Клерживр не беше ли достатъчно, за да имам доверие и да бъда спокойна? Добрата жена като че бе предвидила моята детска

плашливост и се бе постарала предварително да я обуздае. Впрочем от какво можех да се страхувам?

Колата се носеше между две редици от дървета и приветливи къщи. В цялата околност нямаше нищо заплашително... И все пак мисълта, че не зная къде съм и къде отивам, ме потискаше.

Най-после се осмелих да запитам шофьора — същия, който бе предал писмото на Прюданс и ми бе отворил вратата. Той не беше сам. Имаше помощник, чието безмълвно присъствие забелязах едва след като бяхме на път.

— Не сте ли сбъркали? — запитах го. — Не сме по пътя за Каен.

Шофьорът никак не се учуди на въпроса ми.

— Правим едно малко отклонение, госпожице — отвърна учтиво той. — Ще се убедите колко е приятна разходката...

— Но ние обръщаме гръб на Каен — настоях аз.

— Да, засега това е необходимо, госпожице. Но в края на краищата ние ще пристигнем в Белакоф, и то тъкмо навреме. Но сега това отклонение се налага заради колата.

Макар че се стараех да повярвам на обясненията му, отклонението ми се видя съмнително. Отклонение заради колата... Защо? Нищо не разбирах. При все това не посмях да разпитвам повече. Какво щяха да ми отговорят? Сигурно пак същото.

А и все още се стараех да се надсмивам над смътното си безпокойство и да го пропъждам...

За нищо на света не бих желала то да проличи. Боях се да не стана смешна в очите на спътниците си, макар че не бях се успокоила ни най-малко.

Продължавахме да се носим напред към неизвестността. Беше като в истински кошмар. Окончателно изгубих ориентация, вече не можех да кажа дали бяхме завивали, или бяхме сменяли посоката.

Имаше повече от два часа, откакто се носехме така по пътя.

Бяхме прекосили селца, после едно градче, но всички останаха тайнствени и безименни за мене. Само Веднъж голяма табела ме осведоми къде се намираме — минавахме Сен Пиер Сюр Див. Къде отивахме?

В този миг, докато за стотен път погледът ми се отправяше въпросително към гърба на шофьора, човекът до него привлече изведнъж вниманието ми.

Беше загърнат в широк балтон, чиято вдигната яка закриваше лицето му. Носеше тъмни очила. Но в миг едно негово движение ми се видя тъй привично, тъй присъщо на един човек, че едва сподавих вика си...

Този сгушен в ъгъла човек, този безмълвен спътник ми беше познат. Изведнъж, без да го виждам и чувам, отгатнах кой е той... Вероятно беше... той беше Фелисиен Шантрев!

Вече всичко ми стана ясно... Истината ме заля като студена светлина. Колата, която трябваше да ме закара в Белахьой, отвеждаше там и Фелисиен Шантрев.

Как бе станало това? Не се опитвах да си го обясня.

Без съмнение това обстоятелство е било известно на госпожа Клерживр, а самите Монтантрен не са му отдали значение... Веруломният Фелисиен Шантрев се бе възползувал от този неочакван шанс и бе подкупил шофьора.

Да, чисто и просто Фелисиен Шантрев ме отвличаше!!!

Пребледнях от възмущение. Бях готова да се обърна към похитителя си, да му изкажа презрението си да го принудя да се откаже от намеренията си. Но се въздържах.

Не се ли мамех? Но и какво можех да направя? Не бях склонна да моля... Ако упреците ми не окажеха въздействие, какво можеха да постигнат заплахите ми?

Естествено нямах намерение да скоча от автомобила... Всъщност, докато той беше в движение, най-добре беше да мълча, да скривам чувствата си дори с риск Фелисиен Шантрев, ако това беше той, да помисли, че приемам без съпротива създалото се положение.

Но само да спре веднъж колата! Тогава... о, тогава ще премерим силите си, господин поете!

Чувствувах се обзета от непреодолим гняв, който не можеше да бъде смекчен или разколебан от никакво друго чувство...

Цялата ми симпатия към автора на „Огледала“ се изпари. Отвратителната му постъпка разкриваше не само възмутителна грубост, но и смешна суетност. Един мъж не би отвлякъл жена, чиято непримиримост смята за непоколебима. Значи той се е надявал, че ще ме плени с чара си. Гневът ми се усили. Струваше ми се, че вече не изпитвам никакъв страх. Нима можех да се страхувам от човек, когото презирах така дълбоко?

Само да спре колата й всичко ще се нареди... Но тя продължаваше да се носи неумолимо.

Къде ме отвеждаше Фелисиен Шантрев? Движехме се край бистри потоци сред хубави зелени долини, прекосяхме гори, от които лъхаше влажна и отморяваща свежест. Пътят ту се изкачваше, ту се спущаше надолу.

От време на време в подножието на някой хълм изникваше каменният силует на параклис или стара къща, по чиито развалини бе пропълзлял бръшлян... Понякога погледът се спираше на хубав замък или на нормандска вила, потънала в цветя и зеленина. В заградените ливади крави и овце пасяха толкова спокойно, че неволно си спомних за играчките от детството ми. Минахме и край скали със странни, фантастични форми...

Докога щяхме да се носим така? Започвах да се чувствавам много уморена.

Сега се намирахме в дъбова гора. Пътят леко се изкачваше. Местността беше прекрасна. Чуваше се тихата песен на невидими потоци... Вляво, отвъд дърветата, се виждаха полята, залети в златиста светлина.

Посред гората минава широка, заслонена от зеленина алея, която е перпендикулярна на пътя. Тя извежда до входа на сива постройка, чиито остри кулички надвишават дърветата и чиято затворена врата тайнствено се открояваше между дъбовете.

Носим се напред. Спокойната гледка изчезна от очите ми. Но внезапно усетих рязко сътресение и колата спря.

Двамата мъже от предната седалка изскочиха навън. Всичките ми съмнения относно самоличността на мълчаливия пътник се разсеяха. Все още не можех да видя добре лицето на непознатия, защото нахлупената шапка, вдигнатата яка и тъмните очила ми пречеха, но неговата елегантна, добре сложена фигура ми беше позната, неговите движения — също... А и сега, когато чух гласа му, нима беше възможно да не го позная? Фелисиен Шантрев замени само няколко думи с шофьора. Говореше съвсем тихо и не можах да доловя какво казваше, но гласът му звучеше загрижено... Чувствах, че вече търпението ми е към своя край.

Отново бях склонна да дам воля на гнева си, но с върховно усилие успях да запазя спокойствие.

— Какво има? — запитах.

— Повреда — отговори кратко шофьорът, преглеждайки внимателно мотора.

След това той и Фелисиен Шантрев поведоха отново тих разговор, от който не долових нищо. После шофьорът се обърна отново към мен.

— Моят приятел — каза той — ще отиде да потърси помощ, защото не можем да тръгнем на път така... Нямам необходимото, за да отстраня повредата.

Действително Фелисиен Шантрев вече се отдалечаваше по пътя в същата посока, която бяхме следвали досега, и скоро изчезна зад дърветата.

— Къде отива другарят ви? — запитах аз. — Нямаше ли да бъде по-просто да се обърнем към хората от онази къща, която току-що отминахме и която е едва на няколко метра оттук?

— Там нямаше да намерим необходимото. Приятелят ми ще отиде до селото Сентре, което е наблизо. Край него минават автомобили. Там има и гараж.

За миг пожелах да разпитам този човек, да го изоблича и да го упрекна за коварството му. Но още веднъж благоразумието ме спря.

Докато шофьорът запали цигара и започна да се разхожда нагоре-надолу по пътя, аз се свих в единия ъгъл на колата и си дадох вид, че чакам примирено.

„Може би — мислех си, — когато те бъдат напълно погълнати от поправката на автомобила, ще намеря някой сгоден момент да се измъкна. Тогава ще изтичам до онази хубава стара къща и ще помоля да ми дадат подслон и защита.“

Времето минаваше. Шофьорът се приближи до колата.

— Моят приятел се забави — каза той. — Ще отида до завоя на пътя, на две крачки оттук, за да видя дали не идва...

Сдържах радостта си... Ето че щях да бъда възнаградена за самообладанието си. Този човек щеше да ме остави сама... бях спасена!

— Добре — отговорих с привидно безразличие.

Но щом дърветата скриха шофьора от погледа ми, не губих повече нито минутка.

Трепереща и задъхана, защото човекът можеше внезапно да прозре намеренията ми и да се върне всеки миг, отворих вратата на колата и като взех в една ръка само малката пътна чанта на госпожа Клерживр, защото за загубата на моя куфар не бях длъжна да отговарям пред никого, и в другата — ръчната ми чанта с парите, дневника и писалката, се спуснах да тичам леко и безшумно.

Скоро изминах алеята от дъбове и стигнах старата къща. Зидът, който я заобикаляше, почти изчезваше под цветя и бръшлян... Дървената врата бе украсена с пъстри рисунки. До нея висеше чукче. Когато го повдигнах, отекна звън... Зачаках тревожно... О, какъв миг!

Тежките криле на вратата потрепераха и тя се отвори... На прага се появи стар белокопос прислужник с почтително изражение и старомоден вид. Какво трябваше да му кажа? Нищо не бях обмислила. Положението ми беше така странно, така необикновено! Съгласете се, няма можех изведнъж да заявя, че съм безпомощна жена, която е била отвлечена и сега бяга от похитителите си?

— Намирам се в голямо затруднение — започнах аз. — Не съм в състояние да продължа пътя си... Бъдете така добър да кажете на господарите си, че една пътничка ги моли... да ѝ окажат гостоприемство.

Без да ми задава никакви въпроси, без да се показва дори изненадан, старият прислужник се отдръпна, за да ми стори път.

— Благоволете да влезете, госпожо — каза той почтително.

Прекосихме двор, който приличаше на манастирска градина. Зърнах каменен кладенец, оплетен с бръшлян, както външният зид. После влязохме в къщата. Минахме през малко мрачно преддверие и се озовахме в стая, която трябва да беше библиотека или работен кабинет...

— Госпожата може да седне, ако обича — подзе старият човек. — Аз ще отида да предупредя господаря...

Той излезе. Вълнението ми беше голямо, но и любопитството ми се изостри. Не можах да не се огледам и да не остана възхитена от всичко, което забелязах в тази висока стая, украсена с резби и гоблени със старинни сцени... Колкото и да нямах опит, колкото и да не разбирах, не можех да не зяпна от възхищение пред изящните линии на мебелите, украшенията от слонова кост и емайл, богатите коприни,

килимите, каквито виждах за първи път... Стоях захласната, почти забравила за незавидното си положение.

После чух шум от отваряща се врата. Някой влизаше в стаята. Обърнах се...

Наистина щом не извиках, щом не припаднах или не побягнах, заключавам, че самообладанието ми вече е в състояние да издържи и най-тежкото изпитание.

Мъжът, който бе влязъл, господарят на този непознат дом беше... беше Северен Жувенел, моят съпруг!

Да, това чудовищно съвпадение беше дело на случайността! Бях пожелала да избягам от Фелисиен Шантрев и без да подозирам, бях потърсила убежище в Прийоре. О, странна съдба на малкото листо, откъснато от клона!...

Моят съпруг стоеше пред мен! И то при какви обстоятелства, Боже мой! Аз, която се бях заклела никога да не се озова под неговия покрив, сега чуках на вратата му и молах да ме приемат... Исках помощ и защита от този, който ме бе изоставил и забравил, който не се бе заинтересувал от мен, който никога не бе ме обичал... Каква жалка случайност! Но и какво унижение!

Несъзнателно дръпнах напред вързаната под брадата ми кърпа и вдигнах яката на палтото си.

По неописуемото смущение, което ме обзе, разбрах колко ненавиждах Северен Жувенел.

Той ми заговори... Не зная какво ми каза, но останах с впечатлението, че не ме позна. О, благословен да бъде полумракът, който цареше в стаята! Благословено да бъде късогледството на Бухала. Поне за миг почувствувах смелостта ми да се възвръща.

Нямах избор между много възможности. Да напусна Прийоре значеше да попадна отново в ноктите на Фелисиен Шантрев. Предпочетох да остана в Прийоре и нито за миг не си зададох въпроса какво може да произлезе от подобно решение, защото предварително знаех, че няма да намеря отговор.

— Едно глупаво и неприятно приключение ме доведе до вашата врата и ме принуди да почукам на нея, господине — казах, променяйки леко гласа си.

Казах още нещо, но обясненията ми бяха объркани. Северен ме прекъсна благо:

— Госпожо, вие можете да считате тази къща за своя. Мога ли да ви бъда полезен по някакъв начин?

— Господине, както виждате, все още съм много развълнувана и уморена. Имам нужда малко да си почина и да се съвзема...

— Няма нищо по-лесно от това... Моята стара прислужница с удоволствие ще бъде на ваше разположение. Ще ви заведе в стая, където ще имате пълно спокойствие...

Благодарих, но гледах да се отдалеча колкото е възможно по-скоро.

Северен позвъни и старата Марион се появи.

Как след това се озовах в определената за мене стая — не мога да опиша...

Марион влезе заедно с мен. Тя също не ме позна, във всеки случай поне така изглеждаше. Действително бях успяла да прикрия доста лицето си, пък и присъствието ми в тази къща и при тези обстоятелства беше тъй невероятно, че дори и да бях заприличала на младоженката от Вилата с върбите, едва ли щеше да допусне, че съм Фридолин.

Както онази вечер, Марион ми предложи услугите си, както тогава — отказах да се възползувам от тях.

— Необходима ми е само малка почивка... това е всичко.

Тя огледа грижливо стаята.

— Надявам се, че нищо няма да липсва на госпожата и тя ще се почувствува добре. Това е стаята на младата госпожа...

Без да зная защо, сърцето ми се сви... Младата госпожа? Коя?

— Но аз... аз ще ѝ преча — промълвих.

— О, не... в този момент тя отсъствува.

— О, жалко...

— Но тя няма да отсъствува дълго... — прошепна старата прислужница.

След като отново отказах да се възползувам от услугите ѝ, тя излезе.

Останах сама, сама... в моята стая! Защото в края на краищата младата госпожа Жувенел съм аз, не може да бъде друга! С горещо любопитство разгледах стаята в най-малките ѝ подробности. Тя не е мила и кокетна. Тя е изящна и благородна. Струва ми се, че съм мечтала за тъкмо такава стая.

Мебелите са от орехово дърво с топъл цвят. Явно е, че са били предавани от поколение на поколение. Странни животни са изписани по коприната, с която са тапицирани стените. Скринът е истински шедьовър на резбарското изкуство. По завесите на леглото е разказана в картини цяла любовна поема между дама, свиреща на лютня, и хубав рицар...

Сгуших се между възглавниците на едно голямо кресло, опрях глава на високото облегалo и се унесох в мисли. Но скоро станах и започнах отново да се разхождам из стаята и да я разглеждам.

Определено моята стая много ми хареса. Моята стая...

Всички тези очарователни неща са събрани тук заради мен. Сигурна съм, че е така. Ако лошата фея Фридолин не се бе намесила, щях да прекрача този праг, ръка за ръка с моя съпруг...

О, Северен, подозирате ли, че непознатата гостенка е жена ви, същата, която изгонихте от Вилата с върбите?... Без съмнение вие никога не ще узнаете, че тя е видяла хубавата стая, приготвена за нея, и се е задушавала... от сълзи, когато сред всички тези грижливо подредени вещи не е открила само вашата обич.

Северен, ако заедно бяхме влезли тук след венчавката, вие щяхте да разтворите ръцете си и аз щях да се хвърля в прегръдките ви...

Но сега съм сама... Съвсем сама. Преди малко, забравила всякакво стеснение, разтворих долапите и чекмеджетата. Видях наредено в тях бельо, дантели и украшения, видях нещата, които не бях пожелала да взема със себе си... Шишенцата за парфюм бяха пълни, във вазите имаше цветя, а на масата лежеше прекрасно подвързана книга... „Огледала“ от Фелисиен Шантрев! Каква ирония!

Стаята сякаш не е на жена, с която господарят на къщата се е разделил. Тази стая принадлежи на обичана и очаквана жена...

Значи касае се за кратко отсъствие, на което скоро ще настъпи край... Тогава? Тогава аз ли съм жената на Северен Жувенел? Все още ли съм аз? О, аз съм много невежа, нямам понятие от законите! Може би когато една жена е напуснала дома на съпруга си и когато дълго време не е дала признаци на живот, съпругът да получава развод и да има право да се ожени повторно?

Може би е така... Да, досега подобно нещо не ми бе минавало през ума!

Но то е твърде ужасно, за да го приема, макар че подобна възможност не бе изключена. Не мога да опиша неприятното чувство, което ме връхлетя, но въпреки това предпочитам да узная истината възможно по-скоро.

През вратата, защото не ѝ позволих да влезе вътре, Марион ми предаде, че Северен Жувенел канел непознатата гостенка да сподели скромната му вечеря и я пита по кое време тя желае да бъде сервирана. Казах — осем часа. Така ще мине още време!

Бях се зарекла да вечерям в стаята си, но сега не е време да се крия. Искам да узная истината!... Затова ще вечерям със Северен...

Мъчно е да опиша възбудата, в която се намирах...

Лесно беше да се каже: „Ще вечерям със Северен!“ Но аз държах да остана за него непознатата, минала и заминала гостенка за една нощ!

Не можех да сляза с кърпата на главата и с вдигната яка... Нито пък с открито лице и коса... При това лампите сигурно щяха да бъдат запалени.

Тъкмо в този миг очите ми се спряха на пътната чанта на госпожа Клерживр!... Вярно е, че това беше похват от изтъркана комедия, но няма животът не е комедия, и то жалка!

Веднага приведох в изпълнение внезапното си хрумване. Сега Северен нямаше да ме познае. Когато се погледнах в голямото огледало в модерната тоалетна, намираща се непосредствено до спалнята, не можах да се позная.

Бях облякла рокля на госпожа Клерживр. Едва в последния миг се бях сетила, че тя ми бе поръчала да я взема. Дрехата ми беше малко широка и дълга, но ми придаваше тържествен, тежък вид. Около врата си вързах черна панделка. Върху косите си наредих белите къдри на госпожа Клерживр, а после ги покрих и с черната дантела. На носа си защитих едно от златните ѝ пенснета.

Взех и кърпичка, защото смятах често да си бърша устата и по такъв начин да не я излагам продължително на погледа на Северен.

Не, Северен няма да ме познае!... Та той е толкова късоглед. Но ако все пак ме познае, да става каквото ще!

Ще се увери поне, че не съм дошла при него като разкайваща се грешница. Не е ли достатъчно доказателство, че полагам такова старание да се скрия от него?

Не зная вече точно какво пиша... Като че съм обхваната от треска! За да залъжа страховете и нетърпението си, докато дойде определеният от мене час, и за да не умра от напрежение, грабнах дневника си и му поверих тези нови и удивителни събития.

Стъпки! Някой идва...

Вечерята е готова... Тръпки пролазват по гърба ми... Обзема ме стеснение, тревога, страх... но гордостта ми бързо надделява. Смелостта ми се възвръща. Интересно ми е, сякаш чета забавна история, но с неизвестен край, изпитвам любопитство на пътешественик, който не знае къде ще стигне. И още нещо... Нещо ужасно и все пак — неизразимо приятно.

III

Сент Обен де Боа

В хубавата старинна столова на Прийоре една солидна възрастна дама вечеря със Северен Жувенел... Той като че не забелязва познатите черни очи, които го гледаха през пенснето.

След като разменихме няколко любезности, седнахме на масата. Тогава реших, че е необходимо да му дообясня моето приключение:

— Знаете ли, господине, тази вечер разчитах да бъда в замъка Белакой у мои приятели, които бяха изпратили колата си да ме откара. Съвсем доверчиво се настаних в нея и тръгнах на път за Белакой. Но ще повярвате ли — като си помисля, и настръхвам — един непознат злосторник бе подкупил шофьора и се бе настанил до него... Отвлечане посред бял ден!... Дватамо мошеници смятаха да ме ограбят, да вземат парите и скъпоценностите ми! Защото не съм вече на възраст, когато могат да се допуснат и други намерения, нали? Отведоха ме далеч от мястото, където отивах... Минахме по странни и безлюдни пътища и може би тази гора е трябвало да бъде свидетелка на моята смърт... Ах, да знаете, струваше ми се, че ще умра от страх, преди да бъда убита!

Старата дама разказваше тъй убедително, че и самата тя се изплаши от разказа си. Потрепери, огледа се и запита:

— Дали и тук не е опасно? Те може да дойдат...

Северен я успокои.

Тогава тя неволно си помисли: „Каква лудост! Сега не може да ми се случи нищо лошо. Не се страхувам от несъществуващия крадец на скъпоценности. Не ме е грижа и за крадеца на любов — Фелисиен Шантрев. Моят съпруг е тук... Аз съм при моя съпруг! Кой може да го отрече?“

През един отворен прозорец в стаята проникваше вечерният хлад и уханието на гората... На масата бяха поставени прекрасни рози. Изящните прибори радваха окото. Стариият прислужник (сега знаей, че той е съпруг на Марион и Северен е израснал пред очите му) ни обслужваше бавно, с безшумни и тържествени движения. Светлината

играеше по кристалните чаши, в които трептяха вината, бистри като сълза.

Вкусвах с наслада прекрасната кремсупа.

Северен се стараеше да се чувствавам добре. От време на време прекъсваше разказа ми с някоя съчувствена дума или възмутено възклицание...

Доставяше му особено удоволствие да разказвам тази разбойническа история сред спокойствието и сигурността на този дом, сред тази богата и уютна обстановка.

— За щастие една благословена повреда на автомобила ми позволи да избягам от похитителите си — завърших аз. — При това трябва да бъда двойно по-благодарна на Провидението, което ме закриляше, задето ме доведе тъкмо тук...

— Аз също съм му благодарен, задето ви доведе в моя дом, госпожо! — възкликна моят домакин. — Вашето присъствие тук е чест за Прийоре!

Усмигнах се тържествено и кимнах за благодарност.

— Вярвайте ми, господине — отвърнах благосклонно, — че ще ви споменавам в молитвите си... Аз се наричам маркиза Дьо Линефридо.

— Хубаво име. Вие навярно произхождате от някое благородно семейство от Бретан, нали?

— Да, от Бретан... Казват, че люлката на моето семейство е гората Броселианд.

— Тогава вие трябва да сте потомка на някоя фея, госпожо? — подметна Северен.

Предположението ми хареса. Още не бях забравила поетическите сравнения на Фелисиен Шантрев, който намираще прелест дори и в недостатъците ми.

— Фея?... Може би! Легендата го твърди, господине, пък и вие не сте първият, от когото го чувам — призна скромно маркиза Дьо Линефридо. — Само че не зная дали тази далечна прабаба е била добра фея...

В този миг не можех да не си припомня за лошата Фридолин.

Чудесно ми се удаваше да променям гласа си. Сега, когато бях сигурна, че няма да бъда позната, играех ролята си непринудено и уверено... Вечерята от леки и апетитни ястия продължаваше. И докато

Северен внимателно отговаряше на въпросите ми относно местността, аз го наблюдавах над пенснето си и се питах дали това не е сън. Да, той беше, нямаше никакво съмнение и все пак струваше ми се някак, променен.

— Тази фаянсва ваза е много особена, господине — подзех аз, посочвайки вазата на масата. — Какво представлява тя? Какво е това човече, което държи в ръката си лист, изписан със странни букви.

— Вазата е дело на персийски занаятчий и това писмо е персийско. Надписът означава: „О, Боже мой, аз чезна... Кога ще се изпълни това, което сърцето ми желае?“

— Горкият човек! — въздъхна старата дама. — Питам се какво ли е било желанието на сърцето му и дали това желание се е изпълнило!

— Може би той е обичал, без да бъде обичан... Подобно нещастие е възможно във всички времена.

— Или пък тази, която е обичал, не е била при него? — прошепна гостенката.

— Може би...

— И никога не ще узнаем дали любовта му е била споделена...

— Оставете тези тъжни неща, госпожо, вижте, не ви ли харесват розите във вазата?

— Напомнят ми, че веднъж, на младини, получих рози, бели и чисти като тези... Някой ги бе оставил на прозореца ми... Никога не узнах кой е, макар че го търсих!

— Сигурно е бил човекът, който най-много е мислел за вас и за когото вие най-малко сте мислили.

— Нищо подобно! — отвърнах със съвсем не аристократическа сдържаност. — Този, за когото мислех най-малко, беше лош човек, ненавиждах го. Но той също не мислеше за мен и в никакъв случай не би се сетил да ми прати цветя... Той ми е по-скоро враг!

— О, госпожо, голяма вина трябва да има към вас, за да го мразите толкова!

— Страшна, господине, но по-добре да говорим за нещо не тъй мъчително.

Разговорът продължи леко и приятно. Да, Северен се бе променил. Не беше неловък, не беше непохватен. Колко елегантни и младежки бяха дрехите му! Но най-голямата промяна бе друга.

Северен бе избръснал брадата и мустаците си... За кого толкова грижи?

Промяната беше толкова голяма, че понякога ми се привиждаше пред мен да стои Фелисиен Шантрев. После Фелисиен се усмихваше и виждах отново познатите сини очи...

Щом благодарих за хубавата стая, където ме бяха настанили и която беше на „младата госпожа“, Северен ме запита:

— Харесва ли ви стаята?

— Прекрасна е!

— Радвам се, че сте на това мнение!

— За младата госпожа ли са предназначени всички онези хубави неща?

— Да, за нея, госпожо.

Спокойствието и безукорната учтивост на Северен започнаха да ме дразнят. Жадувах да узная толкова неща! Бях ли все още жена на Северен Жувенел, наистина ли той не можеше да ме познае? И какво мислеше и чувствуваше Северен сега и преди — през месеците на раздяла и забрава!

Затова заговорих отново със снизходителния тон на много живяла и видяла старица:

— Господине, струва ми се, че вашето най-съкровено желание е завръщането на една жена, нали? Госпожа Жувенел трябва да е много млада, защото и вие самият...

— Тя е на деветнадесет години.

Моята възраст! Но сърцето ми не посмя да се зарадва.

— Горката!... Дете е още! Скоро сте се оженили, нали?

— Да, съвсем скоро, госпожо!

Отчаях се... Не беше ли отдавна, много отдавна, когато двамата стояхме пред олтара? Северен може би говореше за друга женитба...

Минахме в салона, където ни очакваше кафето. Продължих майчински:

— Руса или тъмнокоса е жена ви, господине?

— Руса, госпожо.

— Дребна?

— Не.

— Значи висока?

— Не... средна на ръст.

Руса и средна на ръст! Не бях аз!... И все пак касаеше се за лична преценка, може би Северен ме виждаше такава.

— За бедното дете, далеч от Прийоре, времето трябва да е безкрайно тъжно и дълго! — въздъхнах аз.

— О, не зная! — отвърна Северен горчиво. Северен се съмняваше, че жена му скучаеше далеч от него! Тогава положително се касаеше за мен!

— Каква беда, че сега, в най-хубавото време на брака ви, малката ви съпруга е далеч от вас! — въздъхнах. — Жалко, аз съм възрастна и мога да ви кажа, че чувствата не бива да се пилеят!

— О, госпожо, тази тъжна раздяла трае повече от шест месеца... Лошото създание избяга от мен, преди да спи в стаята, която толкова ви хареса, и в деня на сватбата ми написа най-жестокото прощално писмо...

Последното ми съмнение изчезна. Почувствувах се доволна и спокойна. Аз бях!

Но как? Северен ме обвиняваше, че съм избягала и съм го изоставила! А не беше ли той, който ме напусна и изостави? Старческият ми глас стана изведнъж строг:

— Господине, вашата вина трябва да е много голяма, за да може жена ви да се реши да напусне семейното огнище. При това обикновено вината е у мъжа...

Северен се усмихна.

— О, госпожо, само едно топло и сърдечно обяснение и ние двамата лесно бихме се разбрали...

— Отдавна трябваше да поискате това обяснение, господине!

— Не бях способен да го сторя, госпожо... Тази девойка, наивна и жестока, ме плашеше и смущаваше...

— Трябваше на всяка цена да я спечелите отново...

— Насила?

— Дори и със сила... Ако бяхте отвлекли жена си — както други можеха да го сторят, — щяхте да получите желаното обяснение, господине.

Сините очи на Северен блеснаха.

— И това е едно разрешение — каза той. — Ще размисля върху него.

— Късно е вече! Вие трябва да измолите прошка за твърде много неща, пък и се съмнявам, че тя ще ви прости.

— О, госпожо, да знаете каква е моята история! Изглежда невероятна като най-невероятния от романите!

И Северен започна да разказва историята си на старата маркиза...

— Струва ми се — заяви накрая домакинът, — че отначало мъжкото ми честолюбие се почувствува страшно засегнато. Ядосах се, задето бях лъган по такъв начин. Но все пак в дъното на душата си бях простил на малкото есенно листо... Макар че по едно време това невинно дете ми се виждаше опасна кокетка, която се бе подиграла и надсмяла над мен!

— Нищо подобно! — прекъсна го маркиза Дьо Линефридо. — Нима не разбирате, че...

И като се успокои, добави:

— Впрочем, господине, тези неща са от съвсем интимен характер и не засягат една чужда жена като мен. По-добре да не ги разнищваме...

— Защо!... Светът е малък, госпожо. Може някой ден да срещнете Фридолин Десли... Фридолин Жувенел, моята жена, и бих искал да ме защитите, в случай че тя ви говори лошо за мене... Впрочем искам да ви обясня още нещо, госпожо... Вие сигурно се питате как се реших да се ожения за нея. Това бе доста сложно. Действително бях искрен, когато се смятах за отговорен за деликатното положение, в което моето идване бе хвърлило Фридолин Десли. Бях искрен и когато казвах, че искам да отърва това прекрасно същество от вулгарната и дребна личност, която му бе избрана за годеник. Но истината е, че я обичах... обичах я много по-дълбоко много по-горещо, отколкото признавах и на самия себе си.

— Обичали сте я зле! — забеляза маркизата смутено.

— Уви! Човек обича както може... и после, Фридолин се омъжи за мен не от любов, а защото така я съветваше госпожа Глориет... Бил съм „добра партия“... Госпожа Глориет не го скри от мен.

— Каква подлост! Защо го е казала!

— Госпожа Арманд ме съветваше да бъда търпелив... Заминете! Оставете Фридолин да се успокои, казваше тя... Фридолин не може още да ви обича, нима искате да ви намрази?...

— Откъде е знаела тя?

— Аз самият си мислех: „Фридолин ме намира непохватен и скучен.“

— Откъде сте знаели?

— Уви, самата тя ми го каза... Времето, през което бяхме сгодени, беше по-скоро тъжно, госпожо. Женитбата не внесе никакво подобрене в отношенията ни... Заминах. Бях решил да бъда търпелив, както госпожа Арманд ме съветваше, вероятно от името на Фридолин. Тя често ми повтаряше: Бедната малка е дала веднъж сърцето си на друг и няма да може лесно да си го вземе обратно...

Този път старата маркиза не можа да въздържи възмущението си.

— Дала сърцето си на друг! Това не е вярно, зная, зная... — възкликна недоволно тя.

— И аз протестирах като вас, госпожо — продължи Северен Жувенел. — Но след като госпожа Глориет ми прочете и едно недовършено писмо, което беше истинска любовна молба към годеника на Фридолин...

— Но годеникът ѝ сте вие!...

— Боже мой, може и да сте права! Може да съм се заблудил... Но тогава защо тя беше тъй хладна към мен? Как не разбра, че я обожавах?

— Може би и на нея са ѝ давали съвети, подобни на вашите... Но все пак, щом сте заминали, вие не сте обичали жена си!

— Заминах, защото я обичах прекалено много... И още на другия ден се върнах, но къщата беше празна... Каква мъка изпитах!

— Слушайте, аз познавам Фридолин Десли! Зная от нея, че не само сте я забравили, но и не сте потърсили следите ѝ.

— Не ги търсих в първите дни, защото не можех да дойда на себе си. Но по-късно намерих Фридолин в Мутие при една очарователна възрастна дама. Научих от прислужничката на госпожа Глориет адреса, на който бе изпратен багажът на Фридолин. Така попаднах на госпожица Кенуйе. Тя се разнежи бързо, като видя мъката и любовта ми, но не ми даде никакви надежди. Дори каза: „Фридолин сто пъти ми е повтаряла, че ви ненавижда... Какво нещастие!“

— Тя каза „какво нещастие“?

— Да, да... тя искаше дори да ѝ пише, но я разубедих. Смятах за опасна една тъй близка среща с Фридолин... Заредиха се дни на

безпокойство. Обзе ме желание да водя друг живот, да бъда друг човек. Жак Монжоа, мой братовчед и верен приятел, одобри с радост решението ми. Останах в Париж!... Взех решението си под влияние на любовта, на гордостта и на желанието ми да я забравя... Най-последно предприех нещо, за което се бях колебал дълго. Издадох сбирка от мои стихове... По една случайност малката книжка — ни по-добра, ни по-лоша от другите — има успех... Станах почти знаменитост...

Този път маркиза Дьо Линефридо не издаде никакъв звук, нито възкликна, но смени няколко пъти цвета на лицето си.

— Но има нещо, което е още по-чудно от този успех — продължи Северен. — Съумях да преодолее стеснителността си, станах уверен в себе си... Жените започнаха да се показват благосклонни към мен... Дори от едно малко градче девойка ми писа, за да ми изкаже възхищението си. О, колко мили бяха писмата ѝ, госпожо! Каква надежда изпълни сърцето ми! Дори започнах да мечтая да бъда обикнат от тази, която не ме обичаше... Но промяната, която ставаше с мене, не беше само вътрешна, ай външна. Обръснах старомодната си брада и започнах да се обличам като всички млади мъже. Бях станал почти неузнаваем. Самата Фридолин — може би поради тъмните очила — не ме позна, когато един ден се озовахме един срещу друг. Не бях се старал да постигна тази заблуда, но тя ми хареса... Скоро обаче забелязах, че Фридолин, увлечена да флиртува с поета Шантрев, бе забравила съпруга си.

— Не е вярно... Знаете, че не е вярно и пак го казвате!... Това е грозно, грозно, грозно!

В никакъв случай маркиза Дьо Линефридо не би надала този вик... Сега във високото кресло се бе свила една девойка, която плачеше... От гняв, от смущение или от радост?... И тя не знаеше.

— О, госпожо — каза гласът на Фелисиен Шантрев, гласът на Северен Жувенел, — каква хубава златна къдра е останала от времето на младостта в белите ви коси... И какви хубави очи зад очилата!

И Северен зави на пръста си златната букла... Белите коси, черната дантела, очилата — всичко падна на пода... Озовах се в прегръдките на домакина и неговите устни изсушиха сълзите ми.

Това беше отплатата на Бухала! Боже! Как ли се бе надсмивал той над глупостта и наивността ми...

Бях едновременно ядосана и очарована...

— Много съм сърдита — казах аз. — Защо беше необходимо това измислено име, Фелисиен Шантрев?

— Кой ме упреква? Мнимата госпожа Глориет или маркиза Дьо Линефридо?

— А защо бе нужно това глупаво отвличане?

— Не отговаря ли; то и на съветите на маркиза Линефридо? Уверявам ви, Фридолин, нервите ми не можеха да издържат повече! А при това вие бяхте заявили, че доброволно никога, никога, никога не ще пристъпите прага на моя дом...

— Но как узнахте, че съм в Лугано? — запитах аз.

— От госпожица Кенуйе!

— Боже мой! — възкликнах внезапно аз. — Но госпожа Клерживр ме очаква в Белакой!

— Госпожа Клерживр ви писа, че можете да отидете в Белакой, когато пожелаете... Но тя мислеше, че вероятно няма да пожелаете, а аз... аз също се надявах, че ще се откажете от това гостуване, любов моя...

Струва ми се, че сънувам.

— Но тя откъде знаеше?

— Отидох в манастира „Сент Сесил“, след като вие си тръгнахте, и ѝ разказах всичко...

— Както на госпожица Кенуйе?

— Да... Но госпожа Клерживр ме насърчи и ми предложи подкрепата си... Увери ме дори, че мога да се надявам... че ме обичате. Това ми вдъхна смелост! Но признайте, Фридолин, че братовчед ми Жак е чудесен шофьор!

Прошепнах усмихнато:

— Значи и госпожа Клерживр е заплетена в тези лудории... Всички жени са на ваша страна!

— Всички... освен моята...

— Сега и тя е ваша.

— Моя — или на поета?

— И на двамата.

Обгърнах врата му, сгуших се в прегръдките му и поднесох устните си за целувка.

Тази целувка не приличаше на откраднатата от Фелисиен Шантрев... Беше силна, гореща, сладка!

Северен прошепна:

— Любов моя, от седем месеца чакам този момент!

— И аз също! — отвърнах между две целувки.

Издание:

Хермес, Пловдив, 1992

Второ издание

Поредица „31 забравени любовни романа“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.